

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΤΗΣ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ 1)

1) Ἀπὸ τὴν *Jewish Encyclopedia*, *N. York* 1901 τόμ. I, σελ. 213-5, ὑπὸ *Abraham Damon*, διευθυντοῦ τῆς Ἰουδαϊκῆς θεολογικῆς σχολῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Βιβλ. 1140
7. I E 1941
v. 163-177

Τὸ πρῶτον ἔχνος Ἰουδαϊκῆς παροικίας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ (κατὰ τινα κάπως ἀβεβαίαν πηγὴν εὗρισκομένην ἐν *E. Deinard's «Massa Krim»* (=Βάρος τῆς Κριμαίας) σελ. 13 Βαρσοβία 1878) ἦτο κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοδοσίου Α' (389). Ἐνταῦθα κατοικοῦν ἐπὶ μακρόν, ὑποφέροντες τὴν πίεσιν τῶν βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, ἰδίως ἀρξαμένην μὲ τοὺς κώδικας Θεοδοσίου Β' (438) καὶ Ἰουστινιανῶν Α' (527-565), οἵτινες ὄχι μόνον τοὺς ἀπηγόρευον νὰ ἐορτάζουν πρὸ τοῦ Χριστιανικοῦ Πάσχα, ἀλλὰ τοὺς ἠνάγκαζον νὰ κάμνωσι χρῆσιν ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν μεταφράσεων τῶν Ἀγίων Γραφῶν κατὰ τὰ ἀναγνώσματα τῶν τοῦ Σαββάτου. Οὕτε ὁ Βενιαμὴν Tudela (περὶ τὸ 1171), οὔτε ὁ Ἰούδας Alharizi (περὶ τὸ 1225) ἐπισκεφθέντες τὴν Κ)πολιν ποιοῦνται μνείαν τῶν Ἰουδαίων τῆς Ἀδριανουπόλεως. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τοιαύτη ἀποικία ὑπῆρχε κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν, διότι ὀνόματα, Καλλο, Πολλικάρ, Παπο, Πίλοσοφ, Ζαφφίρα καὶ κοινὰ ὀνόματα παπποῦ, μάνα, παπᾶς, τραντάφιλα, σκουλαρίτσα, φανερώς ἑλληνικῆς καταγωγῆς, ὑπάρχουσι σήμερον. Πρὸς τοῦτοις ὑπάρχει συναγωγὴ τῶν «Gregos» ἢ ἑλληνοφώνων Ἑβραίων, ἐχόντων ἰδιαιτέραν ἀκολουθίαν. Οἱ εὐποροῦντες Ἑβραῖοι τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ ἄλλων πόλεων ἐνοχλούμενοι μὲ τὰς πιέσεις τῶν διοικητῶν τῆς ἐπαρχίας καὶ τὰς προσηλυτιστικὰς ἐνεργείας τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, μετέβησαν εἰς τὰς παραλίους πόλεις ὅπου ἠδύναντο νὰ μένωσι ἐν σχετικῇ ἡσυχίᾳ καὶ μεγαλειτέρᾳ ἀνέσει καὶ ἀσφαλείᾳ. Τὸ 1361 ὁ Ἀμουράτ Α' εὗρε ἐκεῖ μόνον μικρὰν καὶ πτωχὴν ἀποικίαν Ἑβραίων, ἥτις ὥς σωτῆρα ὑπεδέχθη τὸν κατακτητὴν, οὗ ἡ θρησκεία τόσον ὁμοίαζε τῆς ἰδικῆς τῶν. Ἀνεφέρθησαν εἰς τοὺς ὁμοθρήσκους τῶν τῆς Προύσης νὰ ἔλθωσι νὰ κατοικήσωσι ἐν τῇ νέᾳ Ὀθωμανικῇ πρωτεύουσῃ καὶ τοῖς διδάξωσι τὴν γλῶσ-

1) Ὁ Ἱ. Παπαδόπουλος ἔκαμε τῷ 1939 διάλεξιν περὶ τῶν Ἑβραίων ἐν τῇ Βυζαντινῇ κράτει εἰς τὴν Ἑταιρείαν Βυζαντινῶν Σπουδῶν.

σαν τῶν νέων κυρίων. Ὁ Ραββίνος, ὃν ὁ Σουλτάνος περιέβαλε μὲ διοικητικὰ καὶ δικαστικὰ δικαιώματα ἐπὶ τῶν κοινοτήτων τῆς Ρωμυλίας, ἱδρυσε ἐν Ἀδριανουπόλει ραββινικὸν κολλέγιον, εἰς τὴν σύγκλητον τοῦ ὁποῖου ὅλα τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα ὑπὸ τῶν Ἑβραίων τῆς Βούδας, Ἰασίου, Γαλάτσι καὶ ἀλλαχόθεν ἀνεφέροντο. Τὸ κολλέγιον αὐτὸ ἐδέχετο ὁμοίως σπουδαστὰς ἐκ Ρωσίας, Πολωνίας καὶ Οὐγγαρίας.

Κυρία εὐημεροῦσα τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Ἀπὸ Σελ. 158 τοῦ Nicolai Navigazioni Venetia 1580.

οὕτως ὥστε ὁ Μωάμεθ Β' (1453) ἔκαμε τὸν Hakim Yaakub ἱατρόν του καὶ ἀκολούθως τὸν διώρισεν ὑπουργὸν τῶν οἰκονομικῶν (δεφτερδάρη).

Ἡ κοινότης τῶν Καραΐμ τῆς Ἀδριανουπόλεως εὐημέρει καὶ μὲ μεταναστεύσεις ἐκ Κριμαίας καὶ νοτίου Πολωνίας ἠὲ ἐξήθη μεγάλως. Διὰ τῶν διδασκαλιῶν τῶν ραββίνων καὶ συνεχοῦς ἐπαφῆς μετὰ τῶν ραββινικῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν διδασκάλων των, οἱ οἱ Hanok Sasporta τῆς Καταλωνίας καὶ ἰδίως τοῦ ἀνεκτικοῦ Mondecai b. Eliezer Comtino (1460—90) ἀστρονόμου, μαθηματικοῦ καὶ λογικοῦ, ἡ κοινότης ἀφωπνίσθη τῆς πνευματικῆς τῆς ληθαργίας καὶ ἔκαμε μεταρρυθμίσεις εἰς τὰς συνηθείας των, ἐπιτρεπομένης τῆς χρήσεως ἀνημμένης λυχνίας τὴν ἐσπέραν τῆς Παρα-

“Ομιλος Ἑβραίων ἐκδιωχθεὶς ἐξ Οὐγγαρίας τὸ 1376 ὑπὸ Λουδοβίκου Α' ἐζήτησεν ἐκεῖ ἄσυλον. Εἰς αὐτὴν τὴν ἀποικίαν ἡ συναγωγή Μπουδὸν (=τῆς Βούδας) ὀφείλει τὴν ὑπαρξιν της. Οἱ Ἑβραῖοι στρατιωτῶται οἵτινες ἤρchiσαν νὰ ὑπηρετοῦν εἰς τὸν Τουρκικὸν στρατὸν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας κατετάχθησαν εἰς τοὺς ghuraba, οἵτινες διωργανώθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀμουράτ Α' (1421—51). Ὡς κοινότης οἱ Ἑβραῖοι δὲν ἔλαβον μέρος εἰς τὰς ταραχὰς τῶν δερβισῶν ἐπὶ Μωάμεθ Α' (1413—21) ἐξεγεροθέντων ὑπὸ τοῦ Bedreddin κατοίκου Ἀδριανουπόλεως, ὅστις μετεχειριζέτο ὡς ὄργανον τοῦ τὸν Torlak-Kiamal προσήλυτον Ἑβραῖον. Οἱ Ἑβραῖοι Ἀδριανουπόλεως πάντοτε διετέλεσαν πιστοὶ εἰς τοὺς

σουλτάνους καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἔγιναν διακεκριμένοι ἐπιστήμονες,

σκευῆς καὶ πυρὸς τὸ Σίββιτον. Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Κ)πόλεως τὸ 1453, τὰ μέλη τῆς αἰρέσεως αὐτῆς μετέβησαν σύσσωμα εἰς τὴν πόλιν.

Ἀφ' ἐτέρου ἡ ραββινικὴ κοινότης παρέμεινεν ἐκεῖ καὶ ἡῤῥήθη κατὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ἐπιρροήν. Ὑποφέροντες ἀπὸ διωγμοὺς καὶ προσελκυσθέντες ἀπὸ τὰς λαμπρὰς περιγραφὰς τῆς ἀγαθότητος καὶ εὐνοιῶν, ἃς οἱ Ἑβραῖοι ἀπελάμβανον ἐν Τουρκίᾳ, γλαφυρῶς ἐκτεθειμένas ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Ἰσαὰκ Zarfati τὸ 1454, οἱ Ἀσκεναζίμ συνέρρουσαν εἰς Ἀδριανούπολιν ἐκ Βαβαρίας, Σουαβίας, Βοημίας, Σιλεσίας καὶ ἀλλαχόθεν καὶ ἴδρυσαν Ἀσκεναζικὴν συναγωγὴν. Λείψανα τῆς παρουσίας τῶν Γερμανῶν Ἑβραίων φαίνονται εἰς τινὰς λέξεις ἑβραιο-γερμανικῆς καταγωγῆς toubissa (σύζυγος τοῦ ραββίνου) bou-lissa καὶ εἰς ὀνόματα οἰκογενειῶν καὶ ὁμοίως εἰς λειτουργικὰς συνηθείας.

Πραγματικὴ ὅμως ἀπόδειξις εὐρίσκεται εἰς τὴν ἐπιτύμβιον τοῦ Moses Levi Ashkenazi Nasi (πρίγκηψ) ben Eliakim (1466 ἢ 1496).

Οὗτοι μὲ τὸν ὅμιλον, ὅστις ἦλθεν ἀργότερον ἐξ Ἰταλίας καὶ ἴδρυσεν τὰς τρεῖς συναγωγὰς Ἰταλίας, Ἀπουλίας καὶ Σικελίας ἠνώθησαν μὲ τοὺς Ἑβραίους τοὺς ἐξ Ἰσπανίας διωχθέντας, τὸ 1492, οἵτινες ἴδρυσαν ἐπὶ ἄλλας συναγωγὰς ὑπὸ τὰ ὀνόματα Ἀραγῶν, Καταλωνία, Evora, Gerush (ἐξόριστοι) Majorca, Πορτογαλλία καὶ Τολέδον. Τοῦτο ἡῤῥησε τὰς συναγωγὰς εἰς 13. Οἱ Sephardim ἐπέβαλον ἐπὶ τῶν αὐτοχθόνων καὶ τῶν Γερμανο-Ἑβραίων τὴν γλῶσσαν, ἔθιμα καὶ συνηθείας τῆς Ἰσπανίας, αἵτινες ἐγένοντο δεκταὶ ὑπὸ ὅλων τῶν προσφύγων, οἵτινες ἦλθον μετὰ τοὺς Ἰσπανο-Ἑβραίους ἰδίως ὑπὸ τῆς οἰκογενείας Alamano, ἥτις ἔνεκα τῆς πίστεως τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς Joseph ben Solomon κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Βουδαπέστης ὑπὸ τοῦ Σουλεῦμάν Β' τὸ 1526, ἔτυχε ἰδιαίτερας ἀσυνδοσίας. Ἀπόγονοι τῆς οἰκογενείας κατοικοῦσι εἰσέτι εἰς Ἀδριανούπολιν.

Ἐπηρεασθέντες ὑπὸ τῶν μεταναστῶν αὐτῶν οἱ καταγινόμενοι εἰς τὰς

Κυρία Ἑβραία.

Ἀπὸ Σελ. 163 τοῦ ἰδίου βιβλίου.

μελέτας τοῦ Ταλμουθ ἔχασαν βαθμὴδὸν τὸ ἐνδιαφέρον των καὶ καθ' ὅλοκληρίαν ἀπερρόφησε τὴν προσοχὴν των ἡ Καμπάλλα, εἰς ἐκ τῶν ὁπαδῶν τῆς ὁποίας, ὁ Ἀβραάμ βεν Eliezer ha-Levi, ἦτο συγγραφεὺς μερικῶν μυστικῶν συγγραμμάτων. Τὸ ἔδαφος οὕτω κατέστη δεκτικὸν διὰ τὴν παραδοχὴν τῶν Μεσσιανικῶν ἰδεῶν τοῦ ὄνειροπόλου Σολωμῶν Molko, ὅστις τὸ 1529 ἦλθεν εἰς Ἀδριανούπολιν νὰ πείσῃ τὸν καλῶς γνωστὸν Ἰωσήφ Caro, ὅστις ἦτο τῆς φυλῆς τοῦ Aaron de Trani προέδρου τοῦ Κολλεγίου καὶ ἴσως τὸν Yom-Tob Cohen καὶ Abraham Saba, ραββίνους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τὸ 1522 ὁ Caro ἤρχισε τὰ σχόλια («Bet Yoseph») ἐπὶ τοῦ «Tou-rim» τοῦ Ἰακώβ βεν Asher, τὰ ὁποῖα ἐτελείωσε ἀργότερον ἐν Safed. Τυπογραφεῖον ἰδρυθὲν ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Σολωμῶν καὶ Ἰωσήφ Sabetz ὑπῆρχεν ἐν Ἀδριανουπόλει πρὸ τοῦ 1555, ἀκολουθῶς μετεφέρθη εἰς Θεσσαλονίκην, ἔνεκα ἐπιδημίας ἣτις ἐπεκράτει ἐκεῖ. Ἄλλο τυπογραφεῖον δὲν ἰδρύθη ἐκεῖ μέχρι τοῦ 1888, ὅτε τὸ «Yoseph Daat» (El Progreso) περιοδικὸν ἔκαμε τὴν ἐμφάνισίν του. Ἡ μελέτῃ τῆς ἱστορίας ὑπεθάλλετο ἐν Ἀδριανουπόλει, καὶ ὁ Ἰωσήφ ibn Verga, ταλμουδιστής, ἀπετελείωσε τὸ διάσημον χρονικὸν («Shebet Jéhudah»), ἀρξάμενον ὑπὸ τοῦ προπάππου του Ἰούδα καὶ ἐξακολουθῆσαν ὑπὸ τοῦ πατρὸς του Σολωμῶν. Τοῦτο ἦτο ἐπίκαιρον ἔργον διότι ἡ ἱερὰ ἐξέτασις ἣτις ἐξετίθετο ἐν τῷ συγγράμματι, ἀνενεώθη εἰς Ἀγκῶνα τὸ 1556 καὶ διήγειρεν τὴν ἀγανάκτησιν τῶν Ἑβραίων τῆς Τουρκίας, καθὼς καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως, οἵτινες, ὅπως ἐκδικηθῶσι τὸν πάπαν Παῦλον Δ', ἐσκέφθησαν νὰ δεχθῶσι τὴν γνώμην τοῦ Ἰωσήφ Nasi καὶ παύσωσι στέλλοντες τὰ ἐμπορεύματά των εἰς Ἀγκῶνα καὶ μεταφέρωσιν τὸ ἐμπόριόν των εἰς Pesaro. Οὕτε ὁ Ἰωσήφ Zarfati συγγραφεὺς τῶν κηρυγμάτων («Jad Yoseph» 1617), οὕτε ὁ Ἰούδας Bithon (1568—1639) ἔγιναν αὐτόπται τοῦ Μεσσιανικοῦ κινήματος τοῦ Shabbethai Zebi, ὅπερ ἔληξεν ἐν Ἀδριανουπόλει, ὅτε ὁ Zebi καὶ ἡ σύζυγός του ἠσπιάσθησαν τὸν Ἰσλαμισμὸν (Σεπτ. 21 1666) ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Σουλτάνου Μωάμεθ Δ'· περὶ τοῦ γεγονότος παραδόσεις εἶναι πολλαὶ μέχρι σήμερον. Οἱ ραββῖνοι ἀντεστρατεύοντο εἰς τὴν προπαγάνδαν, τὴν ὁποίαν ὁ Shabbethai εἰσέτι ἐξηκολούθει χάριν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ καὶ τοῦ Κινήματος ὅπερ διηγέρθη ὑπὸ τοῦ προφήτου του Ναθάν τῆς Γάζας, ὅστις ἐξεδιώχθη ἀπὸ τὰ Ὑψαλα καὶ Comargena. Ὁ Ἀβραάμ Magrisso φαίνεται, ὅτι ἦτο λίαν ἀντι-Shabbethaian μεθ' ὅλην τὴν παρουσίαν τοῦ Συμυληλ Primo, πρῶν γραμματέως τοῦ Μεσσίου, ὅστις (νομίζω ὁ γραμματεὺς) ἀπέθανε ἐν Ἀδριανουπόλει τὸ 1708.

Δύο οἰκογένειαι παρέσχον ἐπὶ διακόσια σχεδὸν ἔτη δύο παραλλήλους γραμμὰς ραββίνων. Εἰς τοὺς Behmoiras, Πολωνικῆς καταγωγῆς, ἀνήκον ὁ Menasim I ben Isaak (1666—1728), Mordecai I (ἀπέθ. 1743 ἢ 1748), Μενασίμ II (ἀπέθ. τὸ 1776) Mordecai II Chelibi (ἀπέθ. 1821), Ραφαήλ

Ι Μωσῆς (ἀπέθ. 1878) καὶ Ραφαήλ ΙΙ (ἀπέθ. 1897) ὑπῆρχον μέλη τῆς οἰκογενείας καὶ οἱ μὴ λειτουργοῦντες ραββῖνοι καὶ συγγραφεῖς Σολωμών, Συμεὼν καὶ Μενασίμ. Ἡ οἰκογένεια Gueron παρέσχε τοὺς ραββίνους Ραφαήλ Ἰακώβ Ἀβραάμ Ι (ἀπέθ. τὸ 1751) Eliakim Ι (ἀπέθ. ἐν Κ) πόλει περὶ τὸ 1800) Jakir Ι (Preciado Astruc, ἀπέθ. ἐν Ἱερουσαλὴμ τὸ 1817), Ἰακώβ Ἀβραάμ ΙΙ (Cornorte ἢ Μενασίμ (ἀπέθ. τὸ 1826), Bekor Eliakim ΙΙ (ἀπέθ. περὶ τὸ 1835) καὶ Jakir ΙΙ (Preciado 1813—74), ἀπέθανε ἐν Ἱερουσαλὴμ κατόπιν λαμπροῦ σταδίου, Ἰακώβ Ἀβραάμ ΙΙΙ καὶ Mordecai ἀπέθ. τὸ 1889. Πρὸς ταῖς δύο αὐταῖς οἰκογενείαις, αἵτινες διεμοιράζοντο μεταξὺ τῶν τὴν τιμὴν νὰ διοικῶσι τὴν κοινότητα Ἀδριανουπόλεως ἐπὶ 200 ἔτη, ὑπῆρξαν καὶ τινες ἱκανοὶ γραμματεῖς, οἵτινες ἐπαξίως ἐβοήθουν εἰς τοῦτο. Οὗτοι εἶναι ὁ Elijah Perez (ἀπέθ. τὸ 1763), ὁ Ἀβραάμ Perez Isaak Alkabez (ἀπέθ. τὸ 1831) καὶ ὁ Σαμουήλ ibn Danon ὅστις τὸ 1850 ἔλαβε διακεκριμένον μέρος εἰς τὴν Ἱδρυσιν σχολῶν, αἵτινες ἦσαν κατὰ πρῶτον ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Ἰωσήφ Halény, νῦν καθηγητοῦ ἐν τῇ Σορβόννῃ καὶ ἀκολούθως διωκοῦντο ὑπὸ διευθυντοῦ ἀποστελλομένου ὑπὸ τῆς Alliance Israélite Universelle. Ἐκτὸς τῆς σχολῆς, ὑπάρχει καὶ Talmud Torah, μία ἰδιωτικὴ σχολή, σχολὴ διὰ κοράσια τῆς Jewish Alliance, Ἰουδαϊκὴ λέσχῃ, ἐν μικρὸν νοσοκομεῖον καὶ μερικαὶ ἀγαθοεργαὶ ἀδελφότητες καὶ τῶν συζητήσεων. Τὸ 1872 ἡ Ἀδριανούπολις ὑπέστη τὴν κατηγορίαν φόνου διὰ θρησκευτικῶς λόγους. Ἡ Alliance Israélite ἐπὶ σὴς διατηρεῖ ἐν Ἀδριανουπόλει σχολὴν ἰδρυθεῖσαν τὸ 1867. Θεολογικὸν Σεμινάριον ἰδρυθῆναι καὶ τὸ 1896 ὑπὸ τοῦ Ἀβραάμ Damon ἐν σχέσει μὲ τὴν Alliance, τὸ ὅποιον ὅμως ἐν ἔτος ἀργότερον μετεφέρθη εἰς Κων/πολιν.

Νέα Ἑβραία τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Ἀπὸ Σελ. 164 τοῦ ἰδίου βιβλίου.

Βιβλιογραφία: Franco, Essai sur l'Histoire des Israélites de l'Empire Ottoman p. p. 204, 205, Paris 1897.—Bulletin de l'Alliance Israélite Universelle 1897 σειρὰ 11 ἀρ. 22 σελ. 85,

2) *Ἀπὸ τοῦ βιβλίον τοῦ Μ. Franco : Histoire des Israélites de l'Empire Ottoman. Paris 1897.*

(Σ. 22—23). Ἡ Ἀδριανούπολις ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων εἶχε Ἰουδαϊκὴν κοινότητα.

Ἐπιτάφιον εἰς ἑβραϊκὴν γλῶσσαν τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ κοιμητηρίου τῆς πόλεως αὐτῆς τὰ ἐπιμαρτυρεῖ. Ἀναγινώσκει τις τὰς ἀκολουθοῦς λέξεις «ἐνθάδε κεῖται ὁ ραββῖνος Moché Halèvi Askenazi ἀποθανὼν τὴν 17 Αβ τοῦ ἔτους 5226 ἀπὸ τῆς δημιουργίας (1446 μ. Χ.). Ὡς ἔχνος ἀπὸ τὴν βυζαντινὴν περίοδον ἀναφέρομεν προσέτι τὴν συναγωγὴν, λεγομένην «El-Kahal des Los Gregos» ἢ συναγωγὴ τῶν Ἑλλήνων.

(Σ. 29—30). Ὅτε ὁ Μουράτ Α' κατέλαβε τὴν Ἀδριανούπολιν, εὗρε εἰς αὐτὴν μίαν πτωχὴν Ἰουδαϊκὴν κοινότητα, ἣ ὅποια προσέτρεξε μετ' ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τοὺς κατακτητάς. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ δυστυχεῖς αὐτοὶ δὲν ἐγνώριζον ἢ τὴν Ἑλληνικὴν, προέτρεψαν τοὺς ὁμοθρήσκους τῶν τῆς Προύσης νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐκμάθουν ἀπὸ αὐτοὺς τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν. Τοῦτο ἐγενικεύθη εἰς ὅλας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι ὑπέκυψαν εἰς τὴν δύναμιν τῶν Ὀθωμανῶν. Παρουσιάσθη τότε ἕνα περίεργον γεγονός : Τὸ ρεῦμα τῆς μεταναστεύσεως τὸ ὅποιον ἔφερε τοὺς Ἰσραηλίτας ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουλιανοῦ νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ, Φιλιππούπολιν, Λάρισσαν, Νύσσαν καὶ Σόφριαν διὰ νὰ διαφύγουν τῆς τυραννίας τῶν ρωμαίων κυβερνητῶν καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν Βάρναν, Σκούταρι τῆς Ἀλβανίας, Κέρκυραν, Ρουτσούκ κλ. ἥλλαξε. Οἱ Ἰσραηλίται τῶν παραλίων ἐπανήρχισαν νὰ ἐγκαθίστανται εἰς τὰς πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ, ὅπου ἡ σημαία τῆς ἡμισελήνου ἔκανε νὰ βασιλεύῃ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀνεξιθρησκεία.

Ὁ μέγας Ραββῖνος τῆς Ἀδριανουπόλεως εἶχε πλήρη ἐξουσίαν ἐφ' ὅλων τῶν Ἰουδαϊκῶν κοινοτήτων τῆς Ρωμυλίας. Εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ διοικῇ, νὰ ἰδρύνῃ δικαστήρια, νὰ εἰσπράττῃ τὰ πληρωτέα χρήη τῶν Ἰουδαίων καὶ καταβάλλῃ αὐτὰ εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θησαυρόν. Αὐτὸς ἦτο καὶ ὁ λόγος, ὥστε τὸ Ἰουδαϊκὸν πανεπιστήμιον (Yeschiba) τῆς Ἀδριανουπόλεως νὰ ἀκμάζῃ. Συνεβουλευόντο τοὺς ραββίνους ἐπὶ ὅλων τῶν ζητημάτων τῆς Ἰουδαϊκῆς νομολογίας, εἰς ὅλας τὰς πόλεις εἰς τὰς ὁποίας τὰ Ὀθωμανικὰ ὅπλα ἤρχισαν νὰ ἐπικρατοῦν.

Ἡ Ἀδριανούπολις μάλιστα προσεῖλκυσε πολλοὺς σπουδαστάς, ταλμουδιστάς ἀπὸ τὴν Οὐγγαρίαν, Πολωνίαν καὶ Ρωσσίαν.

Σ. 1 Ἀποικίαι Ἰουδαῖκαὶ ἰδρύθησαν ἀπὸ τοῦ 1ου μέχρι τοῦ 4ου αἰῶνος μ. Χ. καὶ κατὰ σειρὰν, εἰς Θράκην, Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν,

Βεβαιότατα ὁ Μεγάλος Κωνσταντῖνος θὰ εὗρε μέγαλον ἀριθμὸν ὁμοθρήσκων μας ἐγκατεστημένων ἤδη εἰς τὸ Βυζάντιον, ὅπου εἶχον πολλὰς συναγωγάς: Διότι τοὺς ἐπέτρεψε νὰ τὰς διατηρήσουν πληρώνοντες φόρον, ἀλλὰ τοὺς ἀπηγόρευσε νὰ κτίσουν νέας.

3) Ἀπο τὸ βιβλίον τῆς *Lady Montague: Letters. London 1861*. τόμ. I.

(Σ. 299). Ἡ παντοτινὴ ἀμφίεσις (τῶν τουρκισσῶν) τὰς παρέχει πλήρη ἐλευθερίαν νὰ ἐκπληροῦν τοὺς πόθους των χωρὶς φόβον ν' ἀνακαλυφθοῦν.

Ἡ πλέον ἐν χρήσει μέθοδος εἶνε νὰ ὀρίζουν συνάντησιν μὲ τὸν ἀγαπητικὸν των εἰς τὸ μαγαζὶ ἐνὸς Ἑβραίου, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐξ ἴσου κατάλληλα (διὰ τοιούτους σκοποὺς) ὅπως τὰ ἰνδικὰ μέρη παρ' ἡμῖν.

Καὶ ἐν τούτοις, ὅσοι δὲν κάμνουν τοιαύτην χρῆσιν αὐτῶν, δὲν διατάζουν νὰ μεταβῶσι εἰς αὐτὰ καὶ ἀγοράσουν πράγματα μικρὰς ἀξίας ἢ ἀκριβὰ ἐμπορεύματα, τὰ ὁποῖα εὗρίσκει τις παρ' αὐτοῖς.

Αἱ κυρίαι ὑψηλῆς περιωπῆς σπανίως ἀποκαλύπτουν εἰς τοὺς ἐρωμένους των ποῖαι εἶνε· καὶ εἶνε πολὺ δύσκολον δι' αὐτοὺς ν' ἀνακαλύψουν ποῖαι εἶνε. Δύνασθε νὰ φαντασθῇτε ὀλίγας πιστὰς συζύγους εἰς αὐτὴν τὴν χώραν, ἀφοῦ οὐδὲν ἔχουν νὰ φορηθῶν ἀπὸ τὴν ἀκριτομυθίαν τοῦ ἐρωμένου. Ὡς ἐκ τούτου βλέπομεν πολλὰς, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὸ θάρος νὰ ἐκτίθενται τοιουτοτρόπως.

(Σ. 321—2) Παρατήρησα ὅτι οἱ πλείστοι τῶν πλουσίων ἐμπόρων εἶνε Ἑβραῖοι.

Ὁ λαὸς αὐτὸς εἶνε ἀπίστευτος δύναμις εἰς τὴν χώραν αὐτήν. Ἔχουν πλείστα προνόμια ὑπεράνω ὄλων καὶ αὐτῶν τῶν Τούρκων, καὶ ἔχουν σχηματίσει σημαντικὴν κοινότητα, διεπόμενοι ὑπὸ τῶν ἰδικῶν των νόμων· προσέτι ἔχουν συγκεντρώσει εἰς χεῖρας των ὄλον τὸ ἐμπόριον τῆς αὐτοκρατορίας, ἐν μέρει διὰ τῆς σταθερᾶς μεταξὺ των ἀλληλεγγύης καὶ ἀφ' ἑτέρου ἕνεκα τῆς ἐπιρροῆς των ἐπὶ τῶν Τούρκων, χαρακτηριζομένων διὰ τὴν πωρότητα των καὶ τὴν ἔλλειψιν ἐνεργητικότητος.

Κάθε πιαστὴς ἔχει τὸν Ἑβραῖον του, ὁ ὁποῖος τοῦ εἶνε ὁ ἄνθρωπος τῶν ὑποθέσεών του. Τοῦ ἐμπιστεύεται ὅλα του τὰ μυστικά καὶ διεξάγει ὅλας τὰς ὑποθέσεις. Οὐδεμία συναλλαγὴ γίνεται, οὐδεμία δωροδοκία λαμβάνεται, οὐδὲν ἐμπόρευμα πωλεῖται χωρὶς νὰ περάσῃ ἀπὸ τὰ χεῖρα του.

Εἶνε οἱ λαοὶ, ἐπιστάται καὶ διερμηνεῖς ὄλων τῶν μεγάλων ἀνθρώπων. Δύνασθε νὰ φαντασθῇτε πόσον ἐπικερδὲς εἶνε τοῦτο εἰς λαόν, ὁ ὁποῖος οὐδέποτε παραλείπει νὰ ἐπωφεληθῇ καὶ τῆς ἐλαχίστης εὐκαιρίας. Ἔχουν εὗρει τὸ μυστικὸν νὰ κάμωσιν τοὺς ἑαυτοὺς των τόσον ἀναγκαίους,

ὥστε εἶνε βέβαιοι τῆς προστασίας τῆς αὐτῆς, οἷονδήποτε ὑπουργεῖον καὶ ἂν εἶνε εἰς τὴν ἐξουσίαν.

Ἀκόμη καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀγγλοι, Γάλλοι καὶ Ἰταλοὶ ἔμποροι, οἱ ὁποῖοι ἐννοοῦν τὰς πονηρίας των, ἀναγκάζονται νὰ ἐμπιστεύονται τὰς ἐργασίας των εἰς τὴν διαπραγματεύσιν των· οὐδεμία συναλλαγὴ ἐκτελεῖται ἄνευ αὐτῶν. Καὶ τὸν εὐτελέστερόν των εἶνε δύσκολον, νὰ τὸν δυσαρεστήσῃ τις, καθόσον ἡ ὀλομέλεια (κοινότης) ὑπερασπίζει τὰ συμφέροντά του μετ' ἐξ ἴσου δραστηριότητος, ὅπως θὰ ἔπραττε καὶ διὰ τοὺς πλέον σημαίνοντας τῶν μελῶν τῆς.

Πολλοὶ αὐτῶν εἶνε πλουσιώτατοι, φροντίζον ἐλάχιστα ὅμως νὰ τὸ ἐπιδεικνύουν, καίτοι ζοῦν εἰς τὰ σπίτια των μὲ μεγάλην πολυτέλειαν καὶ μεγαλοπρέπειαν.

- 4) Ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ *Abraham Damon*: *Οἱ Καραῖται ἐν Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ. Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν των. Ἐπὶ τῇ βάσει κυρίως ἀνεκδότων ἐγγράφων. Ἐν Jewish Quarterly Review. London 1925 τόμ. 15.*

(Σελ. 289). Ἡ αἵρεσις τῶν Καραϊτῶν ἔχει τὴν γέννησίν της ἐν Βαγδάτῃ καὶ μετεφυτεύθη εἰς Ἱερουσαλὴμ, ὅπου ἀκόμη κατὰ τὰ μέσα τῆς 10ης ἑκατονταετηρίδος ἐπέδειξε μεγάλην τάσιν πρὸς προσηλυτισμόν, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ὁποίας διεσπάρη πανταχοῦ.

Ἡ ἰδρυσις τῆς ἐν Κ)πόλει κοινότητος πιθανῶς ἀνάγεται εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτήν. Κατὰ τινὰ παραδόσιν μετόκησαν εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κ)πόλιν, τὸ 389 (:) ἐπὶ Θεοδοσίου Α'. Ἰδε E. Deinard Warsaw Goldman 1878 σελ. 13.

(Σελ. 296—301). Ἀνωτέρω ἐγένετο μνεῖα μόνον τῶν ἐν Κ)πόλει Καραϊτῶν, ὅτι συνελεῖρα τῆς καταθλίψεως τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων καὶ τοῦ φανατικοῦ κλήρου, αἱ κοινότητες τῶν Καραϊτῶν πράγματι ἐγκατέλειπον τὰς πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ, ὅπου ὀλίγη ὑπῆρχε ἀσφάλεια εἰς τὴν περιουσίαν καὶ τὴν ζωὴν των. Προτιμῶντες νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὰ παράλια καὶ π. χ. ἐν Κ)πόλει, ὅπου εὐρον σχετικῶς περισσοτέραν ἄνεσιν καὶ ἠδύναντο νὰ ἐπικοινωνήσωσι μετὰ τῶν ἐν Παλαιοστίῃ, Καίρῳ καὶ Κρμαίᾳ ὁμοθρήσκων των.

Μόνον μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἀδριανουπόλεως τὸ 1360 ὑπὸ Μουράτ Α' τὸ ρεῦμα τῆς μεταναστεύσεως ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω πρὸς τὸ ἐσωτερικόν. Ὅσοι εἶχον καταφύγει εἰς τὰς παραλίους πόλεις, ὅπου ὁ Βυζαντινὸς σταυρὸς ἐκυριάρχει ἔτι, ἀναμφιβόλως ἐπέστρεψαν εἰς Ἀδριανούπολιν, ὅπου ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς ἡμισελήνου, εἰρήνῃ καὶ δικαιοσύνῃ ἐπεκράτει.

Πιθανὸν ἴδρυσαν ἐκεῖ ἀνωτέραν σχολὴν ὅπου πιθανὸν ἐξεπαιδεύθη ὁ συγγραφεὺς Judah, ὅστις τὸ 1390 εἶχε ἀντιγράψει τὴν Πεντάτευχον ἐπὶ διφθέρας. Δὲν εἶνε βέβαιον ἂν τοῦτο ἦτο ἔργον τοῦ ἢ ἔργον τοῦ πατρὸς του Elijah. Ὁ αὐτὸς Judah ἀναφέρεται εἰς ἕτερον χειρόγραφον τοῦ 1363. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δυνάμεθα νὰ εἰκάζωμεν, ὅτι ἡ ἐν Ἀδριανουπόλει σχολὴ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἤδη ἦτο εἰς θέσιν νὰ παρέξῃ διδασκάλους καὶ ἀντιγραφεῖς διὰ ξένας χώρας. Ἐκτὸς ἂν ὁ ἄνω μνημονευόμενος ἀντιγραφεὺς εἶχε διδαχθῇ ἀπὸ τοῦ ραββινικοῦ Ἰσραηλῆτις τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἡ μετέβη εἰς Κριμαίαν κατὰ τὴν παιδικὴν τοῦ ἡλικίαν...

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κ)πόλεως ὑπὸ Μωάμεθ Β' 1453... πολλοὶ Ἰσραηλίται ἀπὸ ἄλλας πόλεις τῆς εὐρείας τοῦ αὐτοκρατορίας μετῴκησθησαν εἰς τὴν νέαν αὐτοῦ πρωτεύουσαν. Μεταξὺ τῶν ραββινικῶν Ἰσραηλιτῶν οἱ ὅποιοι μετῴκησαν ἐξ Ἀδριανουπόλεως καὶ Προβαδίας κλ. θὰ ὑπῆρχον ἀναμφιβόλως καὶ τινες Καραῖται οἱ ὅποιοι ἐπίσης μετηνάστευσαν ἐκ Σηλυβρίας, Βουργάζ, Πάργας, (παρὰ τὴν Κέρκυραν) (ἔγγραφον ἀρ. 3) Νικομήδειαν, Κέρκυραν καὶ Θεσσαλονίκην, ὅπου εἶχον κοινότηας.

Ἄν κρίνῃ τις ἐκ τῆς ἀκολουθοῦντος περιγραφῆς: «οἱ Καραῖται, οἱ ὅποιοι μετῴκησθησαν ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β' ἐγκατεστάθησαν ἐν Χάσκιοι, ὅπου ἀρχαία συναγωγὴ διετέθη ὑπὲρ αὐτῶν». Ἡ ἀρχικὴ μικρὰ κοινότης τῆς Κ)πόλεως, ἣτις ἠῤῥήθη καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀπερροφήθη καὶ ὑπετάγη εἰς τὴν τῶν νεοελθόντων, ἀπέκτησε εἰς τὴν δημοσίαν καὶ ἰδιωτικὴν τῆς ἐμφάνισιν τὸ ὄνομα Κοινότης Ἀδριανουπόλεως (εἶχεν ἐπίσης τὴν συναγωγὴν τῶν ἑξορίστων ἧς ἦτο παράρτημα τῆς ραββινικῆς κοινότητος τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος). Ἐκλήθη οὕτω εἴτε ἐκ τῆς σπουδαιότητος τῶν νεωστὶ ἀφικθέντων ἐκ τῆς πόλεως ἐκείνης, οἵτινες ὑπερέτερον κατὰ τὸν ἀριθμὸν τοὺς ἄλλους, ἢ ἵσως ἐπειδὴ κατοικοῦν ἐν Βαλατᾷ παρὰ τὴν πύλιν τῆς Ἀδριανουπόλεως... Ἐν Κ)πόλει ἡ συνοικία Καραῖοι (Γαλατᾷ) λέγεται ὅτι ἐδήλου τὸ χωρίον τῶν Καραϊτῶν... Βασιζόμενος εἰς χωρίον τοῦ Caleb Afendopolo καὶ εἰς διαφόρους παραδόσεις τὸ ἐπεσκέφθην.

Α'. Κεράμια (Kermondé τουρκιστὶ) ἀπέναντι τῆς Χαλκηδόνος καὶ παρὰ τὸν μικρὸν Τσεκμετζέν. Ἐπὶ λοφίσκου, ἐπιβλέποντος τὴν θάλασσαν, ὅπισθεν τοῦ τεμένου Σελιμέ, παρετήρησα νεκροταφεῖον διασχιζόμενον ὑπὸ δρόμου καὶ λιθοστρωμένου νεκροταφείου. Μεταξὺ αὐτῶν εἶνε μερικοὶ ἀπὸ γῆνον οἱ ὅποιοι φθείρονται εὐκόλως, ἐνῶ ἄλλοι εἶνε ἐκ μαρμάρου. Περιέργως οὐδεμία ἐξ αὐτῶν ἔχει ἐπιγραφὴν τινα. Εἶνε ἀνεπίγραφοι στήλαι διαφόρων μορφῶν καὶ θέσεως· ἄλλαι κεῖνται χαμαὶ, ἄλλαι ἵστανται ὄρθιοι, ἄλλαι εἶνε ἄθικτοι καὶ ἄλλαι εἰς μικρὰ τεμάχια, μερικοὶ εἶνε τετράγωνοι ἢ παραλληλόγραμμοι καὶ ἄλλαι εἶνε ὀριζοντίως ἢ ἑξαγωνικῶς περιγεκομέναι καὶ ἄλλαι μὲ ἐπιμήκεις ραβδώσεις, ἄλλαι κυλινδρικοὶ ὅπως ἐν Ὁκ-Μεϊδὰν τοῦ Χάσκιοι, μερικοὶ δ' ἔχουν τεμάχια λιθίνων

κεφαλῶν. Μερικαὶ ἐξ αὐτῶν ἔχουν μῆκος 4 μέτρων καὶ 1 μέτρον διάμετρον.

Β'. *Τὰ Γαλατάρια*, ἀνατολικῶς τοῦ Μικροῦ Τσεκμετζέ, ὅπου ὁμοίως ὑπάρχει νεκροταφεῖον διασχιζόμενον ὑπὸ δρόμον, πράγματι κατεσκευασμένου ἐκ λίθων νεκροταφείου, οἱ ὅποιοι λέγεται ἐλήφθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πρὸ ἡμισείας ἑκατονταετηρίδος περίπου δι' ἀνέγερσιν οἰκοδομῶν καὶ οἱ ὅποιοι λίθοι εἶνε κεκαλυμμένοι ὑπὸ τσιμέντου. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι, μὲ λέγουν, εὗρον ἔγγραφα καὶ βιβλία παραχωμένα ἐκεῖ (Geniza) τὰ ὁποῖα ἔκαψαν μετὰ τὴν ἐκσκαφὴν των καὶ λέγουν ὅτι ἀνῆκον εἰς τοὺς πρώτους Ἰουδαίους κατοίκους τοῦ χωρίου.

Γ'. *Τσιφοντ Βουργάζ* (Γρῦπες ἑλληνιστί) κείμενον μεταξὺ τοῦ γεωργικοῦ σταθμοῦ Χαλκαλῆ καὶ τοῦ Μακρίκιοι, τρία τέταρτα τῆς ὥρας βορειῶς τοῦ χωρίου. Μόνον δωδεκάς οἰκιῶν Ἑλληνικῶν ὑπάρχει ἐκεῖ, αἱ ὁποῖοι ἔχουν ὁμοίως τὴν ὥραιαν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἄλλαι κατοικίαι, νῦν ἐρείπια, λέγεται ὑπὸ τῶν ἰδίων Ἑλλήνων, ὅτι ἀνῆκον εἰς Τούρκους. Εἰς ἀκαλλιέργητον ἀγρόν, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἰδίων Ἑλλήνων, ταυτίζεται μὲ Ἰουδαϊκὸν νεκροταφεῖον, παρετήρησα δύο τετραγώνους λίθους ὁρθοὺς ἀνεπιγράφους.

(Σελ. 304—308). Ἡ μετοικησία μέρους τῆς κοινότητος Ἀδριανουπόλεως εἰς τὴν πρωτεύουσάν δὲν συνετέλεσε νὰ ἐξαφανισθῇ τελείως ἢ κοινότης ἀπὸ αὐτὴν. Ἀπ' ἐναντίας κατὰ τὸν Judah Pouki 1581 διαρκῶς ὑπῆρχεν ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν δύο πόλεων, ἀκόμη καὶ περὶ μεταξὺ τῶν Καραϊτῶν τῆς Κιόλεως καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ συζητήσωσι θερησκευτικὰ ζητήματα. Ἀμφότεραι αἱ κοινότητες αὗται ἠυξήθησαν ἀριθμητικῶς διὰ τῆς ἀφίξεως περὶ τὸ 1460 Καραϊτῶν ἐξ Ἀσίας, Νοτίου Πολωνίας καὶ Κριμαίας. Ἡ ἀφίξις τῶν ξένων δὲν συνετέλεσε νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ἀμάθειαν εἰς ἣν ἡ αἴρεσις αὕτη εἶχε καταπέση.

Παρά τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἱδρυτοῦ των, ὅτι ἡ γραφὴ πρέπει νὰ ἐξηγῆται λογικῶς, μετὰ ὥριμον σκέψιν, οἱ Καραῖται κατῳρθώσαν νὰ δημιουργήσουν δόγματα ἀπὸ τὰς γνώμας τῶν παλαιῶν των ἀρχηγῶν... Γεγονὸς ἀποδεικνύον τὴν στενοκεφαλίαν των κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν, εἶνε ἡ θυελλώδης διαμάχη πρὸ τοῦ 1455, ἣτις ἔλαβε χώραν ἐν Ἀδριανουπόλει περὶ τῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν ὁ ἀναγνώστης τῆς Πεντατεύχου πρέπει νὰ κατέχῃ ἐν τῇ συναγωγῇ κατὰ τὴν τελευταίαν τῆς πρωΐας τοῦ Σαββάτου, ἢ δηλ. ἔπρεπε ν' ἀτενίσκῃ πρὸς τὴν Σκηνὴν τῆς Διαθήκης ἢ πρὸς τὸν λαόν. Ἡ πρώτη ἐκ τῶν δύο γνώμων ἐπεκράτησε. Ἐτερον γεγονὸς τὸ ὁποῖον ἔλαβε χώραν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν, δεικνύει τὸ ἀμετάβλητον τῶν ἀρχῶν τῶν Καραϊτῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν.

Ἡ ἀνωτέρα των σχολὴ ἐν Ἀδριανουπόλει, τῆς ὁποίας προεστάτουν ὁ Menahem Bassiatzi b. Joseph (1450) καὶ ὁ υἱὸς του Moses, Menahem Maroli, Michael ὁ πρεσβύτερος καὶ ὁ υἱὸς του Ἰωσήφ, εἰσῆξε ἀναμφιβό-

λως ὑπὸ ραββινικὴν ἐπιτροπὴν, μεταρρῦθμισιν ἀνήκουστον ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Καραϊσμοῦ. Δηλαδή τὸ ἀνάπτειν τὸ φῶς διὰ τὸ Σάββατον ἀπὸ τὴν Παρασκευὴν ἐσπέραν, ὥστε ἡ ἁγία ἡμέρα μὴ διέρχεται ἐν σκότει... Ἡ μεταρρῦθμισις αὐτὴ ἔτυχε ἀνταγωνισμοῦ, διότι οἱ Καραῖται σταθερῶς εἶρχοντο τῆς ἀντιθέτου γνώμης καὶ συνηθείας, ἥτις πιθανὸν ἐξηκολούθει ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Αἰαπ καὶ ὑπεστηρίζετο διὰ τῆς παρελεύσεως τόσοῦ χρόνου. Ἡ διαφορὰ αὕτη ἐγένετο αἰτία ἐσωτερικῆς διαπάλης. Οἱ συντηρητικοὶ κυρίως ἀποτελούμενοι ἐκ τῶν ἐκ Ρωσίας καὶ Κριμαίας μεταναστῶν, μετεχειρίζοντο τοὺς τολμηροὺς μεταρρῦθμιστὰς ὡς αἰρετικούς...

Διαφοραὶ ὑφίσταντο μεταξὺ τῶν διαφορῶν κοινοτήτων ἐπὶ τοῦ ζητήματος ποίου εἴδους βιβλίου νὰ γίνεται χοῆσις διὰ τὰς ἀναγνώσεις αὐτὰς τοῦ Σαββάτου. Τὸ 1496 αἱ κοινότητες Kaffa, Κριμαίας καὶ Κερκύρας συνήθιζον ἀκόμη ν' ἀναγινώσκουν τὸ Sidra τὸ Σάββιτον μετὰ τὸ Succofh ἀπὸ σύνθητες βιβλίον τῆς Πεντατεύχου, καὶ κατόπιν ἐκ τοῦ κυλίνδρου τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Γενέσεως 1—113 ὑπὸ ἐνὸς Κοέν, ἐνὸς Λευίτου καὶ 5 λαϊκῶν.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, Ἀδριανουπόλει, Σηλυβρία καὶ Μπουργάζ ὁ Ἱερὸς Κύλινδρος ἐξήγετο διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τὴν 7ην ἡμέραν καθ' ἑκαστον Σάββατον καὶ ἡ συνήθεια αὕτη συνέτεινε νὰ ὑπεκκαίῃ τὴν ἐπιθυμίαν τίς νὰ ὑπερτερῇ εἰς τὰς ἱερὰς σπουδὰς, μετὰ τὴν ἀναμονὴν, ὅτι ἡμέραν τινα θὰ ἐπροσκαλεῖτο ν' ἀναγνώσῃ δημοσίως, τοῦτο ἐκράτει τὴν προσοχὴν ἐκάστου ἀγρυπνον καὶ τὸν ἠνάγκαζε νὰ προπαρασκευάζεται διὰ τὴν τοιαύτην περίστασιν διὰ διαρκοῦς ἐπαναλήψεως. Πρὸς τὸν αὐτὸν παιδαγωγικὸν σκοπὸν μετέφραζον (ἀναμφιβόλως εἰς τὴν Ἑλληνικὴν) τὴν ἑβδομαδιαίαν περικοπὴν διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν γυναικῶν καὶ ἀμαθῶν. Ἀργότερον ἔνεκα τῆς ἀμίλλης ἡ ὁποία ἐξηγέρθη διὰ τὴν τάξιν, ἡ ὁποία θὰ ἐδίδετο εἰς ἑκαστον ἀναγνώστην, ἐν τῇ ἀπουσίᾳ Κοέν καὶ Λευιτῶν ἀξίων (ἔνεκα τῆς διαγωγῆς των) τῶν ἱερῶν αὐτῶν ὀνομάτων, ἐκ νέου ἐπανήλθον εἰς τὴν συνήθειαν νὰ γίνωνται αἱ ἀναγνώσεις τῆς Πεντατεύχου εἰς μορφὴν βιβλίου. Αἱ ἀναγνώσεις αὐταὶ ἐγίνοντο ὑφ' ἐνὸς προσώπου ἀξίας, τὸ ὁποῖον ἀνεγίνωσκε αὐτὰς χωρὶς νὰ σταματᾷ, οὕτω ἀκολουθῶν τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν, κατὰ τὴν χοῆσιν τοῦ ἱεροῦ κυλίνδρου.

(Σελ. 310—311). Ἡ κατάκτησις τῶν Τούρκων... ἐνεδυνάμωσε τοὺς δεσμοὺς μεταξὺ ραββινικῶν καὶ Καραϊτῶν καὶ τοὺς ἔφερε πλησιέστερον πρὸς ἀλλήλους. Οὕτω ὁ Mordecai Comtino ραββῖνος ἀστρονόμος καὶ μαθηματικὸς (1460—90) ὅστις ἀφῆκε τὴν Κ)πολιν δι' Ἀδριανούπολιν, ἔλαβε ὑπ' ὄψιν ὅχι μόνον τὴν γνώμην τῶν Καραϊτῶν εἰς τὰ σχόλιά του τῆς Γραφῆς, ἀλλ' ἐδέχετο εἰς τὰς δημοσίας τάξεις μαθητὰς Καραϊτας καὶ ραββινικούς, ὅπου ἐμάνθανον καὶ εἰθίζοντο εἰς ἀμοιβαίαν ἀνοχὴν, τῆς

ὁποίας παράδειγμα ὁ ἴδιος ἔδιδεν ὑποστηρίζων φιλικὰς διαθέσεις πρὸς τοὺς Καραΐτας καὶ ὁμιλῶν μετὰ σεβασμοῦ περὶ αὐτῶν καὶ ἰδίως περὶ τοῦ Joseph Revitzi.

(Σελ. 314). Συνεπεία διαφορᾶς ἐγεργηθείσης τὴν 20ὴν Iyyar 1480 μετὰ τῶν ραββινικῶν καὶ Καραϊτῶν εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν ἰχθύων, πῦθα-νῶς τὸ Μπαλουκ-Παζάρ, περὶ τοῦ brill(=Claria lotte) τὸ ὁποῖον οἱ μὲν πρῶτοι ἐθεώρουν ὅτι ἦτο ἰχθύς τὸν ὁποῖον ἐπετρέπετο νὰ φάγουν, διότι εἶχε λέπια τὰ ὁποῖα ἐπιπτον κατὰ τὴν σύλληψίν του, αἱ δύο κοινότητες διώρισαν 20 ἀπεσταλμένους, οἱ ὁποῖοι μετέβησαν εἰς Δέρκος, (τὴν λίμνην) ἀπέχοντος μίαν ἡμέραν τῆς Κ' πόλεως. Οἱ ραββινικοὶ ἐπείσθησαν περὶ τῆς ἀγνοίας τῶν ὑπὸ τῶν ψαράδων, οἱ ὁποῖοι ἐγνώριζον ἐκ πείρας πολυτετοῦς, ὅτι ὁ ἰχθύς ἐκεῖνος δὲν εἶχε λέπια. Ἐκτοτε πολλοὶ ραββῖνοι δὲν τὸν τρώγουν. Κατὰ τὴν περίστασιν αὐτὴν πολλοὶ διακεκομμένοι Καραῖται ἔλαβον μέρος εἰς τὴν εἰς Δέρκος ἀποστολήν.

(Σελ. 315). Τοῦ ἔργου τοῦ Judah Maruli (υἱοῦ τοῦ Menahem Maruli τῆς Ἀδριανουπόλεως) σώζεται μόνον ἓν ἀντίτυπον. . . Κατάλογος τῶν ἔργων τοῦ Elijah Bashyazi ἔχει ὥς ἑξῆς. . . 6) περὶ τῆς Ἀκολουθίας, τε-λειωθὲν ἐν Keramo Τρίτην 22 Tebet 1497· ἀνάπτυξις δοκιμίου τοῦ ἰδίου τοῦ 1492. . . 13). . . ἕτερον ἔργον ἀποτελειωθὲν 4 Adar 1497 ἐν Keramia.

(Σελ. 343). Τὸ 1702 ὁ Καραΐτης Moses Jerusalmi ἐνεταφιάσθη ἐν Ἀδριανουπόλει εἰς τὸ ραββινικὸν νεκροταφεῖον, ὅπου δὲν εὗρισκομεν ἴχνη Καραϊτικοῦ νεκροταφεῖου σήμερον.

5) Ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ U. de Salaberry: *Histoire de l'Empire Ottoman*. Paris 1824 τόμ. II σελ. 285—6.

Ὁ Sabatēi-Sevi διδάκτωρ τοῦ ἑβραϊκοῦ νόμου, ἐπροτίθετο ν' ἀναγγεῖλῃ εἰς τὸ ἑβραϊκὸν ἔθνος ὅτι ἦτο ὁ Μεσσίας. Αὐτὸ ἐγένετο εἰς τὴν Γάζαν, τὸ 1666, χρόνος τοῦ ὁποῖου ὁ ἀριθμὸς εἶνε μυστικιστικὸς, ἐδίδασκε εἰς τὰς συναγωγὰς καὶ μάλιστα εἰς τὰς δημοσίας πλατείας. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἦνας ἄλλος ἀπατεῶν, συνέννοχος τοῦ Sabatēi-Sevi παρουσιά-ζετο εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ ὡς ὁ προφήτης Ἡλίας καὶ ὠμίλει διὰ τὸν ὑποτιθέμενον Μεσσίαν, ὡς υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Ὅποιοσδήποτε καὶ ἂν ἦτο ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν τῶν ὁπαδῶν, ὁ μέγας βεζύρης πρωτίστως περιεφρόνει αὐτοὺς τοὺς ἀφανεῖς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐδίδασκον ἔνοπλοι. Ἀλλὰ μόλις διέδωσαν ὅτι ἡ ἰσχὺς τοῦ οἴκου τοῦ Ὁσμάν θὰ ἐδίδετο εἰς τὴν τοῦ Μεσσίου, πρὶν ἢ συμπληρωθῇ ἓν ἔτος καὶ θὰ ἔπαυον νὰ πληρώνουν, ἀπὸ ἐκείνην τὴν στιγμὴν, τὸν φόρον εἰς τὸν τύραννον εἰς τὸν ἀπαίσιον Μωχαμέτ Δ', ὁ Κιου-περτι ἔκρινε ὅτι ἦτο καιρὸς νὰ καταστῇ τὸ αὐτὰς ταραχάς.

Ἐπέσειεν ἐπιτηδείως τὸν Sabatēi-Sevi, ὅτι ὁ σουλτάνος ἦτο ἔτοιμος ν' ἀλλάξῃ θρησκείαν καὶ ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν διδασκαλίαν του. Καὶ μὲ τὴν πρόφασιν αὐτὴν τὸν προέτρεψε νὰ μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν

διὰ τὰ ἐκθέσθαι τὴν διδασκαλίαν του. Ἐπεβίβασθη πλοίου μετὰ μερικῶν προσηλύτων του. Δύο ὀθωμανικαὶ γαλέραι τὸν ἠκολούθησαν εἰς τὸν διάπλουν. Παρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ Μωχαμέτ. Ὁ δρόμος ἀπὸ τὴν πρωτεύουσιν πρὸς τὴν Ἀδριανουπόλιν ἐκαλύπτετο ἀπὸ πλῆθος ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, οἱ ὅποιοι ἐγονυπέτουν εἰς τὸ πέρασμά του. Καὶ διεσκόρπιζον φυλλώματα καὶ ἄνθη. Ἀλλ' ὁ θρίαμβος αὐτὸς ὑπῆρξε βραχείας διαρκείας. Ἡ λάμψις τοῦ θρόνου καὶ ἡ παρουσία τοῦ κυριάρχου ἐθορύβησαν ἀμέσως τὸν Μεσσίαν, ὅταν ἔλαβε διαταγὴν νὰ κάμῃ θαῦμα ἐν συνεχείᾳ τοῦ ὁποίου θ' ἀνεγνωρίζετο ἡ θεότης του. Τὸ σῶμα τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἄτρωτον. Ὁ Sabatéi-Sevi προσηλώθη εἰς ἓνα κίονα καὶ οἱ στρατιῶται μὲ τὸ τόξον εἰς τὴν χεῖρα, ἐτοιμάζοντο νὰ τὸν διατρήσουν μὲ βέλη. Ὡμολόγησε μὲ δάκρυα εἰς τὰ μάτια ὅτι εἶχε ἐκμεταλλευθῇ τὴν εὐπιστίαν τοῦ λαοῦ. Ὁ σουλτάνος ἠπειλῆσε τὸν λουδαῖον δόκτωρα ὅτι θὰ ἀνεσκόλοπιζετο, ἐὰν δὲν ἡσπάζετο τὴν πίστιν τοῦ Μωχαμέτ. Εἶνε ἀμφίβολον ἐὰν αὐτοὶ οἱ μουσουλμάνοι ἐνέκριναν τὴν τοιαύτην μεταστροφὴν. Ἀλλὰ τὸ πλεόν ἐκπληκτικὸν εἶνε, ὅτι αὐτὴ ἡ τόσων ἀνάνδρος ἀλλαγὴ μετώπου καὶ δημοσίως ἀποκαλυφθεῖσα, δὲν ἤρκεσε νὰ διασκεδάσῃ τὴν αἵρεσιν.

Ὁ Ἄγγλος Porter βεβαιώνει, ὅτι ἀκόμη σήμερον, ὑπάρχουν ὁπαδοὶ του καὶ μάλιστα εἰς τὴν Θεσσαλονίκην.

6) Ἀπὸ τὸ βιβλίον *G. F. Abbot: Record of John Finch's Embassy 1674—1681. London 1920.*

(Σελ. 94—95). Οὕτω [ἐν μεγαλοπρεπείᾳ] ἔφθασε [ἡ ἀκολουθία του] εἰς τὴν οἰκίαν, ἣ ὁποία ὠρίσθη [ἐν Ἀδριανουπόλει] διὰ τὴν ἐξοχότητά του, τὸν Ἄγγλον πρεσβευτήν. Ἀλλ' ἐκεῖ διὰ τοῦ δηκτικοῦ σαρκασμοῦ, εἰς τὸν ὅποιον, ὅπως ἐλέγχθη, ἡ τουρκικὴ ἰδιοφυΐα ἐναυρίνετο, ἡ ὅλη σκηνὴ ἔλαβε ἄμεσον μεταβολήν.

«Ἡ οἰκία» λέγει ἑξαλλος ὁ αἰδес. John Covel¹⁾ μὲ τὴν συνήθη εἰς κληρικοὺς εὐφράδειαν «ἦτο ἀθλιώτατος κατηραμένος τόπος, ὅπου θνητὸς ποτὲ ἐτέθη. Ἦτο ἑβραϊκὸ σπίτι, οὔτε κατὰ τὸ ἥμισυ ἀρκετὸν νὰ περιλάβῃ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ κυρίου μου—ἀπλούστατα φρωεὰ ψύλλων καὶ κορέων καὶ ποντικῶν παντὸς μεγέθους καὶ δυσωδίας, περινεκλωμένη ἀπὸ δόλοκληρα κοπάδια βρωμερῶν ζωιδῶν Ἑβραίων».

Ἀκόμη καὶ εἰς τὰ παραδοξότατά του ὄνειρα ὁ Sir John δὲν ἔφαν-

1) John Covel's Diaries 1670—1679 «Early Voyages and Travels in the Levant» ἐκδορμένον ὑπὸ J. Th. Bent. The Hoklyyt Society. London 1893 σελ 190.

τάσθη ξαντὸν ἐγκαθιδρυμένον εἰς τὴν ἑβραϊκὴν. Ἄλλ' αὐτὸ ἦτο πραγματικότης, ὅχι ὄνειρον, ἀληθὴς ρυπαρότης. Ἐκρηξίς ὀργῆς τὸν κατέλαβε, ἔναντίον παντός, ἰδιαιτέως ἔναντίον τοῦ Signor Antonio Perone ὅστις εἶχε εἰς τὴν διάθεσίν του δύο μῆνας, κατὰ τοὺς ὁποίους νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν κοσμίαν του ἐγκατάστασιν. Ὑβρίσε τὸν δυστυχεῖ ὑπακουσάμενον, ἴσως κατὰ τρόπον, καθ' ὃν ποτὲ πρεσβευτὴς δὲν ὕβρισε. «Ὡρκίσθη, λέγει ὁ ταμίας μας [Dudley North]¹⁾ οὐδέποτε νὰ τὸν συγχωρήσῃ». Τὸν διέταξε ν' ἀναχωρήσῃ, διὰ Κωνσταντινουπόλιν ἐντὸς 24 ὥρου».

Κατὰ τὰ φαινόμενα ὁ Sir John ἠγνόει ὅτι ὁ μεγαλοπρεπὴς Marquis de Nointel²⁾ γάλλος πρεσβευτὴς ἔγινεν ἀντικείμενον ἀκριβῶς τῆς ἰδίας τρομερᾶς ἐκπλήξεως. Ἡ ἂν τὸ ἐγνώριζε, τὸ πρᾶγμα δὲν τὸν καθησύχαζε.

«Φαντασθῆτε τὴν δυσωδίαν καὶ τὴν βρωμερότητα τῶν Ἰουδαίων, προερχομένην ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν δυστυχῶν οἰκογενειῶν, αἱ ὁποῖαι συγκατοικοῦν καὶ θὰ κρίνετε ἂν κανεῖς ἔχῃ ἀνάγκην καλῶν γκαζολεττῶν διὰ νὰ προφυλαχθῇ».

Ὁ Signor Antonio ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἰδιαιτέραν κατοικίαν καὶ ἐπερίμενε νὰ ξεθυμάνῃ ἡ ὀργὴ τοῦ πρεσβευτοῦ. Καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας τῇ μεσολαβήσῃ τοῦ κ. Hyet τοῦ ἀρχαιοτέρου ἁγγλοῦ ἐμπόρου, συνεχωρήθη. Μετὰ τὴν ἀλησμόνητον διαγυκτέρευσιν εἰς τὴν ὑγεινὴν ἐκείνην κατασκηνώσιν, ὁ Sir John ἐστειλε τὸν πρῶτον τοῦ ὑπακουσάμενον, τὸν σεβάσμιον Giorgio Draperys εἰς τὸν Μέγαν Βεζύρην νὰ τὸν παρακαλέσῃ διὰ καλλίτερον οἶκημα.

Μὲ ταχύτητα ἐμπρόσδεκτον ὁ Βεζύρης ἐξέβαλε πλούσιον Ἑβραῖον τῆς οἰκίας του. Καὶ ὁ πρεσβευτὴς, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῆς ἀκολουθίας του καὶ τὸν ἐπιστήθιον του φίλον μετώκησεν ἐκεῖ, κρατῶν καὶ τὴν ἄλλην οἰκίαν διὰ τοὺς ὑπηρέτας του. Ὁ κ. North ἔβγαλε τὸν Signor Antonio ἀπὸ τὴν κατοικίαν του καὶ ἐγκατεστάθη ἐκεῖ. Οἱ ἄλλοι ὀλίγον κατ' ὀλίγον μετέφεραν, ἕως οὗ κάθε ἀπιστο σκυλὶ εὗρε τὴν κατάκλισίν του.

(Σελ. 98). Καὶ ἀπὸ ὅλας τὰς συνοικίας τῆς ρυπαρᾶς καὶ πυκνῶς κατωκημένης πόλεως [τῆς Ἀδριανουπόλεως] ἡ ρυπαροτέρα καὶ μάλιστα πυκνῶς κατωκημένη συνοικία ἦτο ἡ Ἑβραϊκὴ, ὅπου οἱ ὁδοιπόροι μας εἶχον καταλύσει πτωχὴ συνοικία, ἥτις ἔφερε ἀηδίαν εἰς κάθε αἰσθησίν κάθε στιγμὴν. Τὴν νύκτα ἦτο ἀδύνατον νὰ ἡσυχάσῃ τις: ποντικοὶ διαφόρου μεγέθους, κορῆοι καὶ ψύλλοι, ἐντὸς. Ἀπ' ἔξω κἀρα ἀνέβαινον καὶ κατέ-

1) Life of Dudley North ὑπὸ Roger North.

2) Voyages du Marquis de Nointel. 1670—1680 par Albert Vandal de l'Academie Française. Paris 1900 σελ. 58.

bann la 21000 uddstige 12) Supremat apitru oultre par
 refortu i adlo vrbuigat. Tur nupar d'apuz hirtule
 a i d'varte la Elpau nat apuz d'apuz d'apuz
 l'oua d'apuz d'apuz d'apuz d'apuz d'apuz d'apuz
 Kpau d'apuz d'apuz d'apuz d'apuz d'apuz d'apuz
 illigat d'apuz d'apuz d'apuz d'apuz d'apuz d'apuz
 fr Approuat d'apuz d'apuz d'apuz d'apuz d'apuz d'apuz
 uonar Kindsberg apoz d'apuz d'apuz d'apuz d'apuz d'apuz
 l'apuz d'apuz d'apuz d'apuz d'apuz d'apuz d'apuz
 p'apuz d'apuz d'apuz d'apuz d'apuz d'apuz d'apuz
 p'apuz d'apuz d'apuz d'apuz d'apuz d'apuz d'apuz

AKAΔHMIA

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΤΗΣ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ¹⁾

1) Ἀπὸ τὴν *Jewish Encyclopedia*, N. York 1901 τόμ. I, σελ. 213-5, ὑπὸ Abraham Damon, διευθυντοῦ τῆς Ἰουδαϊκῆς θεολογικῆς σχολῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Θρησκ.
Αθήναι
τ. ΙΕ' 1941
ν. 163-177

Τὸ πρῶτον ἔχνος Ἰουδαϊκῆς παροικίας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ (κατὰ τινα κάπως ἀβεβαίαν πηγὴν εὐρισκομένην ἐν E. Deinard's «*Massa Krim*» (=Βάρος τῆς Κριμαίας) σελ. 13 Βαρσοβία 1878) ἦτο κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοδοσίου Α' (389). Ἐνταῦθα κατώκουν ἐπὶ μακρόν, ὑποφέροντες τὴν πίεσιν τῶν βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, ἰδίως ἀρξαμένην με τοὺς κώδικας Θεοδοσίου Β' (438) καὶ Ἰουστινιανοῦ Α' (527-565), οἵτινες ὄχι μόνον τοὺς ἀπηγόρευον νὰ ἐορτάζουν ἀπὸ τοῦ Χριστιανικοῦ Πάσχα, ἀλλὰ τοὺς ἠνάγκαζον νὰ κάμνωσι χρῆσιν ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν μεταφράσεων τῶν Ἀγίων Γραφῶν κατὰ τὰ ἀναγνώσματά των τοῦ Σαββάτου. Οὔτε ὁ Βενιαμὴν Tudela (περὶ τὸ 1171), οὔτε ὁ Ἰούδας Alharizi (περὶ τὸ 1225) ἐπισκεφθέντες τὴν Κ)πολιν ποιοῦνται μνείαν τῶν Ἰουδαίων τῆς Ἀδριανουπόλεως. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τοιαύτη ἀποικία ὑπῆρχε κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν, διότι ὀνόματα, Καλλο, Πολλικάρ, Παπο, Πίλοσοφ, Ζαφφίρα καὶ κοινὰ ὀνόματα παπποῦ, μάνα, παπὰς, τραντάφιλα, σκουλαρίτσα, φανερώς ἑλληνικῆς καταγωγῆς, ὑπάρχουσι σήμερον. Πρὸς τούτοις ὑπάρχει συναγωγὴ τῶν «Gregos» ἢ ἑλληνοφώνων Ἑβραίων, ἐχόντων ἰδιαιτέραν ἀκολουθίαν. Οἱ εὐποροῦντες Ἑβραῖοι τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ ἄλλων πόλεων ἐνοχλούμενοι μετὰ τὰς πιέσεις τῶν διοικητῶν τῆς ἐπαρχίας καὶ τὰς προσηλυτιστικὰς ἐνεργείας τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, μετέκρησαν εἰς τὰς παραλίους πόλεις ὅπου ἠδύναντο νὰ μένωσι ἐν σχετικῇ ἡσυχίᾳ καὶ μεγαλειτέρᾳ ἀνέσει καὶ ἀσφαλείᾳ. Τὸ 1361 ὁ Ἀμουράτ Α' εὗρε ἐκεῖ μόνον μικρὰν καὶ πτωχὴν ἀποικίαν Ἑβραίων, ἥτις ὡς σωτήρα ὑπεδέχθη τὸν κατακτητὴν, οὗ ἡ θρησκεία τόσον ὁμοίαζε τῇ ἰδικῇ των. Ἀνεφέρθησαν εἰς τοὺς ὁμοθρήσκους των τῆς Προύσης νὰ ἔλθωσι νὰ κατοικήσωσι ἐν τῇ νέᾳ Ὀθωμανικῇ πρωτεύουσῃ καὶ τοῖς διδάξωσι τὴν γλῶσ-

1) Ὁ Ἰ. Παπαδόπουλος ἔκαμε τῷ 1939 διάλεξιν περὶ τῶν Ἑβραίων ἐν τῷ Βυζαντινῷ κράτει εἰς τὴν Ἑταιρείαν Βυζαντινῶν Σπουδῶν.

σαν τῶν νέων κυρίων. Ὁ Ραββίνος, ὃν ὁ Σουλτάνος περιέβαλε μὲ διοικητικά καὶ δικαστικά δικαιώματα ἐπὶ τῶν κοινοτήτων τῆς Ρωμυλίας, ἴδρυσεν ἐν Ἀδριανουπόλει ραββινικὸν κολλέγιον, εἰς τὴν σύγκλητον τοῦ ὁποῖου ὅλα τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα ὑπὸ τῶν Ἑβραίων τῆς Βούδας, Ἰασιού, Γαλάτσι καὶ ἀλλαχόθεν ἀνεφέροντο. Τὸ κολλέγιον αὐτὸ ἐδέχετο ὁμοίως σπουδαστὰς ἐκ Ρωσίας, Πολωνίας καὶ Οὐγγαρίας.

Κυρία εὐήμεροῦσα τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἀπὸ Σελ. 158 τοῦ Nicolai Navigatiori Venetia 1580.

οὕτως ὥστε ὁ Μωάμεθ Β' (1453) ἔκαμε τὸν Hakim Yaakub ἱατρόν του καὶ ἀκολουθῶν τὸν διώρισεν ὑπουργὸν τῶν οἰκονομικῶν (δεφτερδάρη).

Ἡ κοινότης τῶν Καραϊμ τῆς Ἀδριανουπόλεως εὐήμερει καὶ μὲ μεταναστεύσεις ἐκ Κριμαίας καὶ νοτίου Πολωνίας ἠϋξήθη μεγάλως. Διὰ τῶν διδασκαλιῶν τῶν ραββίνων καὶ συνεχοῦς ἐπαφῆς μετὰ τῶν ραββινικῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν διδασκάλων των, οἱ οἱ Hanok Sasporta τῆς Καταλωνίας καὶ ἰδίως τοῦ ἀνεκτικοῦ Mondecai b. Eliezer Comtino (1460—90) ἀστρονόμου, μαθηματικοῦ καὶ λογικοῦ, ἡ κοινότης ἀφυπνίσθη τῆς πνευματικῆς τῆς ληθαργίας καὶ ἔκαμε μεταρρυθμίσεις εἰς τὰς συνηθείας των, ἐπιτρεπομένης τῆς χρήσεως ἀνημμένης λυχνίας τὴν ἐσπέραν τῆς Παρα-

᾽Ομιλος Ἑβραίων ἐκδιωχθεὶς ἐξ Οὐγγαρίας τὸ 1376 ὑπὸ Λουδοβίκου Α' ἐζήτησεν ἐκεῖ ἄσυλον. Εἰς αὐτὴν τὴν ἀποικίαν ἡ συναγωγή Μπαυδούν (=τῆς Βούδας) ὀφείλει τὴν ὑπαρξιν της. Οἱ Ἑβραῖοι στρατιώται οἵτινες ἤρχισαν νὰ ὑπηρετοῦν εἰς τὸν Τουρκικὸν στρατὸν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας κατετάχθησαν εἰς τοὺς ghuraba, οἵτινες διωργανώθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀμουράτ Α' (1421—51). Ὡς κοινότης οἱ Ἑβραῖοι δὲν ἔλαβον μέρος εἰς τὰς ταραχὰς τῶν δερβισῶν ἐπὶ Μωάμεθ Α' (1413—21) ἐξεγερθέντων ὑπὸ τοῦ Bedreddin κατοίκου Ἀδριανουπόλεως, ὅστις μετεχειριζέτο ὡς ὄργανον του τὸν Torlak-Kiamal προσήλυτον Ἑβραῖον. Οἱ Ἑβραῖοι Ἀδριανουπόλεως πάντοτε διετέλεσαν πιστοὶ εἰς τοὺς

σουλτάνους καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἔγιναν διακεκριμένοι ἐπιστήμονες,

σκευῆς καὶ πυρὸς τὸ Σίββιτον. Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Κ)πόλεως τὸ 1453, τὰ μέλη τῆς αἰρέσεως αὐτῆς μετέφκησαν σύσσωμα εἰς τὴν πόλιν.

Ἀφ' ἐτέρου ἡ ραββινικὴ κοινότης παρέμεινεν ἐκεῖ καὶ ἠϋξήθη κατὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ἐπιρροήν. Ὑποφέροντες ἀπὸ διωγμοὺς καὶ προσελκυσθέντες ἀπὸ τὰς λαμπρὰς περιγραφὰς τῆς ἀγαθότητος καὶ εὐνοιῶν, ἃς οἱ Ἑβραῖοι ἀπελάμβανον ἐν Τουρκίᾳ, γλαφυρῶς ἐκτεθειμένως ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Ἰσαὰκ Zarfati τὸ 1454, οἱ Ἀσκεναζιμ συνέρρευσαν εἰς Ἀδριανούπολιν ἐκ Βαβαρίας, Σουαβίας, Βοημίας, Σιλεσίας καὶ ἀλλαχόθεν καὶ ἴδρυσαν Ἀσκεναζικὴν συναγωγὴν. Λείψανα τῆς παρουσίας τῶν Γερμανῶν Ἑβραίων φαίνονται εἰς τινὰς λέξεις ἔβραιο-γερμανικῆς καταγωγῆς bou-bissa (σύζυγος τοῦ ραββίνου) bou-lissa καὶ εἰς ὀνόματα οἰκογενειῶν καὶ ὁμοίως εἰς λειτουργικὰς συνηθείας.

Πραγματικὴ ὁμως ἀπόδειξις εὐρίσκεται εἰς τὴν ἐπιτύμβιον τοῦ Moses Levi Ashkenazi Nasi (πρίγκηψ) ben Eliakim (1466 ἢ 1496).

Οὗτοι μὲ τὸν ὅμιλον, ὅστις ἦλθεν ἀργότερον ἐξ Ἰταλίας καὶ ἴδρυσεν τὰς τρεῖς συναγωγὰς Ἰταλίας, Ἀπουλίας καὶ Σικελίας, ἠνώθησαν μὲ τοὺς Ἑβραίους τοὺς ἐξ Ἰσπανίας διωχθέντας τὸ 1492, οἵτινες ἴδρυσαν ἐπὶ ἄλλας συναγωγὰς ὑπὸ τὰ ὀνόματα Ἀρσγών, Καταλωνία, Evora, Gerush (ἐξ ὀριστοῖ) Majorca, Πορτογαλλία καὶ Τολέδον. Τοῦτο ἠϋξησε τὰς συναγωγὰς εἰς 13. Οἱ Sephardim ἐπέβαλον ἐπὶ τῶν αὐτοχθόνων καὶ τῶν Γερμανο-Ἑβραίων τὴν γλῶσσαν, ἔθιμα καὶ συνηθείας τῆς Ἰσπανίας, αἵτινες ἐγένοντο δεκταὶ ὑπὸ ὄλων τῶν προσφύγων, οἵτινες ἦλθον μετὰ τοὺς Ἰσπανο-Ἑβραίους ἰδίως ὑπὸ τῆς οἰκογενείας Alamano, ἥτις ἔνεκα τῆς πίστεως τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς Joseph ben Solomon κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Βουδαπέστης ὑπὸ τοῦ Σουλεῦμάν Β' τὸ 1526, ἔτυχε ἰδιαίτερας ἀσυνδοσίας. Ἀπόγονοι τῆς οἰκογενείας κατοικοῦσι εἰσέτι εἰς Ἀδριανούπολιν.

Ἐπηρεασθέντες ὑπὸ τῶν μεταναστῶν αὐτῶν οἱ καταγινόμενοι εἰς τὰς

Κυρία Ἑβραία.

Ἀπὸ Σελ. 163 τοῦ ἰδίου βιβλίου.

μελέτας τοῦ Ταλμουθ ἔχασαν βαθμὴδὸν τὸ ἐνδιαφέρον των καὶ καθ' ὁλοκληρίαν ἀπερρόφησε τὴν προσοχὴν των ἡ Καμπάλλα, εἰς ἓκ των διαδῶν τῆς ὁποίας, ὁ Ἀβραὰμ βεν Eliezer ha-Levi, ἦτο συγγραφεὺς μερικῶν μυστικῶν συγγραμμάτων. Τὸ ἔδαφος οὕτω κατέστη δεκτικὸν διὰ τὴν παραδοχὴν τῶν Μεσσιανικῶν ἰδεῶν τοῦ ὄνειροπώλου Σολωμὼν Molko, ὅστις τὸ 1529 ἦλθεν εἰς Ἀδριανούπολιν νὰ πείσῃ τὸν καλῶς γνωστὸν Ἰωσήφ Caro, ὅστις ἦτο τῆς φυλῆς τοῦ Aaron de Trani προέδρου τοῦ Κολλεγίου καὶ ἴσως τὸν Yom-Tob Cohen καὶ Abraham Saba, ραββίνους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τὸ 1522 ὁ Caro ἤρχισε τὰ σχόλια («Bet Yoseph») ἐπὶ τοῦ «Tou-rim» τοῦ Ἰακώβ βεν Asher, τὰ ὁποία ἐτελείωσε ἀργότερον ἐν Safed. Τυπογραφεῖον ἰδρυθὲν ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Σολωμὼν καὶ Ἰωσήφ Sabetz ὑπῆρχεν ἐν Ἀδριανουπόλει πρὸ τοῦ 1555, ἀκολουθῶς μετεφέρθη εἰς Θεσσαλονίκην, ἔνεκα ἐπιδημίας ἣτις ἐπεκράτει ἐκεῖ. Ἄλλο τυπογραφεῖον δὲν ἰδρύθη ἐκεῖ μέχρι τοῦ 1888, ὅτε τὸ «Yoseph-Daat» (El Progreso) περιοδικὸν ἔκαμε τὴν ἐμφάνισίν του. Ἡ μελέτῃ τῆς ἱστορίας ὑπεθάλαπτο ἐν Ἀδριανουπόλει, καὶ ὁ Ἰωσήφ ibn Verga, ταλμουδιστής, ἀπετελείωσε τὸ διάσημον χρονικὸν («Shebet Jehudah»), ἀρξάμενον ὑπὸ τοῦ προπάπου του Ἰούδα καὶ ἐξακολούθησεν ὑπὸ τοῦ πατρὸς του Σολωμὼν. Τοῦτο ἦτο ἐπικαιρον ἔργον διότι ἡ ἱερὰ ἐξέτασις ἣτις ἐξετίθετο ἐν τῷ συγγράμματι, ἀνενεώθη εἰς Ἀγκῶνα τὸ 1556 καὶ διήγειρεν τὴν ἀγανάκησιν τῶν Ἑβραίων τῆς Τουρκίας, καθὼς καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως, οἵτινες, ὅπως ἐκδικηθῶσι τὸν πάπαν Παῦλον Δ', ἐσκέφθησαν νὰ δεχθῶσι τὴν γνώμην τοῦ Ἰωσήφ Nasi καὶ παύσωσι στέλλοντες τὰ ἐμπορευματὰ των εἰς Ἀγκῶνα καὶ μεταφέρωσιν τὸ ἐμπόριόν των εἰς Pesaro. Οὕτε ὁ Ἰωσήφ Zarfati συγγραφεὺς τῶν κηρυγμάτων («Jad Yoseph» 1617), οὔτε ὁ Ἰούδας Bithon (1568—1639) ἔγιναν ἀντόπται τοῦ Μεσσιανικοῦ κινήματος τοῦ Shabbethai Zebi, ὅπερ ἔληξεν ἐν Ἀδριανουπόλει, ὅτε ὁ Zebi καὶ ἡ σύζυγός του ἠσπάσθησαν τὸν Ἰσλαμισμόν (Σεπτ. 21 1666) ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Σουλτάνου Μωάμεθ Δ'· περὶ τοῦ γεγονότος παραδόσεις εἶναι πολλαὶ μέχρι σήμερον. Οἱ ραββῖνοι ἀντεστρατεύοντο εἰς τὴν προπαγάνδαν, τὴν ὁποίαν ὁ Shabbethai εἰσέτι ἐξηκολούθει χάριν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ καὶ τοῦ Κινήματος ὅπερ διηγέρετο ὑπὸ τοῦ προφήτου του Ναθὰν τῆς Γάζας, ὅστις ἐξεδιώχθη ἀπὸ τὰ Ὑψαλα καὶ Comargena. Ὁ Ἀβραὰμ Magrisso φαίνεται, ὅτι ἦτο λίαν ἀντι-Shabbethaian μεθ' ὅλην τὴν παρουσίαν τοῦ Σαμουὴλ Primo, πρώην γραμματέως τοῦ Μεσσίου, ὅστις (νομίζω ὁ γραμματεὺς) ἀπέθανε ἐν Ἀδριανουπόλει τὸ 1708.

Δύο οἰκογένειαι παρέσχον ἐπὶ διακόσια σχεδὸν ἔτη δύο παραλλήλους γραμμὰς ραββίνων. Εἰς τοὺς Behmoiras, Πολωνικῆς καταγωγῆς, ἀνῆκον ὁ Μεναιμ I ben Isaak (1666—1728), Mordecai I (ἀπέθ. 1743 ἢ 1748), Μεναιμ II (ἀπέθ. τὸ 1776) Mordecai II Chelibi (ἀπέθ. 1821), Ραφαήλ

Ι Μωσῆς (ἀπέθ. 1878) καὶ Ραφαήλ ΙΙ (ἀπέθ. 1897) ὑπῆρχον μέλη τῆς οἰκογενείας καὶ οἱ μὴ λειτουργοῦντες ραββῖνοι καὶ συγγραφεῖς Σολωμών, Συμεὼν καὶ Μεναιμί. Ἡ οἰκογένεια Gueron παρέσχε τοὺς ραββίνους Ραφαήλ Ἰακώβ Ἀβραάμ Ι (ἀπέθ. τὸ 1751) Eliakim Ι (ἀπέθ. ἐν Κ) πόλει περὶ τὸ 1800) Jakir Ι (Preciado Astruc, ἀπέθ. ἐν Ἱερουσαλὴμ τὸ 1817), Ἰακώβ Ἀβραάμ ΙΙ (Cornorte ἢ Μεναιμί (ἀπέθ. τὸ 1826), Bekor Eliakim ΙΙ (ἀπέθ. περὶ τὸ 1835) καὶ Jakir ΙΙ (Preciado 1813—74), ἀπέθανε ἐν Ἱερουσαλὴμ κατόπιν λαμπροῦ σταδίου, Ἰακώβ Ἀβραάμ ΙΙΙ καὶ Mordecai ἀπέθ. τὸ 1889. Πρὸς ταῖς δύο αὐταῖς οἰκογενείαις, αἵτινες διεισχωρίζοντο μεταξὺ τῶν τὴν τιμὴν νὰ διοικῶσι τὴν κοινότητα Ἀδριανουπόλεως ἐπὶ 200 ἔτη, ὑπῆρχαν καὶ πινες ἱκανοὶ γραμματεῖς, οἵτινες ἐπαξίως ἐβουλήθησαν εἰς τοῦτο. Οὗτοι εἶναι ὁ Elijah Perez (ἀπέθ. τὸ 1763), ὁ Ἀβραάμ Perez Isaak Alkabez (ἀπέθ. τὸ 1831) καὶ ὁ Σαμουήλ ibn Danon ὅστις τὸ 1850 ἔλαβε διακεκριμένον μέρος εἰς τὴν Ἱδρυσιν σχολῶν, αἵτινες ἦσαν κατὰ πρῶτον ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Ἰωσήφ Χαλένυ, νῦν καθηγητοῦ ἐν τῇ Σορβόννῃ καὶ ἀκολούθως διωκοῦντο ὑπὸ διευθυντοῦ ἀποστελλομένου ὑπὸ τῆς Alliance Israélite Universelle. Ἐκτὸς τῆς σχολῆς, ὑπάρχει καὶ Talmud Torah, μία ἰδιωτικὴ σχολή, σχολὴ διὰ κοράσια τῆς Jewish Alliance, Ἰουδαϊκὴ λέσχῃ, ἐν μικρὸν νοσοκομεῖον καὶ μερικαὶ ἀγαθοεργαὶ ἀδελφότητες καὶ τῶν συζητήσεων. Τὸ 1872 ἡ Ἀδριανούπολις ὑπέστη τὴν κατηγορίαν φόνου διὰ θρησκευτικούς λόγους. Ἡ Alliance Israélite ἐπὶ

Νέα Ἐβραία τῆς Ἀδριανουπόλεως.

*Ἀπὸ Σελ. 164 τοῦ ἰδίου βιβλίου.

σης διατηρεῖ ἐν Ἀδριανουπόλει σχολὴν ἱδρυθεῖσαν τὸ 1867. Θεολογικὸν Σεξινάριον ἱδρυθῆ καὶ τὸ 1896 ὑπὸ τοῦ Ἀβραάμ Damon ἐν σχέσει μὲ τὴν Alliance, τὸ ὁποῖον ὅμως ἐν ἔτος ἀργότερον μετεφέρθη εἰς Κωνσταντινῶν.

Βιβλιογραφία: Franco, Essai sur l'Histoire des Israélites de l'Empire Ottoman p. p. 204, 205, Paris 1897.—Bulletin de l'Alliance Israélite Universelle 1897 σελ. 11 ἀρ. 22 σελ. 85.

2) 'Απὸ τὸ βιβλίον τοῦ *M. Franco: Histoire des Israélites de l'Empire Ottoman. Paris 1897.*

(Σ. 22—23). 'Η 'Αδριανούπολις ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων εἶχε 'Ιουδαϊκὴν κοινότητα.

'Επιτάφιον εἰς ἑβραϊκὴν γλῶσσαν τοῦ Ἰσραηλικοῦ κοιμητηρίου τῆς πόλεως αὐτῆς τὰ ἐπιμαρτυρεῖ. 'Αναγινώσκει τις τὰς ἀκολουθούς λέξεις «ἐνθάδε κεῖται ὁ ραββῖνος Moché Halèvi Askenazi ἀποθανὼν τὴν 17 Αβ τοῦ ἔτους 5226 ἀπὸ τῆς δημιουργίας (1446 μ. Χ.) 'Ὡς ἔχνος ἀπὸ τὴν βυζαντινὴν περίοδον ἀναφέρομεν προσέτι τὴν συναγωγὴν, λεγομένην «El-Kahal des Los Gregos» ἢ συναγωγὴ τῶν 'Ελλήνων.

(Σ. 29—30). "Οτε ὁ Μουράτ Α' κατέλαβε τὴν 'Αδριανούπολιν, εὔρε εἰς αὐτὴν μίαν πτωχὴν Ἰουδαϊκὴν κοινότητα, ἣ ὁποία προσέτρεξε μετ' ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τοὺς κατακτητάς. 'Αλλ' ἐπειδὴ οἱ δυστυχεῖς αὐτοὶ δὲν ἐγνώριζον ἢ τὴν 'Ελληνικὴν, προσέτρεψαν τοὺς ὁμοθρήσκους τῶν τῆς Προύσης νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν 'Αδριανούπολιν, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐκμάθουν ἀπὸ αὐτοὺς τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν. Τοῦτο ἐγενικεύθη εἰς ὅλας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι ὑπέκυψαν εἰς τὴν δύναμιν τῶν 'Οθωμανῶν. Παρουσιάσθη τότε ἓνα περίεργον γεγονός: Τὸ ρεῦμα τῆς μεταναστεύσεως τὸ ὁποῖον ἔφερε τοὺς 'Ισραηλίτας ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ 'Ιουλιανοῦ νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ, Φιλιππούπολιν, Λάρισσαν, Νύσσαν καὶ Σόφιαν διὰ νὰ διαφύγουν τῆς τυραννίας τῶν ρωμαίων κυβερνητῶν καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν Βάρναν, Σκούταρι τῆς 'Αλβανίας, Κέρκυραν, Ρουτσούκ κλ. ἥλλαξε. Οἱ 'Ισραηλίται τῶν παραλίων ἐπανάρchiσαν νὰ ἐγκαθίστανται εἰς τὰς πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ, ὅπου ἡ σημαία τῆς ἡμισηλήνου ἔκανε νὰ βασιλεύῃ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀνεξίθρησκειά.

'Ο μεγάλος Ραββῖνος τῆς 'Αδριανουπόλεως εἶχε πληρὴ ἐξουσίαν ἐφ' ὅλων τῶν Ἰουδαϊκῶν κοινοτήτων τῆς Ρωμυλίας. Εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ διοικῇ, νὰ ἰδρύνῃ δικαστήρια, νὰ εἰσπράττῃ τὰ πληρωτέα χρέη τῶν 'Ιουδαίων καὶ καταβάλλῃ αὐτὰ εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θησαυρόν. Αὐτὸς ἦτο καὶ ὁ λόγος, ὥστε τὸ Ἰουδαϊκὸν πανεπιστήμιον (Yeschiba) τῆς 'Αδριανουπόλεως νὰ ἀκμάζῃ. Συνεβουλευόντο τοὺς ραββίνους ἐπὶ ὅλων τῶν ζητημάτων τῆς Ἰουδαϊκῆς νομολογίας, εἰς ὅλας τὰς πόλεις εἰς τὰς ὁποίας τὰ ὀθωμανικὰ ὅπλα ἤρχισαν νὰ ἐπικρατοῦν.

'Η 'Αδριανούπολις μάλιστα προσείλκυσε πολλοὺς σπουδαστάς, ταλμουδιστάς ἀπὸ τὴν Οὐγγαρίαν, Πολωνίαν καὶ Ρωσσίαν.

Σ. 1 'Αποικίαι Ἰουδαῖκαι ἰδρύνθησαν ἀπὸ τοῦ Ιου μέχρι τοῦ 4ου αἰῶνος μ. Χ. καὶ κατὰ σειρὰν, εἰς Θράκην, Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν,

Βεβαίωτατα ὁ Μεγάλος Κωνσταντῖνος θὰ εὗρε μέγαλον ἀριθμὸν ὁμοθρήσκων μας ἐγκατεστημένων ἤδη εἰς τὸ Βυζάντιον, ὅπου εἶχον πολλὰς συναγωγάς: Διότι τοὺς ἐπέτρυνε νὰ τὰς διατηρήσουν πληρώνοντες φόρον, ἀλλὰ τοὺς ἀπηγόρευσε νὰ κτίσουν νέας.

3) Ἀπο τὸ βιβλίον τῆς *Lady Montague: Letters. London 1861*. τόμ. I.

(Σ. 299). Ἡ παντοτινὴ ἀμφέσις (τῶν τουρκισσῶν) τὰς παρέχει πλήρη ἐλευθερίαν νὰ ἐκπληροῦν τοὺς πόθους των χωρὶς φόβον ν' ἀνακαλυφθοῦν.

Ἡ πλέον ἐν χρήσει μέθοδος εἶνε νὰ ὀρίζουν συνάντησιν μετὸν ἀγαπητικὸν των εἰς τὸ μαγαζὶ ἐνὸς Ἑβραίου, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐξ ἴσου κατάλληλα (διὰ τοιοῦτους σκοποὺς) ὅπως τὰ Ἰνδικὰ μέρη παρ' ἡμῖν.

Καὶ ἐν τούτοις, ὅσοι δὲν κάμνουν τοιαύτην χρῆσιν αὐτῶν, δὲν διατάζουν νὰ μεταβῶσι εἰς αὐτὰ καὶ ἀγοράσουν πράγματα μικρὰς ἀξίας ἢ ἀκριβὰ ἐμπορεύματα, τὰ ὁποῖα εὕρισκει τις παρ' αὐτοῖς.

Αἱ κυραὶ ὑψηλῆς περιωπῆς σπανίως ἀποκαλύπτουν εἰς τοὺς ἐρωμένους των ποῖαι εἶνε καὶ εἶνε πολὺ δύσκολον δι' αὐτοὺς ν' ἀνακαλύψουν ποῖαι εἶνε. Δύνασθε νὰ φαντασθῇτε ὅλγας πιστὰς συζύγους εἰς αὐτὴν τὴν χώραν, ἀφοῦ οὐδὲν ἔχουν νὰ φοβηθῶν ἀπὸ τὴν ἀκριτομυθίαν τοῦ ἐρωμένου. Ὡς ἐκ τούτου βλέπομεν πολλὰς αἰ γυναῖκες ἔχουν τὸ θάρρος νὰ ἐκτίθενται τοιουτοτρόπως.

(Σ. 321—2) Παρετήρησα ὅτι οἱ πλείστοι τῶν πλουσίων ἐμπόρων εἶνε Ἑβραῖοι.

Ὁ λαὸς αὐτὸς εἶνε ἀπίστευτος δύναμις εἰς τὴν χώραν αὐτήν. Ἐχουν πλείστα προνόμια ὑπεράνω ὅλων καὶ αὐτῶν τῶν Τούρκων, καὶ ἔχουν σχηματίσει σημαντικὴν κοινότητα, διεπόμενοι ὑπὸ τῶν ἰδικῶν των νόμων· προσέτι ἔχουν συγκεντρώσει εἰς χεῖρας των ὅλον τὸ ἐμπόριον τῆς αὐτοκρατορίας, ἐν μέρει διὰ τῆς σταθερᾶς μεταξὺ των ἀλληλεγγύης καὶ ἀφ' ἑτέρου ἕνεκα τῆς ἐπιρροῆς των ἐπὶ τῶν Τούρκων, χαρακτηριζομένων διὰ τὴν νωθρότητα των καὶ τὴν ἔλλειψιν ἐνεργητικότητος.

Κάθε πασὰς ἔχει τὸν Ἑβραῖον του, ὁ ὁποῖος τοῦ εἶνε ὁ ἄνθρωπος τῶν ὑποθέσεών του. Τοῦ ἐμπιστεύεται ὅλα του τὰ μυστικά καὶ διεξάγει ὅλας τὰς ὑποθέσεις. Οὐδεμία συναλλαγὴ γίνεται, οὐδεμία δωροδοκία λαμβάνεται, οὐδὲν ἐμπόρευμα πωλεῖται χωρὶς νὰ περάσῃ ἀπὸ τὰ χεῖρα του.

Εἶνε οἱ ἱατροί, ἐπιστάται καὶ διερμηνεῖς ὅλων τῶν μεγάλων ἀνθρώπων. Δύνασθε νὰ φαντασθῇτε πόσον ἐπικερδὲς εἶνε τοῦτο εἰς λαόν, ὁ ὁποῖος οὐδέποτε παραλείπει νὰ ἐπωφεληθῇ καὶ τῆς ἐλαχίστης εὐκαιρίας. Ἐχουν εὗρε τὸ μυστικὸν νὰ κάμωσιν τοὺς ἑαυτοὺς των τόσον ἀναγκαίους,

ὥστε εἶνε βέβαιοι τῆς προστασίας τῆς αὐτῆς, οἰονδήποτε ὑπουργεῖον καὶ ἂν εἶνε εἰς τὴν ἐξουσίαν.

Ἀκόμη καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀγγλοὶ, Γάλλοι καὶ Ἱταλοὶ ἔμποροι, οἱ ὁποῖοι ἐννοοῦν τὰς πονηρίας των, ἀναγκάζονται νὰ ἐμπιστεύωνται τὰς ἐργασίας των εἰς τὴν διαπραγματεύσιν των· οὐδεμία συναλλαγὴ ἐκτελεῖται ἄνευ αὐτῶν. Καὶ τὸν εὐτελέστερόν των εἶνε δύσκολον, νὰ τὸν δυσαρεστήσῃ τις, καθόσον ἡ ὀλομέλεια (κοινότης) ὑπερασπίζει τὰ συμφέροντά του μετ' ἐξ ἴσου δραστηριότητος, ὅπως θὰ ἔπραττε καὶ διὰ τοὺς πλέον σημαίνοντας τῶν μελῶν της.

Πολλοὶ αὐτῶν εἶνε πλουσιώτατοι, φροντίζουν ἐλάχιστα ὅμως νὰ τὸ ἐπιδεικνύουν, καίτοι ζοῦν εἰς τὰ σπίτια των μὲ μεγάλην πολυτέλειαν καὶ μεγαλοπρέπειαν.

4) Ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ *Abraham Damon*: *Οἱ Καραῖται ἐν Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ. Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν των. Ἐπὶ τῇ βάσει κυρίως ἀνεκδότων ἐγγράφων. Ἐν Jewish Quarterly Review. London 1925 τόμ. 15.*

(Σελ. 289). Ἡ αἰρεσις τῶν Καραϊτῶν ἔχει τὴν γέννησίν της ἐν Βαγδάτῃ καὶ μετεφυτεύθη εἰς Ἱερουσαλὴμ, ὅπου ἀκόμη κατὰ τὰ μέσα τῆς 10ης ἑκατονταετηρίδος ἐπέδειξε μεγάλην τάσιν πρὸς προσηλυτισμόν, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ὁποίας διεσπάρη πανταχοῦ.

Ἡ ἰδρυσις τῆς ἐν Κ) πόλει κοινότητος πιθανῶς ἀνάγεται εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτήν. Κατὰ τινὰ παράδοσιν μετόκησαν εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κ) πόλιν, τὸ 389 (:) ἐπὶ Θεοδοσίου Α'. Ἴδε E. Deinard Warsaw Goldman 1878 σελ. 13.

(Σελ. 296—301). Ἀνωτέρω ἐγένετο μνεῖα μόνον τῶν ἐν Κ) πόλει Καραϊτῶν, ὅτι συνεπεία τῆς καταθλίψεως τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων καὶ τοῦ φανατικοῦ κλήρου, αἱ κοινότητες τῶν Καραϊτῶν πράγματι ἐγκατέλειπον τὰς πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ, ὅπου ὀλίγη ὑπῆρχε ἀσφάλεια εἰς τὴν περιουσίαν καὶ τὴν ζωὴν των. Προτιμῶντες νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὰ παράλια καὶ π. χ. ἐν Κ) πόλει, ὅπου εὖρον σχετικῶς περισσοτέραν ἄνεσιν καὶ ἡδύναντο νὰ ἐπικοινωνήσωσι μετὰ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ, Καίρῳ καὶ Κριμαίᾳ ὁμοθρήσκων των.

Μόνον μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἀδριανουπόλεως τὸ 1360 ὑπὸ Μουράτ Α' τὸ ρεῦμα τῆς μεταναστεύσεως ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω πρὸς τὸ ἐσωτερικόν. Ὅσοι εἶχον καταφύγει εἰς τὰς παραλίους πόλεις, ὅπου ὁ Βυζαντινὸς σταυρὸς ἐκυριαρχεῖ ἔτι, ἀναμφιβόλως ἐπέστρεψαν εἰς Ἀδριανούπολιν, ὅπου ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς ἡμσελήνου, εἰρήνῃ καὶ δικαιοσύνῃ ἐπεκράτει.

Πιθανὸν ἴδρυσαν ἐκεῖ ἀνωτέραν σχολὴν ὅπου πιθανὸν ἐξεπαιδεύθη ὁ συγγραφεὺς Judah, ὅστις τὸ 1390 εἶχε ἀντιγράψει τὴν Πεντάτευχον ἐπὶ διφθέρας. Δὲν εἶνε βέβαιον ἂν τοῦτο ἦτο ἔργον τοῦ ἢ ἔργον τοῦ πατρὸς τοῦ Elijah. Ὁ αὐτὸς Judah ἀναφέρεται εἰς ἕτερον χειρόγραφον τοῦ 1363. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι ἢ ἐν Ἀδριανουπόλει σχολὴ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἤδη ἦτο εἰς θέσιν νὰ παρέξῃ διδασκάλους καὶ ἀντιγραφεῖς διὰ ξένας χώρας. Ἐκτὸς ἂν ὁ ἄνω μνημονευόμενος ἀντιγραφεὺς εἶχε διδαχθῇ ἀπὸ τοὺς ραββινικοὺς Ἰσραηλίτας τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἢ μετέβῃ εἰς Κριμαίαν κατὰ τὴν παιδικὴν τοῦ ἡλικίαν...

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κ)πόλεως ὑπὸ Μωάμεθ Β' 1453... πολλοὶ Ἰσραηλίται ἀπὸ ἄλλας πόλεις τῆς εὐρείας τοῦ αὐτοκρατορίας μετῴκισθησαν εἰς τὴν νέαν αὐτοῦ πρωτεύουσαν. Μεταξὺ τῶν ραββινικῶν Ἰσραηλιτῶν οἱ ὅποιοι μετῴκησαν ἐξ Ἀδριανουπόλεως καὶ Προβαδίας κλ. θὰ ὑπῆρχον ἀναμφιβόλως καὶ τινες Καραΐται οἱ ὅποιοι ἐπίσης μετηνάστευσαν ἐκ Σηλυβρίας, Βουργάζ, Πάργας, (παρὰ τὴν Κέρκυραν) (ἔγγραφον ἀρ. 3) Νικομήδειαν, Κέρκυραν καὶ Θεσσαλονίκην, ὅπου εἶχον κοινότηας.

Ἄν κρίνῃ τις ἐκ τῆς ἀκολουθοῦσης περιγραφῆς: «οἱ Καραΐται, οἱ ὅποιοι μετῴκισθησαν ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β' ἐγκατεστάθησαν ἐν Χάσκιοι, ὅπου ἀρχαία συναγωγὴ διετεθῇ ὑπὲρ αὐτῶν». Ἡ ἀρχαία μικρὰ κοινότης τῆς Κ)πόλεως, ἣτις ηὐξήθη καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀπερροφήθη καὶ ὑπετάγη εἰς τὴν τῶν νεοελθόντων, ἀπέκτησε εἰς τὴν δημοσίαν καὶ ἰδιωτικὴν τῆς ἐμφάνισιν τὸ ὄνομα Κοινότης Ἀδριανουπόλεως (εἶχεν ἐπίσης τὴν συναγωγὴν τῶν ἐξορίστων ἢ ἦτο παράρτημα τῆς ραββινικῆς κοινότητος τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος). Ἐκλήθη αὐτὴ εἴτε ἐκ τῆς σπουδαιότητος τῶν νεωστὶ ἀφιχθέντων ἐκ τῆς πόλεως ἐκείνης, οἵτινες ὑπερτέρουσαν κατὰ τὸν ἀριθμὸν τοὺς ἄλλους, ἢ ἵσως ἐπειδὴ κατοικοῦν ἐν Βαλατᾷ παρὰ τὴν πύλιν τῆς Ἀδριανουπόλεως... Ἐν Κ)πόλει ἢ συνοικία Καραΐκοι (Γαλατᾶ) λέγεται ὅτι ἐδῆλυν τὸ χωρίον τῶν Καραϊτῶν... Βασιζόμενος εἰς χωρίον τοῦ Caleb Afendopolo καὶ εἰς διαφόρους παραδόσεις τὸ ἐπεσκέφθην.

Α'. Κέραμια (Kermondé τουρκιστὶ) ἀπέναντι τῆς Χαλκηδόνος καὶ παρὰ τὸν μικρὸν Τσεκμετζέν. Ἐπὶ λοφίσκον, ἐπιβλέποντος τὴν θάλασσαν, ὅπισθεν τοῦ τεμένους Σελιμιέ, παρετήρησα νεκροταφεῖον διασχιζόμενον ὑπὸ δρόμου καὶ λιθοστρωμένου νεκροταφείου. Μεταξὺ αὐτῶν εἶνε μερικοὶ ἀπὸ γῦψον οἱ ὅποιοι φθείρονται εὐκόλως, ἐνῶ ἄλλοι εἶνε ἐκ μαρμάρου. Περιέργως οὐδεμίαν ἐξ αὐτῶν ἔχει ἐπιγραφὴν τινα. Εἶνε ἀνεπίγραφοι στήλαι διαφόρων μορφῶν καὶ θέσεως· ἄλλαι κείνται χαμαί, ἄλλαι Ἰστανταὶ ὄρθιοι, ἄλλαι εἶνε ἄθικτοι καὶ ἄλλαι εἰς μικρὰ τεμάχια, μερिकाὶ εἶνε τετράγωνοι ἢ παραλληλόγραμμοι καὶ ἄλλαι εἶνε ὀριζοντίως ἢ ἑξαγωνικῶς περικεκομμένα καὶ ἄλλαι μὲ ἐπιμήκεις ραβδώσεις, ἄλλαι κυλινδρικοὶ ὅπως ἐν Ὁκ-Μεϊδάν τοῦ Χάσκιοι, μερικά δ' ἔχουν τεμάχια λιθίνων

κεφαλῶν. Μερικαὶ ἐξ αὐτῶν ἔχουν μῆκος 4 μέτρων καὶ 1 μέτρον διάμετρον.

Β'. *Τὰ Γαλατάρια*, ἀνατολικῶς τοῦ Μικροῦ Τσεκμετζέ, ὅπου ὁμοίως ὑπάρχει νεκροταφεῖον διασχιζόμενον ὑπὸ δρόμου, πράγματι κατεσκευασμένου ἐκ λίθων νεκροταφείου, οἱ ὅποιοι λέγεται ἐλήφθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πρὸ ἡμισείας ἑκατονταετηρίδος περίπου δι' ἀνέγερσιν οἰκοδομῶν καὶ οἱ ὅποιοι λίθοι εἶνε κεκαλυμμένοι ὑπὸ τσιμέντου. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι, μὲ λέγουν, εὗρον ἔγγραφα καὶ βιβλία παραχωμένα ἐκεῖ (Geniza) τὰ ὅποια ἔκαψαν μετὰ τὴν ἐκσκαφὴν των καὶ λέγουν ὅτι ἀνῆκον εἰς τοὺς πρώτους Ἰουδαίους κατοίκους τοῦ χωρίου.

Γ'. *Τσιφούτ Βουργάζ* (Γρῦπες ἑλληνιστί) κείμενον μετὰ τοῦ γεωργικοῦ σταθμοῦ Χαλκαλῆ καὶ τοῦ Μακρίκιοι, τρία τέταρτα τῆς ὥρας βορείως τοῦ χωρίου. Μόνον δωδεκάς οἰκῶν Ἑλληνικῶν ὑπάρχει ἐκεῖ, αἱ ὅποιοι ἔχουν ὁμοίως τὴν ὥραιαν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἄλλα κατοικίαι, νῦν ἑρείπια, λέγεται ὑπὸ τῶν Ἰδίων Ἑλλήνων, ὅτι ἀνῆκον εἰς Τούρκους. Εἰς ἀκαλλιέργητον ἀγρόν, ὃ ὁποῖος κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν Ἰδίων Ἑλλήνων, ταυτίζεται μὲ Ἰουδαϊκὸν νεκροταφεῖον, παρετήρησα δύο τετραγώνους λίθους ὁρθίους ἀνεπιγράφους.

(Σελ. 304—308). Ἡ μετοικησία μέρους τῆς κοινότητος Ἀδριανουπόλεως εἰς τὴν πρωτεύουσάν δὲν συνετέλεσε νὰ ἐξαφανισθῇ τελείως ἢ κοινότης ἀπὸ αὐτὴν. Ἀπ' ἐναντίας κατὰ τὸν Judah Rouki 1581 διαρκῶς ὑπῆρχεν ἐπικοινωνία μετὰ τῶν δύο πόλεων, ἀκόμη καὶ περὶ μετὰ τῶν Καραϊτῶν τῆς Κ)πόλεως καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ συζητήσωσι θρησκευτικὰ ζητήματα. Ἀμφότεραι αἱ κοινότητες αὗται ἠνέχθησαν ἀριθμητικῶς διὰ τῆς ἀφίξεως περὶ τὸ 1460 Καραϊτῶν ἐξ Ἀσίας, Νοτίου Πολωνίας καὶ Κριμαίας. Ἡ ἀφίξις τῶν ξένων δὲν συνετέλεσε νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ἀμάθειαν εἰς ἣν ἡ αἵρεσις αὕτη εἶχε καταπέσει.

Παρὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἰδρυτοῦ των, ὅτι ἡ γραφὴ πρέπει νὰ ἐξηγῆται λογικῶς, μετὰ ὥριμον σκέψιν, οἱ Καραῖται κατώρθωσαν νὰ δημιουργήσωσι δόγματα ἀπὸ τὰς γνώμας τῶν παλαιῶν των ἀρχηγῶν... Γεγονὸς ἀποδεικνύον τὴν στενοκεφαλίαν των κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν, εἶνε ἡ θυελλώδης διαμάχη πρὸ τοῦ 1455, ἣτις ἔλαβε χώραν ἐν Ἀδριανουπόλει περὶ τῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν ὁ ἀναγνώστης τῆς Πεντατεύχου πρέπει νὰ κατέχῃ ἐν τῇ συναγωγῇ κατὰ τὴν τελευταίαν τῆς πρωίας τοῦ Σαββάτου, ἢ δηλ. ἔπρεπε ν' ἀτενίζῃ πρὸς τὴν Σκηνὴν τῆς Διαθήκης ἢ πρὸς τὸν λαόν. Ἡ πρώτη ἐκ τῶν δύο γνωμῶν ἐπεκράτησε. Ἐτερον γεγονὸς τὸ ὅποιον ἔλαβε χώραν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν, δεικνύει τὸ ἀμετάβλητον τῶν ἀρχῶν τῶν Καραϊτῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν.

Ἡ ἀνωτέρα των σχολὴ ἐν Ἀδριανουπόλει, τῆς ὁποίας προεστάτουν ὁ Menaheh Bassiatzi b. Joseph (1450) καὶ ὁ υἱός του Moses, Menaheh Maroli, Michael ὁ πρεσβύτερος καὶ ὁ υἱός του Ἰωσήφ, εἰσῆξε ἀναμφιβό-

λως ὑπὸ ραββινικὴν ἐπιτροπὴν, μεταρρῦθμῳσιν ἀνήκουστον ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Καραΐσμοῦ. Δηλαδή τὸ ἀνάπτειν τὸ φῶς διὰ τὸ Σάββατον ἀπὸ τὴν Παρασκευὴν ἐσπέραν, ὥστε ἡ ἁγία ἡμέρα μὴ διέρχεται ἐν σκότει... Ἡ μεταρρῦθμῳσις αὐτὴ ἔτυχε ἀνταγωνισμοῦ, διότι οἱ Καραῖται σταθερῶς εἰρχοντο τῆς ἀντιθέτου γνώμης καὶ συνηθείας, ἣτις πιθανὸν ἐξηκολούθει ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Αἰῶνος καὶ ὑπεστηρίζετο διὰ τῆς παρελεύσεως τόσου χρόνου. Ἡ διαφορὰ αὐτὴ ἐγένετο αἰτία ἐσωτερικῆς διαπάλης. Οἱ συντηρητικοὶ κυρίως ἀποτελούμενοι ἐκ τῶν ἐκ Ρωσίας καὶ Κριμαίας μεταναστῶν, μετεχειρίζοντο τοὺς τολμηροὺς μεταρρῦθμιστὰς ὡς αἰρετικούς...

Διαφοραὶ ὑφίσταντο μεταξὺ τῶν διαφόρων κοινοτήτων ἐπὶ τοῦ ζητήματος ποίου εἴδους βιβλίου νὰ γίνεταί χρησις διὰ τὰς ἀναγνώσεις αὐτὰς τοῦ Σαββάτου. Τὸ 1496 αἱ κοινότητες Kaffa, Κριμαίας καὶ Κερκίρας συνήθιζον ἀκόμη ν' ἀναγινώσκουν τὸ Sidra τὸ Σάββιτον μετὰ τῷ Succoth ἀπὸ σὺνήθης βιβλίου τῆς Πεντατεύχου, καὶ κατόπιν ἐκ τοῦ κυλίνδρου τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Γενέσεως 1—113 ὑπὸ ἐνὸς Κοέν, ἐνὸς Λευίτου καὶ 5 λαϊκῶν.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, Ἀδριανουπόλει, Σηλυβρία καὶ Μπουρλάζ ὁ Ἱερός Κύλινδρος ἐξήγετο διὰ τὴν ἀναγνώσιν τὴν 7ην ἡμέραν καθ' ἑκάστον Σάββατον καὶ ἡ συνηθεια αὐτὴ συνέτεινε νὰ ὑπεκκαίῃ τὴν ἐπιθυμίαν τίς νὰ ὑπερτερῇ εἰς τὰς ἱερὰς σπουδὰς, μετὰ τὴν ἀναμονὴν, ὅτι ἡμέραν τινα θὰ ἐπροσκαλεῖτο ν' ἀναγνώσῃ δημοσίως, τοῦτο ἐκράτει τὴν προσοχὴν ἐκάστον ἄγρυπνον καὶ τὸν ἠνάγκαζε νὰ προπαρασκευάζεται διὰ τὴν τοιαύτην περίστασιν διὰ διαρκοῦς ἐπαναλήψεως. Πρὸς τὸν αὐτὸν παιδαγωγικὸν σκοπὸν μετέφραζον (ἀναμφιβόλως εἰς τὴν Ἑλληνικὴν) τὴν ἐβδομαδιαίαν περικοπὴν διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν γυναικῶν καὶ ἀμαθῶν. Ἀργότερον ἔνεκα τῆς ἀμίλλης ἡ ὁποία ἐξηγέρθη διὰ τὴν τάξιν, ἡ ὁποία θὰ ἐδίδετο εἰς ἑκάστον ἀναγνώστην, ἐν τῇ ἀπουσίᾳ Κοέν καὶ Λευιτῶν ἀξίων (ἔνεκα τῆς διαγωγῆς τῶν) τῶν ἱερῶν αὐτῶν ὀνομάτων, ἐκ νέου ἐπανήλθον εἰς τὴν συνηθειαν νὰ γίνωνται αἱ ἀναγνώσεις τῆς Πεντατεύχου εἰς μορφὴν βιβλίου. Αἱ ἀναγνώσεις αὗται ἐγίνοντο ὑφ' ἐνὸς προσώπου ἀξίας, τὸ ὅποιον ἀνεγίνωσκε αὐτὰς χωρὶς νὰ σταματᾷ, οὕτω ἀκολουθῶν τὴν ἀρχαίαν συνηθειαν, κατὰ τὴν χρῆσιν τοῦ ἱεροῦ κυλίνδρου.

(Σελ. 310—311). Ἡ κατάκτησις τῶν Τούρκων... ἐνεδυνάμωσε τοὺς δεσμοὺς μεταξὺ ραββινικῶν καὶ Καραϊτῶν καὶ τοὺς ἔφερε πλησιέστερον πρὸς ἀλλήλους. Οὕτω ὁ Mordecai Comtino ραββῖνος ἀστρονόμος καὶ μαθηματικὸς (1460—90) ὅστις ἀφῆκε τὴν Κ)πολιν δι' Ἀδριανουπόλιν, ἔλαβε ὑπ' ὄψιν ὅχι μόνον τὴν γνώμην τῶν Καραϊτῶν εἰς τὰ σχόλιά του τῆς Γραφῆς, ἀλλ' ἐδέχετο εἰς τὰς δημοσίας τάξεις μαθητὰς Καραϊτας καὶ ραββινικούς, ὅπου ἐμάνθανον καὶ εἰθίζοντο εἰς ἀμοιβαίαν ἀνοχὴν, τῆς

ὁποίας παράδειγμα ὁ ἴδιος ἔδιδεν ὑποστηρίζων φιλικὰς διαθέσεις πρὸς τοὺς Καραίτας καὶ ὁμιλῶν μετὰ σεβασμοῦ περὶ αὐτῶν καὶ ἰδίως περὶ τοῦ Joseph Revitzi.

(Σελ. 314). Συννεπεία διαφορᾶς ἐγεργηθείσης τὴν 20ὴν Iyyar 1480 μετὰ τῶν ραββινικῶν καὶ Καραϊτῶν εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν ἰχθύων, πιθανῶς τὸ Μπαλουκ-Παζάρ, περὶ τοῦ brill(=Claria lotte) τὸ ὁποῖον οἱ μὲν πρῶτοι ἐθεώρουν ὅτι ἦτο ἰχθύς τὸν ὁποῖον ἐπετρέπετο νὰ φάγουν, διότι εἶχε λέπια τὰ ὁποῖα ἐπιπτον κατὰ τὴν σύλληψίν του, αἱ δύο κοινότητες διώρισαν 20 ἀπεσταλμένους, οἱ ὁποῖοι μετέβησαν εἰς Δέρκος, (τὴν λίμνην) ἀπέχοντος μίαν ἡμέραν τῆς Κ)πόλεως. Οἱ ραββινικοὶ ἐπέστησαν περὶ τῆς ἀγνοίας τῶν ὑπὸ τῶν ψαράδων, οἱ ὁποῖοι ἐγνώριζον ἐκ πείρας πολυετοῦς, ὅτι ὁ ἰχθύς ἐκεῖνος δὲν εἶχε λέπια. Ἐκτοτε πολλοὶ ραββῖνοι δὲν τὸν τρώγουν. Κατὰ τὴν περίστασιν αὐτὴν πολλοὶ διακεκομμένοι Καραῖται ἔλαβον μέρος εἰς τὴν εἰς Δέρκος ἀποστολὴν.

(Σελ. 315). Τοῦ ἔργου τοῦ Judach Maruli (υἱοῦ τοῦ Menahem Maruli τῆς Ἀδριανουπόλεως) σώζεται μόνον ἓν ἀντίτυπον. . . Κατάλογος τῶν ἔργων τοῦ Elijah Bashyazi ἔχει ὡς ἑξῆς. . . 6) περὶ τῆς Ἀκολουθίας, τελειωθὲν ἐν Keramo Τρίτην 22 Tebet 1497· ἀνάπτυξις δοκιμίου τοῦ ἰδίου τοῦ 1492. . . 13). . . ἕτερον ἔργον ἀποτελειωθὲν 4 Adar 1497 ἐν Keramia.

(Σελ. 343). Τὸ 1702 ὁ Καραΐτης Moses Jerusalmi ἐνεταφιάσθη ἐν Ἀδριανουπόλει εἰς τὸ ραββινικὸν νεκροταφεῖον, ὅπου δὲν εὐρίσκομεν ἔχνη Καραϊτικῶν νεκροταφείων σημεῖον.

5) Ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ U. de Salaberry: *Histoire de l'Empire Ottoman. Paris 1824* τόμ. II σελ. 285—6.

Ὁ Sabatēi-Sevi διδάκτωρ τοῦ ἑβραϊκοῦ νόμου, ἐπροτίθετο ν' ἀναγγεῖλῃ εἰς τὸ ἑβραϊκὸν ἔθνος ὅτι ἦτο ὁ Μεσσίας. Αὐτὸ ἐγένετο εἰς τὴν Γάζαν, τὸ 1666, χρόνος τοῦ ὁποῖου ὁ ἀριθμὸς εἶνε μυστικιστικὸς, ἐδίδασκε εἰς τὰς συναγωγὰς καὶ μάλιστα εἰς τὰς δημοσίας πλατείας. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἕνας ἄλλος ἀπατεῶν, συνένοχος τοῦ Sabatēi-Sevi παρουσιάζετο εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ὡς ὁ προφήτης Ἥλίας καὶ ὁμίλει διὰ τὸν ὑποτιθέμενον Μεσσίαν, ὡς υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Ὅποιοσδήποτε καὶ ἂν ἦτο ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν τῶν ὁπαδῶν, ὁ μέγας βεζύρης πρωτίστως περιεφρόνει αὐτοὺς τοὺς ἀφανεῖς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐδίδασκον ἔνοπλοι. Ἀλλὰ μόλις διέδοσαν ὅτι ἡ ἰσχὺς τοῦ οἴκου τοῦ Ὁσμάν θὰ ἐδίδετο εἰς τὴν τοῦ Μεσσίου, πρὶν ἢ συμπληρωθῇ ἓν ἔτος καὶ θὰ ἔπαυον νὰ πληρώνουν, ἀπὸ ἐκεῖνην τὴν στιγμήν, τὸν φόρον εἰς τὸν τύραννον εἰς τὸν ἀπαίσιον Μωχαμέτ Δ', ὁ Κιουπερτί ἔκρινε ὅτι ἦτο καιρὸς νὰ καταστείλῃ τοιαύτας ταραχάς.

Ἐπεισεν ἐπιτηδεῖας τὸν Sabatēi-Sevi, ὅτι ὁ σουλτάνος ἦτο ἕτοιμος ν' ἀλλάξῃ θρησκείαν καὶ ν' ἀναγνώρισῃ τὴν διδασκαλίαν του. Καὶ μετὰ τὴν πρόφασιν αὐτὴν τὸν προέτρεψε νὰ μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν

διὰ τὴν ἐκθέσιν τὴν διδασκαλίαν του. Ἐπεβίβασθη πλοίου μετὰ μερικῶν προσηλγῶν του. Δύο ὀθωμανικαὶ γαλέραι τὸν ἠκολούθησαν εἰς τὸν διάπλουν. Παρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ Μωχαμέτ. Ὁ δρόμος ἀπὸ τὴν πρωτεύουσιν πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν ἐκαλύπτετο ἀπὸ πλῆθος ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, οἱ ὅποιοι ἐγονυπέτουν εἰς τὸ πέρασμά του. Καὶ διεσκόρπιζον φυλλώματα καὶ ἄνθη. Ἄλλ' ὁ θρίαμβος αὐτὸς ὑπῆρξε βραχείας διαρκείας. Ἡ λάμψις τοῦ θρόνου καὶ ἡ παρουσία τοῦ κυριάρχου ἐθορύβησαν ἀμέσως τὸν Μεσσίαν, ὅταν ἔλαβε διαταγὴν νὰ κάμῃ θαῦμα ἐν συνεχείᾳ τοῦ ὁποίου θ' ἀνεγνωρίζετο ἡ θεότης του. Τὸ σῶμα τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἔκρεπε νὰ εἶναι αἰτωτον. Ὁ Sabatée-Sevi προσηλώθη εἰς ἓνα κίονα καὶ οἱ στρατιῶται μὲ τὸ τόξον εἰς τὴν χεῖρα, ἐτοιμάζοντο νὰ τὸν διατρήσουν μὲ βέλη. Ὡμολόγησε μὲ δάκρυα εἰς τὰ μάτια ὅτι εἶχε ἐκμεταλλευθῇ τὴν εὐπιστίαν τοῦ λαοῦ. Ὁ σουλτάνος ἠπείλῃσε τὸν Ἰουδαῖον δόκτωρα ὅτι θὰ ἀνεσκολοπίζετο, εἰς δὲν ἡσπάζετο τὴν πίστιν τοῦ Μωχαμέτ. Ἐἶνε ἀμφίβολον εἰς αὐτοὶ οἱ μουσουλμάνοι ἐνέκριναν τὴν τοιαύτην μεταστροφὴν.

Ἀλλὰ τὸ πλέον ἐκκλητικὸν εἶνε, ὅτι αὐτὴ ἡ τόσον ἀνανδρὸς ἀλλαγὴ μετώπου καὶ δημοσίως ἀποκαλυφθεῖσα, δὲν ἤρχετο νὰ διασκεδάσῃ τὴν αἵρεσιν.

Ὁ Ἄγγλος Porter βεβαιώνει, ὅτι ἀκόμη σήμερον, ὑπάρχουν ὁπαδοὶ του καὶ μάλιστα εἰς τὴν Θεσσαλονίκην.

6) Ἀπὸ τὸ βιβλίον G. F. Abbot: *Record of John Finch's Embassy 1674—1681. London 1920.*

(Σελ. 94—95). Οὕτω [ἐν μεγαλοπρεπείᾳ] ἐφθάσε [ἡ ἀκολουθία του] εἰς τὴν οἰκίαν, ἣ ὁποία ὠρίσθη [ἐν Ἀδριανουπόλει] διὰ τὴν ἐξοχότητά του, τὸν Ἄγγλον πρεσβευτὴν. Ἀλλ' ἐκεῖ διὰ τοῦ δηγτικοῦ σαρκασμοῦ, εἰς τὸν ὅποιον, ὅπως ἐλέγχθη, ἡ τουρκικὴ ἰδιοφυΐα ἐναυρίνετο, ἡ ὅλη σκηνὴ ἔλαβε ἄμεσον μεταβολήν.

«Ἡ οἰκία» λέγει ἑξαλλος ὁ αἰδес. John Covel¹⁾ μὲ τὴν συνήθει εἰς κληρικὸς εὐφράδειαν «ἦτο ἀθλιώτατος κατηραμένος τόπος, ὅπου θνητὸς ποτὲ ἐτέθη. Ἦτο ἐβραϊκὸ σπίτι, οὔτε κατὰ τὸ ἥμισυ ἀρκετὸν νὰ περιλάβῃ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ κυρίου μου—ἀπλούστατα φωλεὰ ψύλλων καὶ κορέων καὶ ποντικῶν παντὸς μεγέθους καὶ δυσωδίας, περικυκλωμένη ἀπὸ ὀλόκληρα κοπάδια βρωμερῶν ζωιδῶν Ἑβραίων».

Ἀκόμη καὶ εἰς τὰ παραδοξότατά του ὄνειρα ὁ Sir John δὲν ἐφάν-

1) John Covel's Diaries 1670—1679 «Early Voyages and Travels in the Levant» ἐκδομένον ὑπὸ J. Th. Bent. The Hokylyt Society. London 1893 σελ. 190.

τάσθη ἑαυτὸν ἐγκαθιδρυμένον εἰς τὴν ἑβραϊκὴν. Ἄλλ' αὐτὸ ἦτο πραγματικότης, ὅχι ὄνειρον, ἀληθὴς ρυπαρότης. Ἐκρηξις ὀργῆς τὸν κατέλαβε, ἐναντίον παντός, ἰδιαίτερος ἐναντίον τοῦ Signor Antonio Perone ὅστις εἶχε εἰς τὴν διάθεσίν του δύο μῆνας, κατὰ τοὺς ὁποίους· νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν κοσμίαν του ἐγκατάστασιν. Ὑβρισε τὸν δυστυχῆ δραγουμάνον, ἴσως κατὰ τρόπον, καθ' ὃν ποτὲ πρεσβευτὴς δὲν ὕβρισε. «Ὁρκίσθη, λέγει ὁ ταμίας μας [Dudley North]¹⁾ οὐδέποτε νὰ τὸν συγχωρήσῃ». Τὸν διέταξε ν' ἀναχωρήσῃ, διὰ Κωνσταντινούπολιν ἐντὸς 24 ὥρου».

Κατὰ τὰ φαινόμενα ὁ Sir John ἠγνώνει ὅτι ὁ μεγαλοπρεπὴς Marquis de Nointel²⁾ γάλλος πρεσβευτὴς ἔγινεν ἀντικείμενον ἀκριβῶς τῆς ἰδίας τρομερᾶς ἐκπλήξεως. Ἡ ἂν τὸ ἐγνώριζε, τὸ πρᾶγμα δὲν τὸν καθησύχαζε.

«Φαντασθῆτε τὴν δυσωδίαν καὶ τὴν βρωμερότητα τῶν Ἰουδαίων, προσερχομένην ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν δυστυχῶν οἰκογενειῶν, αἱ ὁποῖαι συγκατοικοῦν καὶ θὰ κρίνετε ἂν κανεῖς ἔχῃ ἀνάγκην καλῶν γκαζολεττῶν διὰ νὰ προφυλαχθῇ».

Ὁ Signor Antonio ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἰδιαίτεραν κατοικίαν καὶ ἐπερίμενε νὰ ξεθυμάνῃ ἡ ὀργὴ τοῦ πρεσβευτοῦ. Καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας τῇ μεσολαβήσει τοῦ κ. Hyet τοῦ ἀρχαιοτέρου ἀγγλοῦ ἐμπόρου, συνεχωρήθη. Μετὰ τὴν ἀλησμόνητον διαγκυτέρευσιν εἰς τὴν ὑγιεινὴν ἐκείνην κατασκήνωσιν, ὁ Sir John ἔστειλε τὸν πρῶτον του δραγουμάνον, τὸν σεβασμιον Giorgio Draperys εἰς τὸν Μέγαν Βεζύρην νὰ τὸν παρακαλέσῃ διὰ καλλίτερον οἶκημα.

Μὲ ταχύτητα εὐπρόσδεκτον ὁ Βεζύρης ἐξέβαλε πλούσιον Ἑβραῖον τῆς οἰκίας του. Καὶ ὁ πρεσβευτὴς, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῆς ἀκολουθίας του καὶ τὸν ἐπιστήθιον του φίλον μετόφησεν ἐκεῖ, κρατῶν καὶ τὴν ἄλλην οἰκίαν διὰ τοὺς ὑπηρέτας του. Ὁ κ. North ἔβγαλε τὸν Signor Antonio ἀπὸ τὴν κατοικίαν του καὶ ἐγκατεστάθη ἐκεῖ. Οἱ ἄλλοι ὀλίγον κατ' ὀλίγον μετέφεραν, ἕως οὗ κάθε ἀπιστο σκυλὶ εὗρε τὴν κατάκλισίν του.

(Σελ. 98). Καὶ ἀπὸ ὅλας τὰς συνοικίας τῆς ρυπαρᾶς καὶ πυκνῶς κατωκημένης πόλεως [τῆς Ἀδριανουπόλεως] ἡ ρυπαροτέρα καὶ μάλιστα πυκνῶς κατωκημένη συνοικία ἦτο ἡ Ἑβραϊκὴ, ὅπου οἱ ὁδοιπόροι μας εἶχον καταλύσει· πτωχὴ συνοικία, ἣτις ἔφερε ἀηδίαν εἰς κάθε αἰσθησιν κάθε στιγμὴν. Τὴν νύκτα ἦτο ἀδύνατον νὰ ἡσυχάσῃ τις· ποντικοὶ διαφόρου μεγέθους, κορόοι καὶ ψύλλοι, ἐντὸς. Ἀπ' ἔξω κἄρα ἀνέβαινον καὶ κατέ-

1) Life of Dudley North ὑπὸ Roger North.

2) Voyages du Marquis de Nointel. 1670—1680 par Albert Vandal de l'Academie Française. Paris 1900 σελ. 58.

[illegible]

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΤΗΣ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ¹⁾

- 1) Ἀπὸ τὴν *Jewish Encyclopedia*, N. York 1901 τόμ. I, σελ. 213-5, ὑπὸ Abraham Damon, διευθυντοῦ τῆς Ἰουδαϊκῆς θεολογικῆς σχολῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐβραϊκά 10
τ. ΙΕ' 1941
r 163-177

Τὸ πρῶτον ἔχνος Ἰουδαϊκῆς παροικίας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ (κατὰ τινα κάπως ἀβεβαίαν πηγὴν εὐρισκομένην ἐν E. Deinard's «Massa Krim» (=Βάρος τῆς Κριμαίας) σελ. 13 Βαρσοβία 1878) ἦτο κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοδοσίου Α' (389). Ἐνταῦθα κατοικοῦν ἐπὶ μακρόν, ὑποφέροντες τὴν πίεσιν τῶν βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, ἰδίως ἀρξαμένην μετὰ τοὺς κώδικας Θεοδοσίου Β' (438) καὶ Ἰουστινιανοῦ Α' (527-565), οἵτινες ὄχι μόνον τοὺς ἀπηγόρευον νὰ ἐορτάζουν πρὸς τοῦ Χριστιανικοῦ Πάσχα, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἠνάγκαζον νὰ κάμνωσι χρῆσιν ἐλληνικῶν καὶ λατινικῶν μεταφράσεων τῶν Ἀγίων Γραφῶν κατὰ τὰ ἀναγνώσματα τῶν τοῦ Σαββάτου. Οὔτε ὁ Βενιαμὴν Tudela (περὶ τὸ 1171), οὔτε ὁ Τούδας Alharizi (περὶ τὸ 1225) ἐπισκεφθέντες τὴν Κ)πολιν ποιοῦνται μνείαν τῶν Ἰουδαίων τῆς Ἀδριανουπόλεως. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τοιαύτη ἀποικία ὑπῆρχε κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν, διότι ὀνόματα, Καλλο, Πολλικαρ, Παπο, Πιλοσοφ, Ζαφφίρα καὶ κοινὰ ὀνόματα παπποῦ, μάνα, παπάς, τραντάφιλα, σκουλαρίτσα, φανερώς ἐλληνικῆς καταγωγῆς, ὑπάρχουσι σήμερον. Πρὸς τοῦτοις ὑπάρχει συναγωγὴ τῶν «Gregos» ἢ ἐλληνοφάνων Ἑβραίων, ἐχόντων ἰδιαιτέραν ἀκολουθίαν. Οἱ εὐποροῦντες Ἑβραῖοι τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ ἄλλων πόλεων ἐνοχλοῦμενοι μετὰ τὰς πιέσεις τῶν διοικητῶν τῆς ἐπαρχίας καὶ τὰς προσηλυτιστικὰς ἐνεργείας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, μετώκησαν εἰς τὰς παραλίους πόλεις ὅπου ἠδύναντο νὰ μένωσι ἐν σχετικῇ ἡσυχίᾳ καὶ μεγαλειτέρᾳ ἀνέσει καὶ ἀσφαλείᾳ. Τὸ 1361 ὁ Ἀμουράτ Α' εὗρε ἐκεῖ μόνον μικρὰν καὶ πτωχὴν ἀποικίαν Ἑβραίων, ἥτις ὥς σωτήρα ὑπεδέχθη τὸν κατακτητὴν, οὗ ἡ θρησκεία τόσον ὁμοίαιζε τῆς ἰδικῆς των. Ἀνεφέρθησαν εἰς τοὺς ὁμοθρήσκους των τῆς Προύσης νὰ ἔλθωσι νὰ κατοικήσωσι ἐν τῇ νέᾳ Ὀθωμανικῇ πρωτεύουσῃ καὶ τοῖς διδάξωσι τὴν γλῶσ-

1) Ὁ Ἰ. Παπαδόπουλος ἔκαμε τῷ 1939 διάλεξιν περὶ τῶν Ἑβραίων ἐν τῷ Βυζαντινῷ κράτει εἰς τὴν Ἐταιρείαν Βυζαντινῶν Σπουδῶν.

σαν τῶν νέων κυρίων. Ὁ Ραββίνος, ὃν ὁ Σουλτάνος περιέβαλε μὲ διοικητικά καὶ δικαστικά δικαιώματα ἐπὶ τῶν κοινοτήτων τῆς Ρωμυλίας, ἴδρυσεν ἐν Ἀδριανουπόλει ραββινικὸν κολλέγιον, εἰς τὴν σύγκλητον τοῦ ὁποίου δλα τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα ὑπὸ τῶν Ἑβραίων τῆς Βούδας, Ἰασίου, Γαλάτσι καὶ ἀλλαχόθεν ἀνεφέροντο. Τὸ κολλέγιον αὐτὸ ἐδέχετο ὁμοίως σπουδαστὰς ἐκ Ρωσίας, Πολωνίας καὶ Οὐγγαρίας.

Ὁμιλος Ἑβραίων ἐκδιωχθεὶς ἐξ Οὐγγαρίας τὸ 1376 ὑπὸ Λουδοβίκου Α' ἐξήτησεν ἐκεῖ ἄσυλον. Εἰς αὐτὴν τὴν ἀποικίαν ἡ συναγωγή Μπουδούν (= τῆς Βούδας) ὀφείλει τὴν ὑπαρξιν της. Οἱ Ἑβραῖοι στρατιῶται οἵτινες ἤρχισαν νὰ ὑπηρετοῦν εἰς τὸν Τουρκικὸν στρατὸν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας κατετάχθησαν εἰς τοὺς ghuraba, οἵτινες διωργανώθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀμουράτ Α' (1421—51). Ὡς κοινότης οἱ Ἑβραῖοι δὲν ἔλαβον μέρος εἰς τὰς ταραχὰς τῶν δεσβισῶν ἐπὶ Μωάμεθ Α' (1413—21) ἐξεγεροθέντων ὑπὸ τοῦ Bedreddin κατοίκου Ἀδριανουπόλεως, ὅστις μετεχειριζέτο ὡς ὄργανον τοῦ τὸν Torlak-Kiamal προσήλυτον Ἑβραῖον. Οἱ Ἑβραῖοι Ἀδριανουπόλεως πάντοτε διετέλεσαν πιστοὶ εἰς τοὺς

Κυρία εὔημεροῦσα τῆς Ἀδριανουπόλεως. σουλτάνους καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἄπὸ Σελ. 158 τοῦ Nicolai Navigazioni Venetia 1580. ἔγιναν διακεκριμένοι ἐπιστήμονες, οὕτως ὥστε ὁ Μωάμεθ Β' (1453) ἔκαμε τὸν Hakim Yaakub ἱατρὸν του καὶ ἀκολούθως τὸν δώρισεν ὑπουργὸν τῶν οἰκονομικῶν (δεφετεράρην).

Ἡ κοινότης τῶν Καραῖμ τῆς Ἀδριανουπόλεως εὐημέρει καὶ μὲ μεταναστεύσεις ἐκ Κριμαίας καὶ νοτίου Πολωνίας ἠδ' ἐξήθη μεγάλως. Διὰ τῶν διδασκαλιῶν τῶν ραββίνων καὶ συνεχοῦς ἐπαφῆς μετὰ τῶν ραββινικῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν διδασκάλων των, οἱ οἱ Hanok Sasporta τῆς Καταλωνίας καὶ ἰδίως τοῦ ἀνεκτικοῦ Mondesai b. Eliezer Comtino (1460—90) ἀστρονόμου, μαθηματικοῦ καὶ λογικοῦ, ἡ κοινότης ἀφυπνίσθη τῆς πνευματικῆς της ληθαργίας καὶ ἔκαμε μεταρρυθμίσεις εἰς τὰς συνηθείας των, ἐπιτρεπομένης τῆς χρήσεως ἀνημμένης λυχνίας τὴν ἐσπέραν τῆς Παρα-

σκευῆς καὶ πυρὸς τὸ Σίββιτον. Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Κ)πόλεως τὸ 1453, τὰ μέλη τῆς αἰρέσεως αὐτῆς μετέβησαν σύσσωμα εἰς τὴν πόλιν.

'Αφ' ἐτέρου ἢ ραββινικῆ κοινότης παρέμεινεν ἐκεῖ καὶ ἠϋξήθη κατὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ἐπιρροήν. Ὑποφέροντες ἀπὸ διωγμῶν καὶ προσελκυθέντες ἀπὸ τὰς λαμπρὰς περιγραφὰς τῆς ἀγαθότητος καὶ εὐνοιῶν, αἱ οἱ 'Εβραῖοι ἀπελάμβανον ἐν Τουρκίᾳ, γλαφυρῶς ἐκτεθειμένως ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ 'Ισαὰκ Zarfati τὸ 1454, οἱ 'Ασκεναζιμ συνέρρευσαν εἰς 'Αδριανούπολιν ἐκ Βαβαρίας, Σουαβίας, Βοημίας, Σιλεσίας καὶ ἀλλαχόθεν καὶ ἴδρυσαν 'Ασκεναζικὴν συναγωγὴν. Λείψανα τῆς παρουσίας τῶν Γερμανῶν 'Εβραίων φαίνονται εἰς τινὰς λέξεις ἔβραιο γερμανικῆς καταγωγῆς *toubissa* (σύζυγος τοῦ ραββίνου) *bou-lissa* καὶ εἰς ὀνόματα οἰκογενειῶν καὶ ὁμοίως εἰς λειτουργικὰς συνηθείας.

Πραγματικὴ ὁμως ἀπόδειξις εὐρίσκεται εἰς τὴν ἐπιτύμβιον τοῦ Moses Levi Ashkenazi Nasi (πρίγκηψ) ben Eliakim (1466 ἢ 1496).

Οὗτοι μὲ τὸν ὅμιλον, ὅστις ἦλθεν ἀργότερον ἐξ 'Ιταλίας καὶ ἴδρυσεν τὰς τρεῖς συναγωγὰς 'Ιταλίας, 'Απουλίας καὶ Σικελίας ἠνώθησαν μὲ τοὺς 'Εβραίους τοὺς ἐξ 'Ισπανίας διωχθέντας τὸ 1492, οἵτινες ἴδρυσαν ἐπὶ ἄλλας συναγωγὰς ὑπὸ τὰ ὀνόματα 'Αραγῶν, Καταλωνία, Evora, Gerush (ἐξόριστοι) Majorca, Πορτογαλλία καὶ Τολέδον. Τοῦτο ἠὔξησε τὰς συναγωγὰς εἰς 13. Οἱ Sephardim ἐπέβαλον ἐπὶ τῶν αὐτοχθόνων καὶ τῶν Γερμανο-'Εβραίων τὴν γλῶσσαν, ἔθιμα καὶ συνηθείας τῆς 'Ισπανίας, αἵτινες ἐγένοντο δεκταὶ ὑπὸ ὅλων τῶν προσφύγων, οἵτινες ἦλθον μετὰ τοὺς 'Ισπανο-'Εβραίους ἰδίως ὑπὸ τῆς οἰκογενείας Alamano, ἣς ἕνεκα τῆς πίστεως τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς Joseph ben Solomon κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Βουδαπέστης ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμάν Β' τὸ 1526, ἔτυχε ἰδιαιτέρας ἀσσοσίας. Ἀπόγονοι τῆς οἰκογενείας κατοικοῦσι εἰσέτι εἰς 'Αδριανούπολιν.

'Επηρεασθέντες ὑπὸ τῶν μεταναστῶν αὐτῶν οἱ καταγινόμενοι εἰς τὰς

Κυρία 'Εβραία.

*Απὸ Σελ. 163 τοῦ ἰδίου βιβλίου.

μελέτας τοῦ Ταλμουθ ἔχασαν βαθμὴδὸν τὸ ἐνδιαφέρον των καὶ καθ' ὁλοκληρίαν ἀπερρόφησε τὴν προσοχὴν των ἡ Καμπάλλα, εἰς ἐκ τῶν ὁπαδῶν τῆς ὁποίας, ὁ Ἀβραάμ βεν Eliezer ha-Levi, ἦτο συγγραφεὺς μερικῶν μυστικῶν συγγραμμάτων. Τὸ ἔδαφος οὕτω κατέστη δεκτικὸν διὰ τὴν ποραδοχὴν τῶν Μεσσιανικῶν ἰδεῶν τοῦ ὄνειροπώλου Σολωμῶν Molko, ὅστις τὸ 1529 ἦλθεν εἰς Ἀδριανούπολιν νὰ πείσῃ τὸν καλῶς γνωστὸν Ἰωσήφ Caro, ὅστις ἦτο τῆς φυλῆς τοῦ Aaron de Trani προέδρου τοῦ Κολλεγίου καὶ ἴσως τὸν Yom-Tob Cohen καὶ Abraham Saba, ραββίνους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τὸ 1522 ὁ Caro ἤρχισε τὰ σχόλια («Bet Yoseph») ἐπὶ τοῦ «Tourim» τοῦ Ἰακώβ βεν Asher, τὰ ὁποῖα ἐτελείωσε ἀργότερον ἐν Safed. Τυπογραφεῖον ἱδρυσθὲν ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Σολωμῶν καὶ Ἰωσήφ Sabetz ὑπῆρχεν ἐν Ἀδριανουπόλει πρὸ τοῦ 1555, ἀκολούθως μετεφέρθη εἰς Θεσσαλονικίαν, ἔνεκα ἐπαδημίας ἣτις ἐπεκράτει ἐκεῖ. Ἄλλο τυπογραφεῖον δὲν ἱδρύθη ἐκεῖ μέχρι τοῦ 1888, ὅτε τὸ «Yoseph Dâat» (El Progreso) περιοδικὸν ἔκαμε τὴν ἐμφάνισίν του. Ἡ μελέτη τῆς ἱστορίας ὑπεθάλπετο ἐν Ἀδριανουπόλει, καὶ ὁ Ἰωσήφ ibn Verga, ταλμουδιστής, ἀπετελείωσε τὸ διάσημον χρονικὸν («Shebet Jehudah»), ἀρξάμενον ὑπὸ τοῦ προπάππου του Ἰούδα καὶ ἐξακολούθησεν ὑπὸ τοῦ πατρὸς του Σολωμῶν. Τοῦτο ἦτο ἐπίκαιρον ἔργον διότι ἡ ἱερά ἐξετασίς ἣτις ἐξετίθετο ἐν τῷ συγγράμματι, ἀνενώθη εἰς Ἀγκῶνα τὸ 1555 καὶ διήγειρεν τὴν ἀγανάκησιν τῶν Ἑβραίων τῆς Τουρκίας, καθὼς καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως, οἵτινες, ὅπως ἐκδικηθῶσι τὸν πᾶπαν Παῦλον Α', ἐσκέφθησαν νὰ δεχθῶσι τὴν γνώμην τοῦ Ἰωσήφ Nasi καὶ παύσωσι στέλλοντες τὰ ἐμπορεύματά των εἰς Ἀγκῶνα καὶ μεταφέρωσιν τὸ ἐμπόριόν των εἰς Pesaro. Οὕτε ὁ Ἰωσήφ Zarfati συγγραφεὺς τῶν κηρυγμάτων («Jad Yoseph» 1617), οὔτε ὁ Ἰούδας Bithon (1568—1639) ἔγιναν αὐτόπται τοῦ Μεσσιανικοῦ κινήματος τοῦ Shabbethai Zebi, ὅπερ ἔληξεν ἐν Ἀδριανουπόλει, ὅτε ὁ Zebi καὶ ἡ σύζυγός του ἠσπάσθησαν τὸν Ἰσλαμισμόν (Σεπτ. 21 1666) ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Σουλτάνου Μωάμεθ Δ' περὶ τοῦ γεγονότος παραδόσεις εἶναι πολλαὶ μέχρι σήμερον. Οἱ ραββῖνοι ἀντεστρατεύοντο εἰς τὴν προπαγάνδαν, τὴν ὁποίαν ὁ Shabbethai εἰσέτι ἐξηκολούθει χάριν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ καὶ τοῦ Κινήματος ὅπερ διηγέρθη ὑπὸ τοῦ προφήτου του Ναθάν τῆς Γάζας, ὅστις ἐξεδιώχθη ἀπὸ τὰ Ὑψαλα καὶ Comargena. Ὁ Ἀβραάμ Magrisso φαίνεται, ὅτι ἦτο λίαν ἀντι-Shabbethaian μεθ' ὅλην τὴν παρουσίαν τοῦ Σιμὺν Prîmo, πρῶτον γραμματέως τοῦ Μεσσίου, ὅστις (νομίζω ὁ γραμματεὺς) ἀπέθανε ἐν Ἀδριανουπόλει τὸ 1708.

Δύο οἰκογένειαι παρέσχον ἐπὶ διακόσια σχεδὸν ἔτη δύο παραλλήλους γραμμὰς ραββίνων. Εἰς τοὺς Behmoiras, Πολωνικῆς καταγωγῆς, ἀνῆκον ὁ Μεναιμ I ben Isaak (1666—1728), Mordecai I (ἀπέθ. 1743 ἢ 1748), Μεναιμ II (ἀπέθ. τὸ 1776) Mordecai II Chelibi (ἀπέθ. 1821), Ραφαήλ

Ι Μωσῆς (ἀπέθ. 1878) καὶ Ραφαήλ ΙΙ (ἀπέθ. 1897) ὑπῆρχον μέλη τῆς οἰκογενείας καὶ οἱ μὴ λειτουργοῦντες ραββῖνοι καὶ συγγραφεῖς Σολωμών, Συμεὼν καὶ Μενασίμ. Ἡ οἰκογένεια Gueron παρέσχε τοὺς ραββίνους Ραφαήλ Ἰακώβ Ἀβραάμ Ι (ἀπέθ. τὸ 1751) Eliakim Ι (ἀπέθ. ἐν Κ)πόλει περὶ τὸ 1800) Jakir Ι (Preciado Astruc, ἀπέθ. ἐν Ἱερουσαλὴμ τὸ 1817), Ἰακώβ Ἀβραάμ ΙΙ (Cornorte ἢ Μενασίμ (ἀπέθ. τὸ 1826), Bekor Eliakim ΙΙ (ἀπέθ. περὶ τὸ 1835) καὶ Jakir ΙΙ (Preciado 1813—74), ἀπέθανε ἐν Ἱερουσαλὴμ κατόπιν λαμπροῦ σταδίου, Ἰακώβ Ἀβραάμ ΙΙΙ καὶ Mordecai ἀπέθ. τὸ 1889. Πρὸς ταῖς δύο αὐταῖς οἰκογενεαῖς, αἵτινες διεισχωροῦντο μεταξὺ των τὴν τιμὴν νὰ διοικῶσι τὴν κοινότητα Ἀδριανουπόλεως ἐπὶ 200 ἔτη, ὑπῆρξαν καὶ τινες ἱκανοὶ γραμματεῖς, οἵτινες ἐπαξίως ἐβοήθουν εἰς τοῦτο. Οὗτοι εἶναι ὁ Elijah Perez (ἀπέθ. τὸ 1763), ὁ Ἀβραάμ Perez Isaak Alkabez (ἀπέθ. τὸ 1831) καὶ ὁ Σαμουήλ ibn Danon ὅστις τὸ 1850 ἔλαβε διακεκριμένον μέρος εἰς τὴν Ἱδρυσιν σχολῶν, αἵτινες ἦσαν κατὰ πρῶτον ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Ἰωσήφ Halévy, νῦν καθηγητοῦ ἐν τῇ Σορβόννῃ καὶ ἀκολούθως διωκοῦντο ὑπὸ διευθυντοῦ ἀποστελλομένου ὑπὸ τῆς Alliance Israélite Universelle. Ἐκτὸς τῆς σχολῆς, ὑπάρχει καὶ Talmud Torah, μία ἰδιωτικὴ σχολή, σχολὴ διὰ κοράσια τῆς Jewish Alliance, Ἰουδαϊκὴ λέσχῃ, ἐν μικρὸν νοσοκομεῖον καὶ μερικαὶ ἀγαθοεργαὶ ἀδελφότητες καὶ τῶν συζητήσεων. Τὸ 1872 ἡ Ἀδριανούπολις ὑπέστη τὴν κατηγορίαν φόνου διὰ θρησκευτικῶν λόγων. Ἡ Alliance Israélite ἐπίσης διατηρεῖ ἐν Ἀδριανουπόλει σχολὴν Ἱδρυθεῖσαν τὸ 1867. Θεολογικὸν Σεμινάριον Ἰδρυθὲν καὶ τὸ 1896 ὑπὸ τοῦ Ἀβραάμ Damon ἐν σχέσει μὲ τὴν Alliance, τὸ ὅποιον ὅμως ἐν ἔτος ἀργότερον μετεφέρθη εἰς Κων)πολιν.

Βιβλιογραφία: Franco, Essai sur l'Histoire des Israélites de l'Empire Ottoman p. p. 204, 205, Paris 1897.—Bulletin de l'Alliance Israélite Universelle 1897 σειρὰ 11 ἀρ. 22 σελ. 85.

Νέα Ἑβραία τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Ἀπὸ Σελ. 164 τοῦ ἰδίου βιβλίου.

2) 'Από τὸ βιβλίον τοῦ M. Franco : *Histoire des Israélites de l'Empire Ottoman*. Paris 1897.

(Σ. 22—23). 'Η 'Αδριανούπολις ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων εἶχε 'Ιουδαϊκὴν κοινότητα.

'Επιτάφιον εἰς ἑβραϊκὴν γλῶσσαν τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ κοιμητηρίου τῆς πόλεως αὐτῆς τὰ ἐπιμαρτυρεῖ. 'Αναγινώσκει τις τὰς ἀκολούθους λέξεις «ἐνθάδε κεῖται ὁ ραββῖνος Moché Halèvi Askenazi ἀποθανὼν τὴν 17 Αβ τοῦ ἔτους 5226 ἀπὸ τῆς δημιουργίας (1446 μ. Χ.) 'Ὡς ἔχνος ἀπὸ τὴν βυζαντινὴν περίοδον ἀναφέρομεν προσέτι τὴν συναγωγὴν, λεγομένην «El-Kahal des Los Gregos» ἡ συναγωγὴ τῶν 'Ελλήνων.

(Σ. 29—30). "Οτε ὁ Μουράτ Α' κατέλαβε τὴν 'Αδριανούπολιν, εὗρε εἰς αὐτὴν μίαν πτωχὴν ἰουδαϊκὴν κοινότητα, ἡ ὁποία προσέτρεξε μετ' ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τοὺς κατακτητάς. 'Αλλ' ἐπειδὴ οἱ δυστυχεῖς αὐτοὶ δὲν ἐγνώριζον ἡ τὴν 'Ελληνικὴν, προέτρεψαν τοὺς ὁμοθρήσκους τῶν τῆς Προύσης νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν 'Αδριανούπολιν, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐκμάθουν ἀπὸ αὐτοὺς τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν. Τοῦτο ἐγενικεύθη εἰς ὅλας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι ὑπέκλιναν εἰς τὴν δύναμιν τῶν 'Οθωμανῶν. Παρουσιάσθη τότε ἕνα περίεργον γεγονός : Τὸ ρεῦμα τῆς μεταναστεύσεως τὸ ὁποῖον ἔφερε τοὺς 'Ισραηλίτας ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ 'Ιουλιανοῦ νὰ ἐγκαταλείβουν τὰς πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ, Φιλιππούπολιν, Λάρισσαν, Νύσσαν καὶ Σόφριαν διὰ νὰ διαφύγουν τῆς τυραννίας τῶν ρωμαίων κυβερνητῶν καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν Βάρναν, Σκούταρι τῆς 'Αλβανίας, Κέρκυραν, Ρουτσούκ κλ. ἥλλαξε. Οἱ 'Ισραηλίται τῶν παραλίων ἐπανήρχισαν νὰ ἐγκαθίστανται εἰς τὰς πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ, ὅπου ἡ σημαία τῆς ἡμισηλῆνου ἔκανε νὰ βασιλεύῃ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀνεξίθρησκέα.

'Ο μεγάλος Ραββῖνος τῆς 'Αδριανουπόλεως εἶχε πλήρη ἐξουσίαν ἐφ' ὅλων τῶν ἰουδαϊκῶν κοινοτήτων τῆς Ρωμυλίας. Εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ διοικῇ, νὰ ἰδρύνῃ δικαστήρια, νὰ εἰσπράττῃ τὰ πληρωτέα χρῆς τῶν 'Ιουδαίων καὶ καταβάλλῃ αὐτὰ εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θησαυρόν. Αὐτὸς ἦτο καὶ ὁ λόγος, ὥστε τὸ ἰουδαϊκὸν πανεπιστήμιον (Yeschiba) τῆς 'Αδριανουπόλεως νὰ ἀκμαίῃ. Συνεβουλευόντο τοὺς ραββίνους ἐπὶ ὅλων τῶν ζητημάτων τῆς ἰουδαϊκῆς νομολογίας, εἰς ὅλας τὰς πόλεις εἰς τὰς ὁποίας τὰ ὀθωμανικὰ ὄπλα ἤρχισαν νὰ ἐπικρατοῦν.

'Η 'Αδριανούπολις μάλιστα προσεῖλκυσε πολλοὺς σπουδαστάς, ταλμουδιστάς ἀπὸ τὴν Οὐγγαρίαν, Πολωνίαν καὶ Ρωσσίαν.

Σ. 1 'Αποικίαι ἰουδαϊκαὶ ἰδρύνθησαν ἀπὸ τοῦ 1ου μέχρι τοῦ 4ου αἰῶνος μ. Χ. καὶ κατὰ σειρὰν, εἰς Θράκην, Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν.

Βεβαιότατα ὁ Μεγάλος Κωνσταντῖνος θὰ εὗρε μέγαλον ἀριθμὸν ὁμοθρήσκων μας ἐγκατεστημένων ἤδη εἰς τὸ Βυζάντιον, ὅπου εἶχον πολλὰς συναγωγάς: Διότι τοὺς ἐπέτρεψε νὰ τὰς διατηρήσουν πληρώνοντες φόρον, ἀλλὰ τοὺς ἀπηγόρευσε νὰ κτίσουν νέας.

3) Ἀπο τὸ βιβλίον τῆς *Lady Montague: Letters. London 1861*. τόμ. I.

(Σ. 299). Ἡ παντοινὴ ἀμφίεσις (τῶν τουρκισσῶν) τὰς παρέχει πλήρη ἐλευθερίαν νὰ ἐκπληροῦν τοὺς πόθους των χωρὶς φόβον ν' ἀνακαλυφθοῦν.

Ἡ πλέον ἐν χρήσει μέθοδος εἶνε νὰ ὀρίζουν συνάντησιν μετὰ τῶν ἀγαπητικῶν των εἰς τὸ μαγαζὶ ἐνὸς Ἑβραίου, τὰ ὅποια εἶναι ἐξ ἴσου κατάλληλα (διὰ τοιούτους σκοποὺς) ὅπως τὰ ἰνδικὰ μέρη παρ' ἡμῖν.

Καὶ ἐν τούτοις, ὅσοι δὲν κάμνουν τοιαύτην χρῆσιν αὐτῶν, δὲν διατάζουν νὰ μεταβῶσι εἰς αὐτὰ καὶ ἀγοράσουν πράγματα μικρᾶς ἀξίας ἢ ἀκριβὰ ἐμπορεύματα, τὰ ὅποια εὗρισκε πρὸς αὐτοῖς.

Αἱ κυραὶ ὑψηλῆς περιωπῆς σπανίως ἀποκαλύπτουν εἰς τοὺς ἐρωμένους των ποταὶ εἶνε καὶ εἶνε πολὺ δύσκολον δι' αὐτοὺς ν' ἀνακαλύψουν ποταὶ εἶνε. Δύνασθε νὰ φαντασθῇτε ὀλίγας πιστίας συζυγοὺς εἰς αὐτὴν τὴν χώραν, ἀφοῦ οὐδὲν ἔχουν νὰ φοβηθῶν ἀπὸ τὴν ἀκριτομυθίαν τοῦ ἐρωμένου. Ὡς ἐκ τούτου βλέπομεν πολλὰς, αἱ ὅποια ἔχουν τὸ θάρρος νὰ ἐκτίθενται τοιουτοτρόπως.

(Σ. 321—2) Παρατήρησα ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν πλουσίων ἐμπόρων εἶνε Ἑβραῖοι.

Ὁ λαὸς αὐτὸς εἶνε ἀπίστευτος δύναμις εἰς τὴν χώραν αὐτήν. Ἐχουν πλεῖστα προνόμια ὑπεράνω ὅλων καὶ αὐτῶν τῶν Τούρκων, καὶ ἔχουν σχηματίσει σημαντικὴν κοινότητα, διεπόμενοι ὑπὸ τῶν ἰδικῶν των νόμων· προσέτι ἔχουν συγκεντρώσει εἰς χεῖρας των ὅλον τὸ ἐμπόριον τῆς αὐτοκρατορίας, ἐν μέρει διὰ τῆς σταθερᾶς μεταξὺ των ἀλληλεγγύης καὶ ἀφ' ἑτέρου ἕνεκα τῆς ἐπιρροῆς των ἐπὶ τῶν Τούρκων, χαρακτηριζομένων διὰ τὴν νωθρότητα των καὶ τὴν ἄλλειψιν ἐνεργητικότητος.

Κάθε πιαστὴς ἔχει τὸν Ἑβραῖον του, ὁ ὁποῖος τοῦ εἶνε ὁ ἄνθρωπος τῶν ὑποθέσεων του. Τοῦ ἐμπιστεύεται ὅλα του τὰ μυστικά καὶ διεξάγει ὅλας τὰς ὑποθέσεις. Οὐδεμία συναλλαγὴ γίνεται, οὐδεμία δωροδοκία λαμβάνεται, οὐδὲν ἐμπόρευμα πωλεῖται χωρὶς νὰ περάσῃ ἀπὸ τὰ χεῖρα του.

Εἶνε οἱ ἱατροί, ἐπιστάται καὶ διερμηνεῖς ὅλων τῶν μεγάλων ἀνθρώπων. Δύνασθε νὰ φαντασθῇτε πόσον ἐπικερδὲς εἶνε τοῦτο εἰς λαόν, ὁ ὁποῖος οὐδέποτε παραλείπει νὰ ἐπωφεληθῇ καὶ τῆς ἐλαχίστης εὐκαιρίας. Ἐχουν εὗρει τὸ μυστικὸν νὰ κάμωσιν τοὺς ἑαυτοῦς των τόσον ἀναγκαίους,

ὥστε εἶνε βέβαιοι τῆς προστασίας τῆς αὐτῆς, οἷονδήποτε ὑπουργεῖον καὶ ἂν εἶνε εἰς τὴν ἔξουσίαν.

Ἀκόμη καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀγγλοι, Γάλλοι καὶ Ἰταλοὶ ἔμποροι, οἱ ὅποιοι ἐννοοῦν τὰς πονηρίας των, ἀναγκάζονται νὰ ἐμπιστεύωνται τὰς ἐργασίας των εἰς τὴν διαπραγματεύσιν των· οὐδεμία συναλλαγὴ ἐκτελεῖται ἄνευ αὐτῶν. Καὶ τὸν εὐτελέστερόν των εἶνε δύσκολον, νὰ τὸν δυσαρεστήσῃ τις, καθόσον ἡ ὀλομέλεια (κοινότης) ὑπερασπίζει τὰ συμφέροντά του μετ' ἑξ ἴσου δραστηριότητος, ὅπως θὰ ἔπραττε καὶ διὰ τοὺς πλέον σημαίνοντας τῶν μελῶν της.

Πολλοὶ αὐτῶν εἶνε πλουσιώτατοι, φροντίζουν ἐλάχιστα ὅμως νὰ τὸ ἐπιδεικνύουν, καίτοι ζοῦν εἰς τὰ σπίτια των μὲ μεγάλην πολυτέλειαν καὶ μεγαλοπρέπειαν.

- 4) Ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Abraham Damon: *Οἱ Καραῖται ἐν Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ. Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν των. Ἐπὶ τῇ βάσει κυρίως ἀνεκδότων ἐγγράφων. Ἐν Jewish Quarterly Review. London 1925 τόμ. 15.*

(Σελ. 289). Ἡ αἴρεσις τῶν Καραϊτῶν ἔχει τὴν γέννησίν της ἐν Βαγδάτῃ καὶ μετεφυνεύθη εἰς Ἱερουσαλὴμ, ὅπου ἀκόμη κατὰ τὰ μέσα τῆς 10ης ἑκατονταετηρίδος ἐπέδειξε μεγάλην τάσιν πρὸς προσηλυτισμόν, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ὁποίας διεσπάρη πανταχοῦ.

Ἡ ἰδρυσις τῆς ἐν Κ) πόλεως κοινότητος πιθανῶς ἀνάγεται εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτήν. Κατὰ τινὰ παράδοσιν μετόκησαν εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κ) πόλιν, τὸ 389 (:) ἐπὶ Θεοδοσίου Α'. Ἴδε E. Deinard Warsaw Goldman 1878 σελ. 13.

(Σελ. 296—301). Ἀνωτέρω ἐγένετο μνεῖα μόνον τῶν ἐν Κ) πόλει Καραϊτῶν, ὅτι συνεπεία τῆς καταθλίψεως τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων καὶ τοῦ φανατικοῦ κλήρου, αἱ κοινότητες τῶν Καραϊτῶν πράγματι ἐγκατέλειπον τὰς πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ, ὅπου ὀλίγη ὑπῆρχε ἀσφάλεια εἰς τὴν περιουσίαν καὶ τὴν ζωὴν των. Προτιμῶντες νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὰ παράλια καὶ π. χ. ἐν Κ) πόλει, ὅπου εὖρον σχετικῶς περισσοτέραν ἄνεσιν καὶ ἠδύναντο νὰ ἐπικοινωνήσωσι μετὰ τῶν ἐν Παλαιοσίνῃ, Καῖρῳ καὶ Κριμαίᾳ ὁμοθρήσκων των.

Μόνον μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἀδριανουπόλεως τὸ 1360 ὑπὸ Μουράτ Α' τὸ ρεῦμα τῆς μεταναστεύσεως ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω πρὸς τὸ ἐσωτερικόν. Ὅσοι εἶχον καταφύγει εἰς τὰς παραλίους πόλεις, ὅπου ὁ Βυζαντινὸς σταυρὸς ἐκυριάρχει, ἀναμφιβόλως ἐπέστρεψαν εἰς Ἀδριανούπολιν, ὅπου ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς ἡμισελήνου, εἰρήνῃ καὶ δικαιοσύνῃ ἐπεκράτει.

Πιθανὸν ἴδρυσαν ἐκεῖ ἀνωτέραν σχολὴν ὅπου πιθανὸν ἐξεπαιδεύθη ὁ συγγραφεὺς Judah, ὅστις τὸ 1390 εἶχε ἀντιγράψει τὴν Πεντάτευχον ἐπὶ διφθέρας. Δὲν εἶνε βέβαιον ἂν τοῦτο ἦτο ἔργον τοῦ ἢ ἔργον τοῦ πατρὸς τοῦ Elijah. Ὁ αὐτὸς Judah ἀναφέρεται εἰς ἕτερον χειρόγραφον τοῦ 1363. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι ἢ ἐν Ἀδριανουπόλει σχολὴ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἤδη ἦτο εἰς θέσιν νὰ παρέξῃ διδασκάλους καὶ ἀντιγραφεῖς διὰ ξένας χώρας. Ἐκτὸς ἂν ὁ ἄνω μνημονευόμενος ἀντιγραφεὺς εἶχε διδαχθῇ ἀπὸ τοὺς ραββινικοὺς Ἰσραηλίτας τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἢ μετέβῃ εἰς Κριμαίαν κατὰ τὴν παιδικὴν τοῦ ἡλικίαν...

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κ)πόλεως ὑπὸ Μωάμεθ Β' 1453... πολλοὶ Ἰσραηλίται ἀπὸ ἄλλας πόλεις τῆς εὐρείας τοῦ αὐτοκρατορίας μετῴκησθησαν εἰς τὴν νέαν αὐτοῦ πρωτεύουσαν. Μεταξὺ τῶν ραββινικῶν Ἰσραηλιτῶν οἱ ὁποῖοι μετῴκησαν ἐξ Ἀδριανουπόλεως καὶ Προβαδίας κλ. ³ ~~ἦν~~ ⁴ ~~ἦν~~ ⁵ ~~ἦν~~ ⁶ ~~ἦν~~ ⁷ ~~ἦν~~ ⁸ ~~ἦν~~ ⁹ ~~ἦν~~ ¹⁰ ~~ἦν~~ ¹¹ ~~ἦν~~ ¹² ~~ἦν~~ ¹³ ~~ἦν~~ ¹⁴ ~~ἦν~~ ¹⁵ ~~ἦν~~ ¹⁶ ~~ἦν~~ ¹⁷ ~~ἦν~~ ¹⁸ ~~ἦν~~ ¹⁹ ~~ἦν~~ ²⁰ ~~ἦν~~ ²¹ ~~ἦν~~ ²² ~~ἦν~~ ²³ ~~ἦν~~ ²⁴ ~~ἦν~~ ²⁵ ~~ἦν~~ ²⁶ ~~ἦν~~ ²⁷ ~~ἦν~~ ²⁸ ~~ἦν~~ ²⁹ ~~ἦν~~ ³⁰ ~~ἦν~~ ³¹ ~~ἦν~~ ³² ~~ἦν~~ ³³ ~~ἦν~~ ³⁴ ~~ἦν~~ ³⁵ ~~ἦν~~ ³⁶ ~~ἦν~~ ³⁷ ~~ἦν~~ ³⁸ ~~ἦν~~ ³⁹ ~~ἦν~~ ⁴⁰ ~~ἦν~~ ⁴¹ ~~ἦν~~ ⁴² ~~ἦν~~ ⁴³ ~~ἦν~~ ⁴⁴ ~~ἦν~~ ⁴⁵ ~~ἦν~~ ⁴⁶ ~~ἦν~~ ⁴⁷ ~~ἦν~~ ⁴⁸ ~~ἦν~~ ⁴⁹ ~~ἦν~~ ⁵⁰ ~~ἦν~~ ⁵¹ ~~ἦν~~ ⁵² ~~ἦν~~ ⁵³ ~~ἦν~~ ⁵⁴ ~~ἦν~~ ⁵⁵ ~~ἦν~~ ⁵⁶ ~~ἦν~~ ⁵⁷ ~~ἦν~~ ⁵⁸ ~~ἦν~~ ⁵⁹ ~~ἦν~~ ⁶⁰ ~~ἦν~~ ⁶¹ ~~ἦν~~ ⁶² ~~ἦν~~ ⁶³ ~~ἦν~~ ⁶⁴ ~~ἦν~~ ⁶⁵ ~~ἦν~~ ⁶⁶ ~~ἦν~~ ⁶⁷ ~~ἦν~~ ⁶⁸ ~~ἦν~~ ⁶⁹ ~~ἦν~~ ⁷⁰ ~~ἦν~~ ⁷¹ ~~ἦν~~ ⁷² ~~ἦν~~ ⁷³ ~~ἦν~~ ⁷⁴ ~~ἦν~~ ⁷⁵ ~~ἦν~~ ⁷⁶ ~~ἦν~~ ⁷⁷ ~~ἦν~~ ⁷⁸ ~~ἦν~~ ⁷⁹ ~~ἦν~~ ⁸⁰ ~~ἦν~~ ⁸¹ ~~ἦν~~ ⁸² ~~ἦν~~ ⁸³ ~~ἦν~~ ⁸⁴ ~~ἦν~~ ⁸⁵ ~~ἦν~~ ⁸⁶ ~~ἦν~~ ⁸⁷ ~~ἦν~~ ⁸⁸ ~~ἦν~~ ⁸⁹ ~~ἦν~~ ⁹⁰ ~~ἦν~~ ⁹¹ ~~ἦν~~ ⁹² ~~ἦν~~ ⁹³ ~~ἦν~~ ⁹⁴ ~~ἦν~~ ⁹⁵ ~~ἦν~~ ⁹⁶ ~~ἦν~~ ⁹⁷ ~~ἦν~~ ⁹⁸ ~~ἦν~~ ⁹⁹ ~~ἦν~~ ¹⁰⁰ ~~ἦν~~ ¹⁰¹ ~~ἦν~~ ¹⁰² ~~ἦν~~ ¹⁰³ ~~ἦν~~ ¹⁰⁴ ~~ἦν~~ ¹⁰⁵ ~~ἦν~~ ¹⁰⁶ ~~ἦν~~ ¹⁰⁷ ~~ἦν~~ ¹⁰⁸ ~~ἦν~~ ¹⁰⁹ ~~ἦν~~ ¹¹⁰ ~~ἦν~~ ¹¹¹ ~~ἦν~~ ¹¹² ~~ἦν~~ ¹¹³ ~~ἦν~~ ¹¹⁴ ~~ἦν~~ ¹¹⁵ ~~ἦν~~ ¹¹⁶ ~~ἦν~~ ¹¹⁷ ~~ἦν~~ ¹¹⁸ ~~ἦν~~ ¹¹⁹ ~~ἦν~~ ¹²⁰ ~~ἦν~~ ¹²¹ ~~ἦν~~ ¹²² ~~ἦν~~ ¹²³ ~~ἦν~~ ¹²⁴ ~~ἦν~~ ¹²⁵ ~~ἦν~~ ¹²⁶ ~~ἦν~~ ¹²⁷ ~~ἦν~~ ¹²⁸ ~~ἦν~~ ¹²⁹ ~~ἦν~~ ¹³⁰ ~~ἦν~~ ¹³¹ ~~ἦν~~ ¹³² ~~ἦν~~ ¹³³ ~~ἦν~~ ¹³⁴ ~~ἦν~~ ¹³⁵ ~~ἦν~~ ¹³⁶ ~~ἦν~~ ¹³⁷ ~~ἦν~~ ¹³⁸ ~~ἦν~~ ¹³⁹ ~~ἦν~~ ¹⁴⁰ ~~ἦν~~ ¹⁴¹ ~~ἦν~~ ¹⁴² ~~ἦν~~ ¹⁴³ ~~ἦν~~ ¹⁴⁴ ~~ἦν~~ ¹⁴⁵ ~~ἦν~~ ¹⁴⁶ ~~ἦν~~ ¹⁴⁷ ~~ἦν~~ ¹⁴⁸ ~~ἦν~~ ¹⁴⁹ ~~ἦν~~ ¹⁵⁰ ~~ἦν~~ ¹⁵¹ ~~ἦν~~ ¹⁵² ~~ἦν~~ ¹⁵³ ~~ἦν~~ ¹⁵⁴ ~~ἦν~~ ¹⁵⁵ ~~ἦν~~ ¹⁵⁶ ~~ἦν~~ ¹⁵⁷ ~~ἦν~~ ¹⁵⁸ ~~ἦν~~ ¹⁵⁹ ~~ἦν~~ ¹⁶⁰ ~~ἦν~~ ¹⁶¹ ~~ἦν~~ ¹⁶² ~~ἦν~~ ¹⁶³ ~~ἦν~~ ¹⁶⁴ ~~ἦν~~ ¹⁶⁵ ~~ἦν~~ ¹⁶⁶ ~~ἦν~~ ¹⁶⁷ ~~ἦν~~ ¹⁶⁸ ~~ἦν~~ ¹⁶⁹ ~~ἦν~~ ¹⁷⁰ ~~ἦν~~ ¹⁷¹ ~~ἦν~~ ¹⁷² ~~ἦν~~ ¹⁷³ ~~ἦν~~ ¹⁷⁴ ~~ἦν~~ ¹⁷⁵ ~~ἦν~~ ¹⁷⁶ ~~ἦν~~ ¹⁷⁷ ~~ἦν~~ ¹⁷⁸ ~~ἦν~~ ¹⁷⁹ ~~ἦν~~ ¹⁸⁰ ~~ἦν~~ ¹⁸¹ ~~ἦν~~ ¹⁸² ~~ἦν~~ ¹⁸³ ~~ἦν~~ ¹⁸⁴ ~~ἦν~~ ¹⁸⁵ ~~ἦν~~ ¹⁸⁶ ~~ἦν~~ ¹⁸⁷ ~~ἦν~~ ¹⁸⁸ ~~ἦν~~ ¹⁸⁹ ~~ἦν~~ ¹⁹⁰ ~~ἦν~~ ¹⁹¹ ~~ἦν~~ ¹⁹² ~~ἦν~~ ¹⁹³ ~~ἦν~~ ¹⁹⁴ ~~ἦν~~ ¹⁹⁵ ~~ἦν~~ ¹⁹⁶ ~~ἦν~~ ¹⁹⁷ ~~ἦν~~ ¹⁹⁸ ~~ἦν~~ ¹⁹⁹ ~~ἦν~~ ²⁰⁰ ~~ἦν~~ ²⁰¹ ~~ἦν~~ ²⁰² ~~ἦν~~ ²⁰³ ~~ἦν~~ ²⁰⁴ ~~ἦν~~ ²⁰⁵ ~~ἦν~~ ²⁰⁶ ~~ἦν~~ ²⁰⁷ ~~ἦν~~ ²⁰⁸ ~~ἦν~~ ²⁰⁹ ~~ἦν~~ ²¹⁰ ~~ἦν~~ ²¹¹ ~~ἦν~~ ²¹² ~~ἦν~~ ²¹³ ~~ἦν~~ ²¹⁴ ~~ἦν~~ ²¹⁵ ~~ἦν~~ ²¹⁶ ~~ἦν~~ ²¹⁷ ~~ἦν~~ ²¹⁸ ~~ἦν~~ ²¹⁹ ~~ἦν~~ ²²⁰ ~~ἦν~~ ²²¹ ~~ἦν~~ ²²² ~~ἦν~~ ²²³ ~~ἦν~~ ²²⁴ ~~ἦν~~ ²²⁵ ~~ἦν~~ ²²⁶ ~~ἦν~~ ²²⁷ ~~ἦν~~ ²²⁸ ~~ἦν~~ ²²⁹ ~~ἦν~~ ²³⁰ ~~ἦν~~ ²³¹ ~~ἦν~~ ²³² ~~ἦν~~ ²³³ ~~ἦν~~ ²³⁴ ~~ἦν~~ ²³⁵ ~~ἦν~~ ²³⁶ ~~ἦν~~ ²³⁷ ~~ἦν~~ ²³⁸ ~~ἦν~~ ²³⁹ ~~ἦν~~ ²⁴⁰ ~~ἦν~~ ²⁴¹ ~~ἦν~~ ²⁴² ~~ἦν~~ ²⁴³ ~~ἦν~~ ²⁴⁴ ~~ἦν~~ ²⁴⁵ ~~ἦν~~ ²⁴⁶ ~~ἦν~~ ²⁴⁷ ~~ἦν~~ ²⁴⁸ ~~ἦν~~ ²⁴⁹ ~~ἦν~~ ²⁵⁰ ~~ἦν~~ ²⁵¹ ~~ἦν~~ ²⁵² ~~ἦν~~ ²⁵³ ~~ἦν~~ ²⁵⁴ ~~ἦν~~ ²⁵⁵ ~~ἦν~~ ²⁵⁶ ~~ἦν~~ ²⁵⁷ ~~ἦν~~ ²⁵⁸ ~~ἦν~~ ²⁵⁹ ~~ἦν~~ ²⁶⁰ ~~ἦν~~ ²⁶¹ ~~ἦν~~ ²⁶² ~~ἦν~~ ²⁶³ ~~ἦν~~ ²⁶⁴ ~~ἦν~~ ²⁶⁵ ~~ἦν~~ ²⁶⁶ ~~ἦν~~ ²⁶⁷ ~~ἦν~~ ²⁶⁸ ~~ἦν~~ ²⁶⁹ ~~ἦν~~ ²⁷⁰ ~~ἦν~~ ²⁷¹ ~~ἦν~~ ²⁷² ~~ἦν~~ ²⁷³ ~~ἦν~~ ²⁷⁴ ~~ἦν~~ ²⁷⁵ ~~ἦν~~ ²⁷⁶ ~~ἦν~~ ²⁷⁷ ~~ἦν~~ ²⁷⁸ ~~ἦν~~ ²⁷⁹ ~~ἦν~~ ²⁸⁰ ~~ἦν~~ ²⁸¹ ~~ἦν~~ ²⁸² ~~ἦν~~ ²⁸³ ~~ἦν~~ ²⁸⁴ ~~ἦν~~ ²⁸⁵ ~~ἦν~~ ²⁸⁶ ~~ἦν~~ ²⁸⁷ ~~ἦν~~ ²⁸⁸ ~~ἦν~~ ²⁸⁹ ~~ἦν~~ ²⁹⁰ ~~ἦν~~ ²⁹¹ ~~ἦν~~ ²⁹² ~~ἦν~~ ²⁹³ ~~ἦν~~ ²⁹⁴ ~~ἦν~~ ²⁹⁵ ~~ἦν~~ ²⁹⁶ ~~ἦν~~ ²⁹⁷ ~~ἦν~~ ²⁹⁸ ~~ἦν~~ ²⁹⁹ ~~ἦν~~ ³⁰⁰ ~~ἦν~~ ³⁰¹ ~~ἦν~~ ³⁰² ~~ἦν~~ ³⁰³ ~~ἦν~~ ³⁰⁴ ~~ἦν~~ ³⁰⁵ ~~ἦν~~ ³⁰⁶ ~~ἦν~~ ³⁰⁷ ~~ἦν~~ ³⁰⁸ ~~ἦν~~ ³⁰⁹ ~~ἦν~~ ³¹⁰ ~~ἦν~~ ³¹¹ ~~ἦν~~ ³¹² ~~ἦν~~ ³¹³ ~~ἦν~~ ³¹⁴ ~~ἦν~~ ³¹⁵ ~~ἦν~~ ³¹⁶ ~~ἦν~~ ³¹⁷ ~~ἦν~~ ³¹⁸ ~~ἦν~~ ³¹⁹ ~~ἦν~~ ³²⁰ ~~ἦν~~ ³²¹ ~~ἦν~~ ³²² ~~ἦν~~ ³²³ ~~ἦν~~ ³²⁴ ~~ἦν~~ ³²⁵ ~~ἦν~~ ³²⁶ ~~ἦν~~ ³²⁷ ~~ἦν~~ ³²⁸ ~~ἦν~~ ³²⁹ ~~ἦν~~ ³³⁰ ~~ἦν~~ ³³¹ ~~ἦν~~ ³³² ~~ἦν~~ ³³³ ~~ἦν~~ ³³⁴ ~~ἦν~~ ³³⁵ ~~ἦν~~ ³³⁶ ~~ἦν~~ ³³⁷ ~~ἦν~~ ³³⁸ ~~ἦν~~ ³³⁹ ~~ἦν~~ ³⁴⁰ ~~ἦν~~ ³⁴¹ ~~ἦν~~ ³⁴² ~~ἦν~~ ³⁴³ ~~ἦν~~ ³⁴⁴ ~~ἦν~~ ³⁴⁵ ~~ἦν~~ ³⁴⁶ ~~ἦν~~ ³⁴⁷ ~~ἦν~~ ³⁴⁸ ~~ἦν~~ ³⁴⁹ ~~ἦν~~ ³⁵⁰ ~~ἦν~~ ³⁵¹ ~~ἦν~~ ³⁵² ~~ἦν~~ ³⁵³ ~~ἦν~~ ³⁵⁴ ~~ἦν~~ ³⁵⁵ ~~ἦν~~ ³⁵⁶ ~~ἦν~~ ³⁵⁷ ~~ἦν~~ ³⁵⁸ ~~ἦν~~ ³⁵⁹ ~~ἦν~~ ³⁶⁰ ~~ἦν~~ ³⁶¹ ~~ἦν~~ ³⁶² ~~ἦν~~ ³⁶³ ~~ἦν~~ ³⁶⁴ ~~ἦν~~ ³⁶⁵ ~~ἦν~~ ³⁶⁶ ~~ἦν~~ ³⁶⁷ ~~ἦν~~ ³⁶⁸ ~~ἦν~~ ³⁶⁹ ~~ἦν~~ ³⁷⁰ ~~ἦν~~ ³⁷¹ ~~ἦν~~ ³⁷² ~~ἦν~~ ³⁷³ ~~ἦν~~ ³⁷⁴ ~~ἦν~~ ³⁷⁵ ~~ἦν~~ ³⁷⁶ ~~ἦν~~ ³⁷⁷ ~~ἦν~~ ³⁷⁸ ~~ἦν~~ ³⁷⁹ ~~ἦν~~ ³⁸⁰ ~~ἦν~~ ³⁸¹ ~~ἦν~~ ³⁸² ~~ἦν~~ ³⁸³ ~~ἦν~~ ³⁸⁴ ~~ἦν~~ ³⁸⁵ ~~ἦν~~ ³⁸⁶ ~~ἦν~~ ³⁸⁷ ~~ἦν~~ ³⁸⁸ ~~ἦν~~ ³⁸⁹ ~~ἦν~~ ³⁹⁰ ~~ἦν~~ ³⁹¹ ~~ἦν~~ ³⁹² ~~ἦν~~ ³⁹³ ~~ἦν~~ ³⁹⁴ ~~ἦν~~ ³⁹⁵ ~~ἦν~~ ³⁹⁶ ~~ἦν~~ ³⁹⁷ ~~ἦν~~ ³⁹⁸ ~~ἦν~~ ³⁹⁹ ~~ἦν~~ ⁴⁰⁰ ~~ἦν~~ ⁴⁰¹ ~~ἦν~~ ⁴⁰² ~~ἦν~~ ⁴⁰³ ~~ἦν~~ ⁴⁰⁴ ~~ἦν~~ ⁴⁰⁵ ~~ἦν~~ ⁴⁰⁶ ~~ἦν~~ ⁴⁰⁷ ~~ἦν~~ ⁴⁰⁸ ~~ἦν~~ ⁴⁰⁹ ~~ἦν~~ ⁴¹⁰ ~~ἦν~~ ⁴¹¹ ~~ἦν~~ ⁴¹² ~~ἦν~~ ⁴¹³ ~~ἦν~~ ⁴¹⁴ ~~ἦν~~ ⁴¹⁵ ~~ἦν~~ ⁴¹⁶ ~~ἦν~~ ⁴¹⁷ ~~ἦν~~ ⁴¹⁸ ~~ἦν~~ ⁴¹⁹ ~~ἦν~~ ⁴²⁰ ~~ἦν~~ ⁴²¹ ~~ἦν~~ ⁴²² ~~ἦν~~ ⁴²³ ~~ἦν~~ ⁴²⁴ ~~ἦν~~ ⁴²⁵ ~~ἦν~~ ⁴²⁶ ~~ἦν~~ ⁴²⁷ ~~ἦν~~ ⁴²⁸ ~~ἦν~~ ⁴²⁹ ~~ἦν~~ ⁴³⁰ ~~ἦν~~ ⁴³¹ ~~ἦν~~ ⁴³² ~~ἦν~~ ⁴³³ ~~ἦν~~ ⁴³⁴ ~~ἦν~~ ⁴³⁵ ~~ἦν~~ ⁴³⁶ ~~ἦν~~ ⁴³⁷ ~~ἦν~~ ⁴³⁸ ~~ἦν~~ ⁴³⁹ ~~ἦν~~ ⁴⁴⁰ ~~ἦν~~ ⁴⁴¹ ~~ἦν~~ ⁴⁴² ~~ἦν~~ ⁴⁴³ ~~ἦν~~ ⁴⁴⁴ ~~ἦν~~ ⁴⁴⁵ ~~ἦν~~ ⁴⁴⁶ ~~ἦν~~ ⁴⁴⁷ ~~ἦν~~ ⁴⁴⁸ ~~ἦν~~ ⁴⁴⁹ ~~ἦν~~ ⁴⁵⁰ ~~ἦν~~ ⁴⁵¹ ~~ἦν~~ ⁴⁵² ~~ἦν~~ ⁴⁵³ ~~ἦν~~ ⁴⁵⁴ ~~ἦν~~ ⁴⁵⁵ ~~ἦν~~ ⁴⁵⁶ ~~ἦν~~ ⁴⁵⁷ ~~ἦν~~ ⁴⁵⁸ ~~ἦν~~ ⁴⁵⁹ ~~ἦν~~ ⁴⁶⁰ ~~ἦν~~ ⁴⁶¹ ~~ἦν~~ ⁴⁶² ~~ἦν~~ ⁴⁶³ ~~ἦν~~ ⁴⁶⁴ ~~ἦν~~ ⁴⁶⁵ ~~ἦν~~ ⁴⁶⁶ ~~ἦν~~ ⁴⁶⁷ ~~ἦν~~ ⁴⁶⁸ ~~ἦν~~ ⁴⁶⁹ ~~ἦν~~ ⁴⁷⁰ ~~ἦν~~ ⁴⁷¹ ~~ἦν~~ ⁴⁷² ~~ἦν~~ ⁴⁷³ ~~ἦν~~ ⁴⁷⁴ ~~ἦν~~ ⁴⁷⁵ ~~ἦν~~ ⁴⁷⁶ ~~ἦν~~ ⁴⁷⁷ ~~ἦν~~ ⁴⁷⁸ ~~ἦν~~ ⁴⁷⁹ ~~ἦν~~ ⁴⁸⁰ ~~ἦν~~ ⁴⁸¹ ~~ἦν~~ ⁴⁸² ~~ἦν~~ ⁴⁸³ ~~ἦν~~ ⁴⁸⁴ ~~ἦν~~ ⁴⁸⁵ ~~ἦν~~ ⁴⁸⁶ ~~ἦν~~ ⁴⁸⁷ ~~ἦν~~ ⁴⁸⁸ ~~ἦν~~ ⁴⁸⁹ ~~ἦν~~ ⁴⁹⁰ ~~ἦν~~ ⁴⁹¹ ~~ἦν~~ ⁴⁹² ~~ἦν~~ ⁴⁹³ ~~ἦν~~ ⁴⁹⁴ ~~ἦν~~ ⁴⁹⁵ ~~ἦν~~ ⁴⁹⁶ ~~ἦν~~ ⁴⁹⁷ ~~ἦν~~ ⁴⁹⁸ ~~ἦν~~ ⁴⁹⁹ ~~ἦν~~ ⁵⁰⁰ ~~ἦν~~ ⁵⁰¹ ~~ἦν~~ ⁵⁰² ~~ἦν~~ ⁵⁰³ ~~ἦν~~ ⁵⁰⁴ ~~ἦν~~ ⁵⁰⁵ ~~ἦν~~ ⁵⁰⁶ ~~ἦν~~ ⁵⁰⁷ ~~ἦν~~ ⁵⁰⁸ ~~ἦν~~ ⁵⁰⁹ ~~ἦν~~ ⁵¹⁰ ~~ἦν~~ ⁵¹¹ ~~ἦν~~ ⁵¹² ~~ἦν~~ ⁵¹³ ~~ἦν~~ ⁵¹⁴ ~~ἦν~~ ⁵¹⁵ ~~ἦν~~ ⁵¹⁶ ~~ἦν~~ ⁵¹⁷ ~~ἦν~~ ⁵¹⁸ ~~ἦν~~ ⁵¹⁹ ~~ἦν~~ ⁵²⁰ ~~ἦν~~ ⁵²¹ ~~ἦν~~ ⁵²² ~~ἦν~~ ⁵²³ ~~ἦν~~ ⁵²⁴ ~~ἦν~~ ⁵²⁵ ~~ἦν~~ ⁵²⁶ ~~ἦν~~ ⁵²⁷ ~~ἦν~~ ⁵²⁸ ~~ἦν~~ ⁵²⁹ ~~ἦν~~ ⁵³⁰ ~~ἦν~~ ⁵³¹ ~~ἦν~~ ⁵³² ~~ἦν~~ ⁵³³ ~~ἦν~~ ⁵³⁴ ~~ἦν~~ ⁵³⁵ ~~ἦν~~ ⁵³⁶ ~~ἦν~~ ⁵³⁷ ~~ἦν~~ ⁵³⁸ ~~ἦν~~ ⁵³⁹ ~~ἦν~~ ⁵⁴⁰ ~~ἦν~~ ⁵⁴¹ ~~ἦν~~ ⁵⁴² ~~ἦν~~ ⁵⁴³ ~~ἦν~~ ⁵⁴⁴ ~~ἦν~~ ⁵⁴⁵ ~~ἦν~~ ⁵⁴⁶ ~~ἦν~~ ⁵⁴⁷ ~~ἦν~~ ⁵⁴⁸ ~~ἦν~~ ⁵⁴⁹ ~~ἦν~~ ⁵⁵⁰ ~~ἦν~~ ⁵⁵¹ ~~ἦν~~ ⁵⁵² ~~ἦν~~ ⁵⁵³ ~~ἦν~~ ⁵⁵⁴ ~~ἦν~~ ⁵⁵⁵ ~~ἦν~~ ⁵⁵⁶ ~~ἦν~~ ⁵⁵⁷ ~~ἦν~~ ⁵⁵⁸ ~~ἦν~~ ⁵⁵⁹ ~~ἦν~~ ⁵⁶⁰ ~~ἦν~~ ⁵⁶¹ ~~ἦν~~ ⁵⁶² ~~ἦν~~ ⁵⁶³ ~~ἦν~~ ⁵⁶⁴ ~~ἦν~~ ⁵⁶⁵ ~~ἦν~~ ⁵⁶⁶ ~~ἦν~~ ⁵⁶⁷ ~~ἦν~~ ⁵⁶⁸ ~~ἦν~~ ⁵⁶⁹ ~~ἦν~~ ⁵⁷⁰ ~~ἦν~~ ⁵⁷¹ ~~ἦν~~ ⁵⁷² ~~ἦν~~ ⁵⁷³ ~~ἦν~~ ⁵⁷⁴ ~~ἦν~~ ⁵⁷⁵ ~~ἦν~~ ⁵⁷⁶ ~~ἦν~~ ⁵⁷⁷ ~~ἦν~~ ⁵⁷⁸ ~~ἦν~~ ⁵⁷⁹ ~~ἦν~~ ⁵⁸⁰ ~~ἦν~~ ⁵⁸¹ ~~ἦν~~ ⁵⁸² ~~ἦν~~ ⁵⁸³ ~~ἦν~~ ⁵⁸⁴ ~~ἦν~~ ⁵⁸⁵ ~~ἦν~~ ⁵⁸⁶ ~~ἦν~~ ⁵⁸⁷ ~~ἦν~~ ⁵⁸⁸ ~~ἦν~~ ⁵⁸⁹ ~~ἦν~~ ⁵⁹⁰ ~~ἦν~~ ⁵⁹¹ ~~ἦν~~ ⁵⁹² ~~ἦν~~ ⁵⁹³ ~~ἦν~~ ⁵⁹⁴ ~~ἦν~~ ⁵⁹⁵ ~~ἦν~~ ⁵⁹⁶ ~~ἦν~~ ⁵⁹⁷ ~~ἦν~~ ⁵⁹⁸ ~~ἦν~~ ⁵⁹⁹ ~~ἦν~~ ⁶⁰⁰ ~~ἦν~~ ⁶⁰¹ ~~ἦν~~ ⁶⁰² ~~ἦν~~ ⁶⁰³ ~~ἦν~~ ⁶⁰⁴ ~~ἦν~~ ⁶⁰⁵ ~~ἦν~~ ⁶⁰⁶ ~~ἦν~~ ⁶⁰⁷ ~~ἦν~~ ⁶⁰⁸ ~~ἦν~~ ⁶⁰⁹ ~~ἦν~~ ⁶¹⁰ ~~ἦν~~ ⁶¹¹ ~~ἦν~~ ⁶¹² ~~ἦν~~ ⁶¹³ ~~ἦν~~ ⁶¹⁴ ~~ἦν~~ ⁶¹⁵ ~~ἦν~~ ⁶¹⁶ ~~ἦν~~ ⁶¹⁷ ~~ἦν~~ ⁶¹⁸ ~~ἦν~~ ^{619</}

κεφαλῶν. Μερικαὶ ἐξ αὐτῶν ἔχουν μῆκος 4 μέτρων καὶ 1 μέτρον διάμετρον.

Β'. *Τὰ Γαλατάρια*, ἀνατολικῶς τοῦ Μικροῦ Τσεκμετζέ, ὅπου ὁμοίως ὑπάρχει νεκροταφεῖον διασχιζόμενον ὑπὸ δρόμου, πράγματι κατεσκευασμένου ἐκ λίθων νεκροταφεῖον, οἱ ὅποιοι λέγεται ἐλήφθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πρὸ ἡμισείας ἑκατονταετηρίδος περίπου δι' ἀνέγερσιν οἰκοδομῶν καὶ οἱ ὅποιοι λίθοι εἶνε κεκαλυμμένοι ὑπὸ τσιμέντου. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι, μὲ λέγουν, εὗρον ἔγγραφα καὶ βιβλία παραχωμένα ἐκεῖ (Geniza) τὰ ὅποια ἔκαψαν μετὰ τὴν ἐκσκαφὴν τῶν καὶ λέγουν ὅτι ἀνῆκον εἰς τοὺς πρώτους Ἰουδαίους κατοίκους τοῦ χωρίου.

Γ'. *Τσιφονὲ Βουργάζ* (Γρῦπες ἐλληνιστί) κείμενον μεταξὺ τοῦ γεωργικοῦ σταθμοῦ Χαλκαλῆ καὶ τοῦ Μακρίκιοι, τρίτα τέταρτα τῆς ὥρας βορείως τοῦ χωρίου. Μόνον δωδεκάς οἰκιῶν Ἑλληνικῶν ὑπάρχει ἐκεῖ, αἱ ὅποιοι ἔχουν ὁμοίως τὴν ὥραϊαν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἄλλα κατοικίαι, νῦν ἐρείπια, λέγεται ὑπὸ τῶν ἰδίων Ἑλλήνων, ὅτι ἀνῆκον εἰς Τούρκους. Εἰς ἀκαλλιέργητον ἀγρόν, ὃ ὅποιοις κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἰδίων Ἑλλήνων, ταυτίζεται μὲ Ἰουδαϊκὸν νεκροταφεῖον, παρετήρησα δύο τετραγώνους λίθους ὁρθίους ἀνεπιγράφους.

(Σελ 304—308). Ἡ μετοικησία μέρους τῆς κοινότητος Ἀδριανουπόλεως εἰς τὴν πρωτεύουσάν δεν συνετέλεσε νὰ ἐξαφανισθῇ τελείως ἡ κοινότης ἀπὸ αὐτῆν. Ἀπ' ἐναντίας κατὰ τὸν Judah Pouki 1581 διαρκῶς ὑπῆρχεν ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν δύο πόλεων, ἀκόμη καὶ περὶ μεταξὺ τῶν Καραϊτῶν τῆς Κ) πόλεως καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ συζητήσωσι θερησκευτικὰ ζητήματα. Ἀμφότεραι αἱ κοινότητες αὗται ἠυξήθησαν ἀριθμητικῶς διὰ τῆς ἀφίξεως περὶ τὸ 1460 Καραϊτῶν ἐξ Ἀσίας, Νοτίου Πολωνίας καὶ Κριμαίας. Ἡ ἀφίξις τῶν ξένων δὲν συνετέλεσε νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ἀμάθειαν εἰς ἣν ἡ αἵρεσις αὕτη εἶχε καταπέση.

Παρὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἱδρυτοῦ τῶν, ὅτι ἡ γραφὴ πρέπει νὰ ἐξηγῆται λογικῶς, μετὰ ὥριμον σκέψιν, οἱ Καραῖται κατώρθωσαν νὰ δημιουργήσουν δόγματα ἀπὸ τὰς γνώμας τῶν παλαιῶν τῶν ἀρχηγῶν... Γεγονὸς ἀποδεικνύον τὴν στενοκεφαλίαν τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν, εἶνε ἡ θυελλώδης διαμάχη πρὸς τοῦ 1455, ἣτις ἔλαβε χώραν ἐν Ἀδριανουπόλει περὶ τῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν ὁ ἀναγνώστης τῆς Πεντατεύχου πρέπει νὰ κατέχῃ ἐν τῇ συναγωγῇ κατὰ τὴν τελετὴν τῆς πρωΐας τοῦ Σαββάτου, ἂν δηλ. ἔπρεπε ν' ἀτενίσκῃ πρὸς τὴν Σκηνὴν τῆς Διαθήκης ἢ πρὸς τὸν λαόν. Ἡ πρώτη ἐκ τῶν δύο γνώμων ἐπεκράτησε. Ἔτερον γεγονὸς τὸ ὁποῖον ἔλαβε χώραν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν, δεικνύει τὸ ἀμετάβλητον τῶν ἀρχῶν τῶν Καραϊτῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν.

Ἡ ἀνωτέρα τῶν σχολῇ ἐν Ἀδριανουπόλει, τῆς ὁποίας προεστάτων ὁ Menaheh Bassiatzi b. Joseph (1450) καὶ ὁ υἱός του Moses, Menaheh Maroli, Michael ὁ πρεσβύτερος καὶ ὁ υἱός του Ἰωσήφ, εἰσήε ἀναμφιβό-

λως ὑπὸ ραββινικὴν ἐπιρροήν, μεταρρυθμίσειν ἀνήκουστον ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Καραϊσμοῦ. Δηλαδή τὸ ἀνάπτειν τὸ φῶς διὰ τὸ Σάββατον ἀπὸ τὴν Παρασκευὴν ἐσπέραν, ὥστε ἡ ἁγία ἡμέρα μὴ διέρχεται ἐν σκότει. . . Ἡ μεταρρυθμίσις αὐτὴ ἔτυχε ἀνταγωνισμοῦ, διότι οἱ Καραῖται σταθερῶς εἰρχοντο τῆς ἀντιθέτου γνώμης καὶ συνηθείας, ἣτις πιθανὸν ἐξηκολούθει ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Αἰσαν καὶ ὑπεστηρίζετο διὰ τῆς παρελεύσεως τόσοσ χρόνου. Ἡ διαφορὰ αὐτὴ ἐγένετο αἰτία ἐσωτερικῆς διαπάλης. Οἱ συντηρητικοὶ κυρίως ἀποτελούμενοι ἐκ τῶν ἐκ Ρωσίας καὶ Κριμαίας μεταναστῶν, μετεχειρίζοντο τοὺς τολμηροὺς μεταρρυθμιστὰς ὡς αἰρετικούς. . .

Διαφοραὶ ὑφίσταντο μεταξὺ τῶν διαφόρων κοινοτήτων ἐπὶ τοῦ ζητήματος ποίον εἶδους βιβλίον νὰ γίνεταί χοῆσις διὰ τὰς ἀναγνώσεις αὐτὰς τοῦ Σαββάτου. Τὸ 1496 αἱ κοινότητες Kaffa, Κριμαίας καὶ Κερκινάρας συνήθιζον ἀκόμη ν' ἀναγινώσκουν τὸ Sidra τὸ Σάββιτον μετὰ τὸ Succofh ἀπὸ συνήθους βιβλίον τῆς Πεντατεύχου, καὶ κατόπιν ἐκ τοῦ κυλίνδρου τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Γενέσεως 1—113 ὑπὸ ἐνὸς Κοέν, ἐνὸς Λευίτου καὶ 5 λαϊκῶν.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, Ἀδριανουπόλει, Σηλυβρία καὶ Μπουργάζ ὁ Ἱερὸς Κύλινδρος ἐξήγετο διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τὴν ἑνὴν ἡμέραν καθ' ἑκάστον Σάββατον καὶ ἡ συνήθεια αὐτὴ συνέτεινε νὰ ὑπεκκαίῃ τὴν ἐπιθυμίαν τίς νὰ ὑπερτερῇ εἰς τὰς ἱερὰς σπουδὰς, μετὰ τὴν ἀναμονήν, ὅτι ἡμέραν τινα θὰ ἐπροσκαλεῖτο ν' ἀναγνώσῃ δημοσίως τὸ αὐτὸ ἔκραςται τὴν προσοχὴν ἐκάστου ἀγρυπνον καὶ τὸν ἠνάγκαζε νὰ προπαρασκευάζεται διὰ τὴν τοιαύτην περίστασιν διὰ διαρκοῦς ἐπαναλήψεως. Πρὸς τὸν αὐτὸν παιδαγωγικὸν σκοπὸν μετέφραζον (ἀναμφιβόλως εἰς τὴν Ἑλληνικὴν) τὴν ἐβδομαδιαίαν περικοπὴν διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν γυναικῶν καὶ ἀμαθῶν. Ἀργότερον ἔνεκα τῆς ἀμίλλης ἡ ὁποία ἐξηγέρθη διὰ τὴν τάξιν, ἡ ὁποία θὰ ἐδίδετο εἰς ἑκάστον ἀναγνώστην, ἐν τῇ ἀποουσίᾳ Κοέν καὶ Λευιτῶν ἀξίων (ἔνεκα τῆς διαγωγῆς των) τῶν ἱερῶν αὐτῶν ὀνομάτων, ἐκ νέου ἐπανῆλθον εἰς τὴν συνήθειαν νὰ γίνωνται αἱ ἀναγνώσεις τῆς Πεντατεύχου εἰς μορφήν βιβλίου. Αἱ ἀναγνώσεις αὗται ἐγίνοντο ὑφ' ἐνὸς προσώπου ἀξίας, τὸ ὁποῖον ἀνεγίνωσκε αὐτὰς χωρὶς νὰ σταματᾷ, οὕτω ἀκολουθῶν τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν, κατὰ τὴν χοῆσιν τοῦ ἱεροῦ κυλίνδρου.

(Σελ. 310—311). Ἡ κατάκτησις τῶν Τούρκων. . . ἐνεδυνάμωσε τοὺς δεσμοὺς μεταξὺ ραββινικῶν καὶ Καραϊτῶν καὶ τοὺς ἔφερε πλησιέστερον πρὸς ἀλλήλους. Οὕτω ὁ Mordecai Comtino ραββῖνος ἀστρονόμος καὶ μαθηματικός (1460—90) ὅστις ἀφῆκε τὴν Κ)πολιν δι' Ἀδριανούπολιν, ἔλαβε ὑπ' ὄψιν ὅχι μόνον τὴν γνώμην τῶν Καραϊτῶν εἰς τὰ σχόλιά του τῆς Γραφῆς, ἀλλ' ἐδέχετο εἰς τὰς δημοσίας τάξεις μαθητὰς Καραίτας καὶ ραββινικούς, ὅπου ἐμάνθανον καὶ εἰθίζοντο εἰς ἀμοιβαίαν ἀνοχὴν, τῆς

όποιας παράδειγμα ὁ ἴδιος ἔδιδεν ὑποστηρίζων φιλικὰς διαθέσεις πρὸς τοὺς Καραίτας καὶ ὁμιλῶν μετὰ σεβασμοῦ περὶ αὐτῶν καὶ ἰδίως περὶ τοῦ Joseph Revitzi.

(Σελ. 314). Συνεπεία διαφορᾶς ἐγεργηθείσης τὴν 20ὴν Iyyar 1480 μετὰ τῶν ραββινικῶν καὶ Καραϊτῶν εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν ἰχθύων, πιθανῶς τὸ Μπαλουκ-Παζάρ, περὶ τοῦ brill(=Clarie lotte) τὸ ὁποῖον οἱ μὲν πρῶτοι ἐθεώρουν ὅτι ἦτο ἰχθὺς τὸν ὁποῖον ἐπετρέπετο νὰ φάγουν, διότι εἶχε λέπια τὰ ὁποῖα ἐπιπτον κατὰ τὴν σύλληψίν του, αἱ δὺο κοινότητες διώρισαν 20 ἀπεσταλμένους, οἱ ὁποῖοι μετέβησαν εἰς Δέρκος, (τὴν λίμνην) ἀπέχοντος μίαν ἡμέραν τῆς Κ)πόλεως. Οἱ ραββινικοὶ ἐπείσθησαν περὶ τῆς ἀγνοίας τῶν ὑπὸ τῶν ψαράδων, οἱ ὁποῖοι ἐγνώριζον ἐκ πείρας πολυτετοῦς, ὅτι ὁ ἰχθὺς ἐκεῖνος δὲν εἶχε λέπια. Ἐκτοτε πολλοὶ ραββῖνοι δὲν τὸν τρώγουν. Κατὰ τὴν περίστασιν αὐτὴν πολλοὶ διακεκρυμένοι Καραῖται ἔλαβον μέρος εἰς τὴν εἰς Δέρκος ἀποστολήν.

(Σελ. 315). Τοῦ ἔργου τοῦ Judach Maruli (υἱοῦ τοῦ Menahem Maruli τῆς Ἀδριανουπόλεως) σώζεται μόνον ἓν ἀντίτυπον. . . Κατάλογος τῶν ἔργων τοῦ Elijah Bashyazi ἔχει ὡς ἑξῆς. . . 6) περὶ τῆς Ἀκολουθίας, τελειωθὲν ἐν Keramo Toῖτην 22 Tebet 1497· ἀνάπτυξις δοκιμίου τοῦ ἰδίου τοῦ 1492. . . 13) . . . ἕτερον ἔργον ἀποτελειωθὲν 4 Adar 1497 ἐν Keramia.

(Σελ. 343). Τὸ 1702 ὁ Καραΐτης Moses Jerusalemi ἐνεταφιάσθη ἐν Ἀδριανουπόλει εἰς τὸ ραββινικὸν νεκροταφεῖον, ὅπου δὲν εὐρίσκομεν ἔχνη Καραϊτικοῦ νεκροταφεῖου σήμερον.

5) Ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ U. de Salaberry : *Histoire de l'Empire Ottoman. Paris 1824 τόμ. II σελ. 285—6.*

Ὁ Sabatéi-Sevi διδάτωρ τοῦ ἑβραϊκοῦ νόμου, ἐπροτίθετο ν' ἀναγγεῖλῃ εἰς τὸ ἑβραϊκὸν ἔθνος ὅτι ἦτο ὁ Μεσσίας. Αὐτὸ ἐγένετο εἰς τὴν Γά. ζαν, τὸ 1666, χρόνος τοῦ ὁποῖου ὁ ἀριθμὸς εἶνε μυστικιστικὸς, ἐδίδασκε εἰς τὰς συναγωγὰς καὶ μάλιστα εἰς τὰς δημοσίας πλατείας. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἕνας ἄλλος ἀπατεῶν, συνένοχος τοῦ Sabatéi-Sevi παρουσιαζέτο εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ὡς ὁ προφήτης Ἠλίας καὶ ὠμίλει διὰ τὸν ὑποτιθέμενον Μεσσίαν, ὡς υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Ὅποιοσδήποτε καὶ ἂν ἦτο ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν τῶν ὁπαδῶν, ὁ μέγας βεζύρης πρωτίστως περιεφρόνη αὐτοὺς τοὺς ἀφανεῖς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐδίδασκον ἔνοπλοι. Ἀλλὰ μόλις διέδοσαν ὅτι ἡ ἰσχὺς τοῦ οἴκου τοῦ Ὁσμάν θὰ ἐδίδετο εἰς τὴν τοῦ Μεσσίου, πρὶν ἢ συμπληρωθῇ ἓν ἔτος καὶ θὰ ἔπανον νὰ πληρῶνουν, ἀπὸ ἐκείνην τὴν στιγμήν, τὸν φόρον εἰς τὸν τύραννον εἰς τὸν ἀπαίσιον Μωχαμέτ Δ', ὁ Κιου-περὶ ἔκρινε ὅτι ἦτο καιρὸς νὰ καταστείλῃ τοιαύτας ταραχάς.

Ἐπεισεν ἐπιτηδεῖω τὸν Sabatéi-Sevi, ὅτι ὁ σουλτάνος ἦτο ἕτοιμος ν' ἀλλάξῃ θρησκείαν καὶ ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν διδασκαλίαν του. Καὶ μετὰ τὴν πρόφασιν αὐτὴν τὸν προέτρεψε νὰ μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν

διὰ τὴν ἐκθέσιν τὴν διδασκαλίαν του. Ἐπεβιβάσθη πλοίου μετὰ μερικῶν προσηλύτων του. Δύο ὀθωμανικαὶ γαλέραι τὸν ἠκολούθησαν εἰς τὸν διὰ-πλουν. Παρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ Μωχαμέτ. Ὁ δρόμος ἀπὸ τὴν πρω-τεῦσαν πρὸς τὴν Ἀδριανουπόλιν ἐκαλύπτετο ἀπὸ πλῆθος ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, οἱ ὅποιοι ἐγονυπέτουν εἰς τὸ πέρασμά του. Καὶ διεσκόρπιζον φυλλώματα καὶ ἄνθη. Ἀλλ' ὁ θρίαμβος αὐτὸς ὑπῆρξε βραχείας διαρκείας. Ἡ λάμψις τοῦ θρόνου καὶ ἡ παρουσία τοῦ κυριάρχου ἐθορύβησαν ἀμέ-σως τὸν Μεσσίαν, ὅταν ἔλαβε διαταγὴν νὰ κάμῃ θαῦμα ἐν συνεχείᾳ τοῦ ὁποίου θ' ἀνεγνωρίζετο ἡ θεότης του. Τὸ σῶμα τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἄτρωτον. Ὁ Sabatéi-Sevi προσηλώθη εἰς ἓνα κίονα καὶ οἱ στρατιῶται μὲ τὸ τόξον εἰς τὴν χεῖρα, ἐτοιμάζοντο νὰ τὸν διατρήσουν μὲ βέλη. Ὁμολόγησε μὲ δάκρυα εἰς τὰ μάτια ὅτι εἶχε ἐκμεταλλεῦθῃ τὴν εὐ-πιστίαν τοῦ λαοῦ. Ὁ σουλτάνος ἠπείλησε τὸν Ἰουδαῖον δόκτωρα ὅτι θὰ ἀνεσκολοπίζετο, ἐὰν δὲν ἡσπάζετο τὴν πίστιν τοῦ Μωχαμέτ. Εἶνε ἀμφί-βολον ἐὰν αὐτοὶ οἱ μουσουλμάνοι ἐνέκριναν τὴν τοιαύτην μεταστροφὴν.

Ἀλλὰ τὸ πλεόν ἐκπληκτικὸν εἶνε, ὅτι αὐτὴ ἡ τόσον ἀνάνδρος ἀλ-λαγὴ μετώπου καὶ δημοσίως ἀποκαλυφθεῖσα, δὲν ἤρκεσε νὰ διασκεδάσῃ τὴν αἵρεσιν.

Ὁ Ἀγγλος Porter βεβαιώνει, ὅτι ἀκόμη σήμερον, ὑπάρχουν ὁπαδοὶ του καὶ μάλιστα εἰς τὴν Θεσσαλονίκην.

6) Ἀπὸ τὸ βιβλίον *G. F. Abbot: Record of John Finch's Embassy 1674—1681. London 1920.*

(Σελ. 94—95). Οὕτω [ἐν μεγαλοπρεπείᾳ] ἔφθασε [ἡ ἀκολουθία του] εἰς τὴν οἰκίαν, ἣ ὁποία ὠρίσθη [ἐν Ἀδριανουπόλει] διὰ τὴν ἐξοχότητά του, τὸν Ἀγγλον πρεσβευτὴν. Ἀλλ' ἐκεῖ διὰ τοῦ δηκτικοῦ σαρκασμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον, ὅπως ἔλέχθη, ἡ τουρκικὴ ἰδιοφυΐα ἐναυρίνετο, ἡ ὅλη σκηνὴ ἔλαβε ἄμεσον μεταβολήν.

«Ἡ οἰκία» λέγει ἑξάλλος ὁ αἰδес. John Covel¹⁾ μὲ τὴν συνήθη εἰς κληρικοὺς εὐφράδειαν «ἦτο ἀθλιώτατος κατηραμένος τόπος, ὅπου θνητὸς ποτὲ ἐτέθη. Ἦτο ἐβραϊκὸ σπίτι, οὔτε κατὰ τὸ ἥμισυ ἀρκετὸν νὰ περι-λάβῃ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ κυρίου μου—ἀπλούστατα φρωλὰ ψύλλων καὶ κορέων καὶ ποντικῶν παντὸς μεγέθους καὶ δυσωδίας, περικυκλωμένη ἀπὸ ὀλόκληρα κοπάδια βρωμερῶν ζωωδῶν Ἑβραίων».

Ἀκόμη καὶ εἰς τὰ παραδοξότατά του ὄνεια οἱ Sir John δὲν ἔφαν-

1) John Covel's Diaries 1670—1679 «Early Voyages and Travels in the Le- vant» ἐκδομένον ὑπὸ J. Th. Bent. The Høkllyt Society. London 1893 σελ. 190.

τάσθη ἑαυτὸν ἐγκαθιδρυμένον εἰς τὴν ἑβραϊκὴν. Ἄλλ' αὐτὸ ἦτο πραγματικότης, ὅχι ὄνειρον, ἀληθὴς ρυπαρότης. Ἐκρηξις ὀργῆς τὸν κατέλαβε, ἐναντίον παντός, ἰδιαιτέρως ἐναντίον τοῦ Signor Antonio Perone ὅστις εἶχε εἰς τὴν διάθεσίν του δύο μῆνας, κατὰ τοὺς ὁποίους· νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν κοσμίαν του ἐγκατάστασιν. Ὑβρισε τὸν δυστυχῆ δραγουμάνον, ὥσως κατὰ τρόπον, καθ' ὃν ποτὲ πρεσβευτὴς δὲν ἔβρισε. «Ὡρκίσθη, λέγει ὁ ταμίας μας [Dudley North]¹⁾ οὐδέποτε νὰ τὸν συγχωρήσῃ». Τὸν διέταξε ν' ἀναχωρήσῃ, διὰ Κωνσταντινουπόλιν ἐντὸς 24ώρου».

Κατὰ τὰ φαινόμενα ὁ Sir John ἠγνώνει ὅτι ὁ μεγαλοπρεπὴς Marquis de Nointel²⁾ γάλλος πρεσβευτὴς ἔγινεν ἀντικείμενον ἀκριβῶς τῆς ἰδίας τρομερᾶς ἐκπλήξεως. Ἡ ἂν τὸ ἐγνώριζε, τὸ πρᾶγμα δὲν τὸν καθιστοῦσε.

«Φαντασθῆτε τὴν δυσωδίαν καὶ τὴν βρωμέροτητα τῶν Ἰουδαίων, προερχομένην ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν δυστυχῶν οἰκογενειῶν, αἱ ὁποῖαι συγκατοικοῦν καὶ θὰ κρίνετε ἂν κανεὶς ἔχῃ ἀνάγκην καλῶν γκαζολεττῶν διὰ νὰ προφυλαχθῇ».

Ὁ Signor Antonio ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἰδιαιτέραν κατοικίαν καὶ ἐπερίμενε νὰ ξεθυμάνῃ ἡ ὀργὴ τοῦ πρεσβευτοῦ. Καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας τῇ μεσολαβήσει τοῦ κ. Hyet τοῦ ἀρχαιότερου ἀγγλοῦ ἐμπόρου, συνεχωρήθη. Μετὰ τὴν ἀλησμόνητον διανυκτέρευσιν εἰς τὴν ὑγιεινὴν ἐκείνην κατασκήνωσιν, ὁ Sir John ἔστειλε τὸν πρῶτον τοῦ δραγουμάνου, τὸν σεβάσμιον Giorgio Draperys εἰς τὸν Μέγαν Βεζύρην νὰ τὸν παρακαλέσῃ διὰ καλλίτερον οἶκημα.

Μὲ ταχύτητα εὐπρόσδεκτον ὁ Βεζύρης ἐξέβαλε πλούσιον Ἑβραῖον τῆς οἰκίας του. Καὶ ὁ πρεσβευτὴς, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῆς ἀκολουθίας του καὶ τὸν ἐπιστήθιον του φίλον μετώκησεν ἐκεῖ, κρατῶν καὶ τὴν ἄλλην οἰκίαν διὰ τοὺς ὑπηρέτας του. Ὁ κ. North ἔβγαλε τὸν Signor Antonio ἀπὸ τὴν κατοικίαν του καὶ ἐγκατεστάθη ἐκεῖ. Οἱ ἄλλοι ὀλίγον κατ' ὀλίγον μετέφεραν, ἕως οὗ κάθε ἄπιστο σκυλὶ εὗρε τὴν κατάκλισίν του.

(Σελ. 98). Καὶ ἀπὸ ὅλας τὰς συνοικίας τῆς ρυπαρᾶς καὶ πυκνῶς κατοικημένης πόλεως [τῆς Ἀδριανουπόλεως] ἡ ρυπαρότερα καὶ μάλιστα πυκνῶς κατοικημένη συνοικία ἦτο ἡ Ἑβραϊκὴ, ὅπου οἱ ὁδοιπόροι μας εἶχον καταλύσει· πτωχὴ συνοικία, ἣτις ἔφερε ἀηδίαν εἰς κάθε αἰσθησιν κάθε στιγμὴν. Τὴν νύκτα ἦτο ἀδύνατον νὰ ἡσυχάσῃ τις· ποντικοὶ διαφόρου μεγέθους, χορεοὶ καὶ ψύλλοι, ἐντός. Ἀπ' ἔξω κἀρα ἀνέβαινον καὶ κατέ-

1) Life of Dudley North ὑπὸ Roger North.

2) Voyages du Marquis de Nointel. 1670—1680 par Albert Vandal de l'Academie Française. Paris 1900 σελ. 58.

βαινον τὰ ἄνισα καλδιαῖα καὶ λεγεῶνες παριῶν σκύλων γανυγιζόντων ὑπὸ τὸ σεληνόφως. Τὴν ἡμέραν καθὼς καὶ τὴν νύκτα «ἡ δυσωδία τῶν Ἑβραίων μᾶς παρδείχεν ὅχι μικρὰν δόσιν τοῦ καθαυτηρίου πυρὸς» ἀνεφώνει ὁ αἰδεσ. John¹⁾. Καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ καινοφανὲς δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀναπληρώσῃ τὸ αἶσθημα τῆς ἐλλείψεως ἀνέσεως καὶ τῆς προσβολῆς.

Ἐν Ἀδριανουπόλει εὐρίσκοντο τότε διάφοροι ξένοι διπλωμάται. Ὁ κόμης Kindsberg πρεσβευτῆς τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορος, τὸν ἐκάλουν, ambassador, ὁ πρεσβευτῆς τῆς μικρᾶς δημοκρατίας τῆς Ραγούσης καὶ ὁ de la Croix β' γραμματεὺς τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας.

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀφίξιν του εἰς τῶν ἀκολουθῶν τοῦ γερμανοῦ πρεσβευτοῦ ἦλθε νὰ τῷ ἀναγγεῖλῃ ὅτι ἡ ἐξοχότης του ἐπεθύμει νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ. Ὁ Sir John ἀπήντησεν ὅτι ἡ κατοικία ὅπου ἔμενε ἦτο τόσον ἀκατάλληλος, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ δεχθῇ κανένα. Παρόμοιαι προτάσεις τοῦ Γάλλου διπλωμάτου ἔλαβον τὴν αὐτὴν ἀπάντησιν. Ὅταν μετέβη εἰς τὴν νέαν του κατοικίαν ὁ κόμης Kindsberg τὸν ἐπεσκέφθη.

7) Κατὰ τὸν Ὁσμὰν Νουρί Peremeci²⁾ αἱ ἀπὸ τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει ἐγκαθιδρύσεως τῶν Ἑβραίων μέχρι σήμερον ἐφιστάμεναι 13 συναγωγὰὶ ἔχουν ὡς ἑξῆς:

1) Σικελία, 2) Ἀραγόν, 3) Καταλωνία, 4) Μαγιόρκα, 5) Bâyük portukal. 6) Küçük portukal, 7) Polya, 8) Toiya, 9) Geroz, 10) Italya, 11) Istanbul, 12) Alman, 13) Budin.

Α. Α. ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ

1) John Covel's Diaries : ἐνθ' ἄν.

2) Edirne Tarihi yazan Osman Nuri Peremeci. Istanbul 1940 ἐν Edirne Yöresi Eski Eserleri Kurumu Yayınlarından. Sayı 6 σελ. 336,